DEVRİMCİ SAVAŞIMDA

sanat emeği

AYLIK SANAT KÜLTÜR DERGİSİ

SANATÇILARIMIZ BASKI YASALARINA KARŞI

PAVLOV:ÖĞRETİSİ VE EVRENSELLİĞİ (A. Tangör)
MARKSÇI ELEŞTİRİ (A. Bezirci)
79 DA ŞİİRİMİZ (Y. Miraç)

Selçuk Baran'ın bir öyküsü: İNCİR
MORU ÇİLEK KIRMIZISI
E. Gökçe, S. Tanilli, N. Akıncıoğlu
İ. Demiraslan'dan şiirler.

24 Şubat 1980

DEVRİMCİ SAVAŞIMDA
sanat emeği
AYLIK SANAT KÜLTÜR DERGİSİ

CİLT: 4 / SAYI: 24 / ŞUBAT 1980
Sahibi: H. Barış Pirhasan
Sorumlu Yönetmen: A. Turgay Fişekçi

3 YENMEK ZORUNDAYIZ
6 KENDİ DİLİNDEN ENVER GÖKÇE
7 **Enver Gökçe** HASTİR LAN (Şiir)
9 **Ataman Tangör** PAVLOV; ÖĞRETİSİ VE EVRENSELLİĞİ
22 **Server Tanilli** ŞİİRLER
29 **Selçuk Baran** İNCİR MORU; ÇİLEK KIRMIZISI (Öykü)
37 **İlhan Demiraslan** DEVRİM ADINA ŞİİR (Şiir)
38 **Asım Bezirci** MARKSÇI ELEŞTİRİ
50 NİYAZİ AKINCIOĞLU KONUSUNDA BİR MEKTUP VE DÖRT YAYIMLANMIŞ ŞİİR
58 **Yaşar Miraç** 1979'UN ŞİİR YAPITLARI ÜSTÜNE GENEL BİR DEĞERLENDİRME
76 OLAYLAR - YORUMLAR
Güner Ener BİB: BRATİSLAVA BİENNALİ
82 HABERLER
86 KİTAPLAR
Hasan İzzettin Dinamo FAHRİ ERDİNÇ'İN ROMANLARI
Adnan Özer YARIN BİZİMDİR YOLDAŞLAR
91 IN THIS ISSUE
92 DÖRDÜNCÜ CİLDİN DİZİNİ

Yazı Kurulu
A. Kadir — Asım Bezirci
Orhan Taylan - Ataol Behramoğlu
Barış Pirhasan

*Bu dergide yayınlanan yazı
ya da resimler kaynak gösterilerek
yeniden yayınlanabilir.
Yazılar SANAT EMEĞİ'nden yazılı
izin alınarak
başka dile çevrilebilir.
Gönderilen yazı ya da resimler
geri verilmez.*

SANAT EMEĞİ / Yazışma ve Havale Adresi: P.K. 1339 Sirkeci - İstanbul / Telefon: 22 92 57 Yönetim Yeri: Divanyolu, Klodfarer Cad. 38/2 Cağaloğlu - İstanbul / Abone koşulları: 6 aylık 350 TL. / 12 aylık 700 TL. Yurtdışı (uçakla): F. Almanya: 40 DM, Hollanda: 43 Fl, Belçika: 700 Fr. İngiltere: 10 £ Fransa: 85 Fr, İsviçre: 50 Fr, İsveç: 85 Kron, ABD: 25 $. Tek isteklerde 30 liralık pul gönderilmelidir. Posta Çeki: Hasan Barış Pirhasan 109126 İlan: Tam sayfa 3000 TL. 1/2 sayfa 1500 TL. 1/4 sayfa 750 TL. — Dizgi, Baskı, Cilt: Ağaoğlu Yayınevi Tesisleri Tel: 27 73 37 Dağıtım: Temel Dağıtım Yerebatan Cad. Taşsavaklar Sok. Beyoğlu Han No: 5/2 Cağaloğlu-İstanbul
Son baskı tarihi: 29 1 1980

YENMEK ZORUNDAYIZ

Yeni bir devalüasyon! Fırlayan fiyatlar, yokolan ve utanmazca dondurulmasından söz edilen ücretler! Kira, yakıt ve beslenme parasını bulamaz olan milyonlar! Bu ortamda kültür alanının varlığını sürdürmesi bile tehlikededir. Ekmek, odun ve ilâç derdine düşmüş kıvranan insanımıza, resmi fiyatı iki katına çıkmış kâğıt, ham filim, plak plastiği vb. den üretilmiş sanat, kültür araçları sunacağız... Bütün bunlara tüy dikmek üzere, mecliste, tüm özgürlüklere son verecek baskı yasaları tartışılmakta. TRT, tekelci basın, tüm gerici propaganda odakları, emperyalizmin dünya ölçüsünde azgınlaştırdığı soğuk savaş propagandasına birşeyler katabilmek için çırpınıyorlar. Çizilmek istenen tablo yürekler acısı: «Dünya büyük bir bunalımın içindedir. Savaş çıktı çıkacak, Sovyetler Birliği Yugoslavya'yı, İran'ı ve kimbilir gözkoyduğu daha nereleri yuttu yutacaktır. Türkiye ulusal bir bunalım içindedir, enflasyon ve anarşi içinde battı batacak duruma gelmiştir. Öyleyse biricik çıkış yolu NATO'ya sıkıca bağlanmak, Amerikan üslerini Sovyetlere karşı ülkenin her yanına tünetmek, IMF'nin dediklerini kuzu kuzu yerine getirmektir! Bu arada herkes çenesini kapamalı, milli birliğin bir gereği olarak emekçiler bunalımın tüm yükünü bir güzel sırtlamalı, buna karşı gelecek her kim olursa, ama faşist çete terörüyle, ama polis devleti zoruyla, kırılmalıdır!»

Bütün yurtseverlerin, bütün ilericilerin boynunun borcu, bu yalan perdesini yırtmak, gerçekleri halka bütün çıplaklığıyla anlatmaktır bugün. Türkiye gerçekten eşi görülmemiş bir kargaşa ve bunalım içinde kıvranıyor. Ama bunun sorumlusu tüm ulus değildir. Bir avuç parababası, bir avuç vatan satıcı, kendi büyük suçunu tüm halka yüklemeye çalışıyor. Dahası, «çevremde toplanın da milli birlik olsun, belki kurtuluruz» diyor. Türkiye'de tüm ulusal, demokratik güçlerin birliğine gerçekten yakıcı gerek var. Ama herhalde onların söylediği gibi değil. Bu halk kurtuluş savaşını sarayın çevresinde birleşerek vermedi, Amerikan mandasına girerek vermeyi aklından bile geçirmedi. Tüm halk güçlerinin birliği ise en geniş özgürlük ortamında sağlanır ve bugünkü rezillikten kurtulmanın tek yolu budur.

İlerici sanatçıların, kültür adamlarının sözlerine kulak verelim. Çeşitli eğilimleri ve politik inançları olan bu kişiler ana bir çizgide birleşiyorlar: Faşizme karşı olmak. Söylenen özetle şu: «Anarşinin nedeni özgürlükler değildir ve baskı yasaları hiçbir soruna çözüm getiremez;» Tekelci burjuvazinin ne dediği ise belli. «Baltadan kurtulmanın yolu sopaya boyun eğmektir», demekteler. Biz de yanıt veriyoruz: «Biz bu vatanın kendisi, milyonlarca emekçisiyiz. Kötüsü geldiğinde parasını yurt dışına kaçırıp keyfedecek vatanı kesesindekilerden değiliz. Boyun eğmeye niyetimiz yok. Aramızdaki tüm ayrılıkların üstesinden gelip sizi mutlaka yeneceğiz, çünkü yaşamak için yenmek zorundayız!»

sanat emeği

A. KADİR (Şair)

Ülkeyi tamamen faşizme götürecek olan bu yasalar ortada ne düşünce, ne söz, ne fikir hürriyeti bırakacaktır. Bu yasaların kabul edilmesiyle ülkeyi karanlığa götürmek istiyorlar. Kendileri istedikleri gibi at oynatacaklar. Bunun karşısında demokratik bütün güçlerin birleşmesi tek çıkar yoldur.

OKTAY KURTBÖKE (T.G.S. G. Baş.)

Baskı yasaları, «Teröre karşı önlem alma» düşüncesinden kaynaklanmaktadır. Terör eylemlerinin nedeninin demokratik hak ve özgürlükler olduğu varsayımından hareket edilmiş ve bunların sınırlandırılması amaçlanmıştır. Gerçekten «Önlem Paketi»nde yer alan ve Millet Meclisi'nden geçen yasa tasarıları, kişinin özel yaşamının gizliliği, konut dokunulmazlığı, düşüncelerini örgüt kurarak, toplantı ve gösteri yürüyüşleri düzenleyerek açıklama haklarına yeni sınırlamalar getirmektedir.

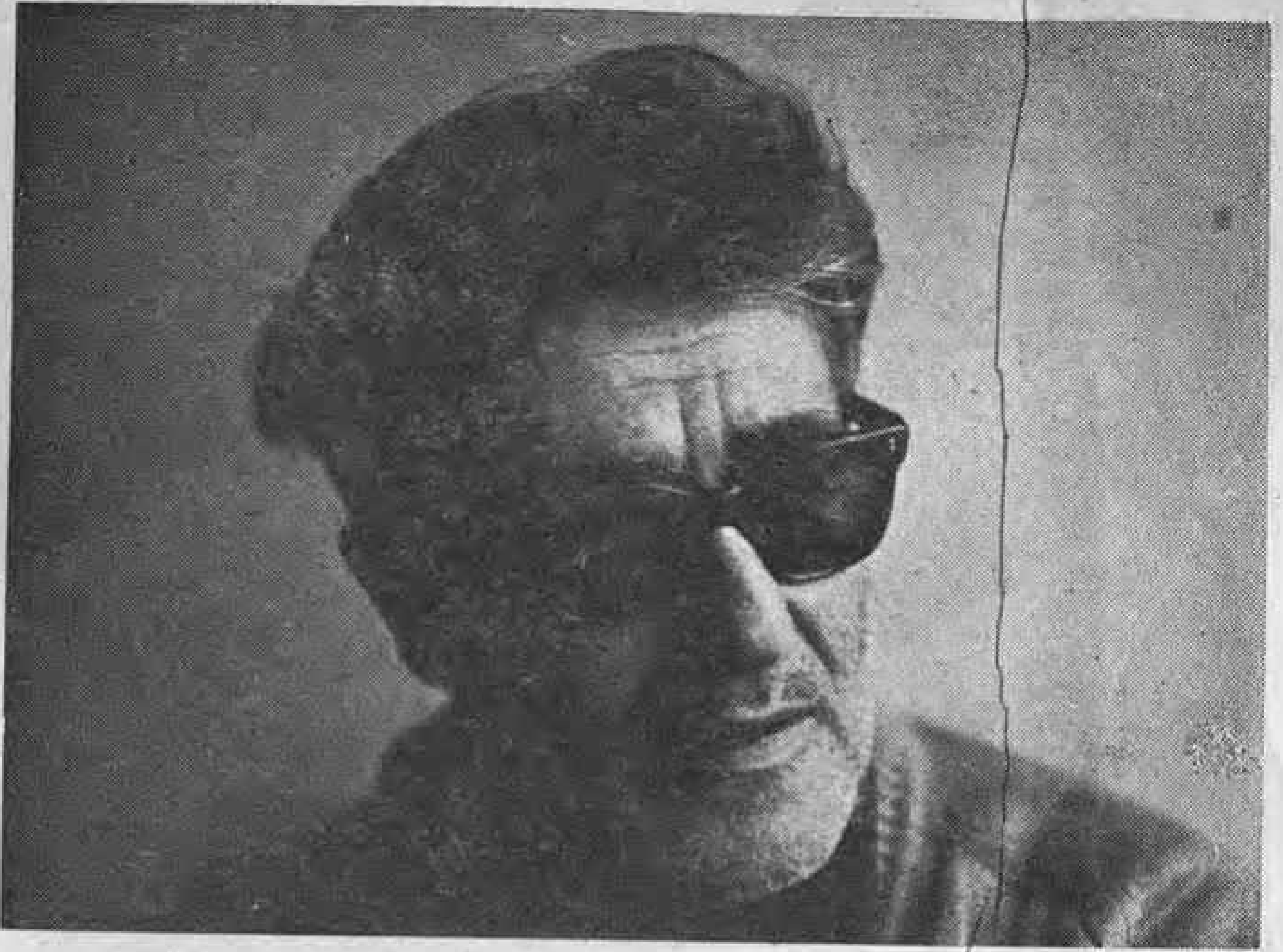
Sıkıyönetim Yasası'ndaki değişiklik tasarısı temel hakların özünü ortadan kaldırıcı hükümler içeriyor. Bunları, Olağanüstü Haller Yasası, Anayasa'nın anti-demokratik yönde değiştirilmesi gibi diğer baskı yasalarının da izleyeceği bellidir. Terörün demokratik hukuk düzeninin varlığından doğduğu varsayımı doğru mudur?

Bu soruya herkesten önce siyasal iktidarlar olumsuz yanıt vermektedir.

Kahramanmaraş toplu kıyımı üzerine ilan edilen sıkıyönetim kararlarında ve sonraki uygulamalarda terörün temel hak ve özgürlükleri ortadan kaldırmayı amaçladığı resmen belirtiliyor. Bu resmi gerçeklere göre temel hak ve özgürlükler terörün nedeni değil hedefidir.

Başka bir deyimle demokratik hukuk düzeni suçlu değil mağdurdur. Bu bakımdan suçlunun bir kenara bırakılarak, mağdurun cezalandırılması ve terörün hedefine ulaştırılması, siyasal iktidarca sıkıyönetim kararlarındaki gerekçelere dayanılmaya çalışılması açık bir çelişki oluşturuyor. Kaldı ki Türkiye'de demokratik düzen tüm öğeleriyle yerleşmiş değildir. Terörün asıl kaynağını temel hak ve özgürlüklerin sınırlı tutulması oluşturmaktadır.

Bu bakımdan terörün önlenmesi için baskı yasalarına değil hukuk düzeninin demokratikleştirilmesi ve bu yolda demokratik yasalar çıkarılmasına gereksinme vardır.

KENDİ DİLİNDEN ENVER GÖKÇE

1920 de Erzincan'ın Çit köyünde doğdum. Çocukluğum doğduğum köyde geçti. 10 yaşlarında Ankara'ya yerleştik. İlk, orta, lise ve üniversite öğrenimimin tümü Ankara'da geçti. Şiir yazmaya 1940 yılında başladım. İlk şiirim 1943'de Ankara'da çıkan Yurt ve Dünya dergisinde yayınlandı. Daha sonra Yağmur ve Toprak, Ant, Söz gibi dergilerde yayınlamayı sürdürdüm. 1948 de Türkiye Gençler Derneğine üye olduğumdan tutuklandım. Üç ay tutuklu kaldım. 1951 tevkifatında yeniden tutuklandım. Bu kez hapishanecilik biraz uzadı. 7 yıl sonra, 1958 yılında çıktım hapishaneden. Damda yazımına başlayıp bitirdiğim «Balaban Destanı» yine içerde kaybedildi. Bu destandan ancak üç şiir kaldı geriye. 1958 yılından 1970'e kadar İstanbul'da çeşitli gazetelerde düzeltmenlik yaptım. 1973 yılına dek türlü nedenlerle kitap haline getirilemeyen şiirlerim o yıl nihayet Dost Dost İlle Kavga adıyla yayınlanabildi. İkinci şiir kitabım, Panzerler Üstümüze Kalkar'sa 1976 da çıktı. Neruda çevirilerim 1960 da Mustafa Gökçe takma adıyla yayınlanmıştı. Daha sonraları bu kitap kendi adımla dört ayrı basım yaptı. Bu arada Geşinoviç, Panova ve Hayyam'dan da çeviriler yaptım. Bu günlerde Neruda'nın Türkçede yayınlanmamış şiirlerinin çevirilerine çalışıyorum.

enver gökçe

HASTİR LAN!

Ben gider oldum
kardaşlar.
Ve de
kız kardaşlar.

Ben gider oldum,
Gayri
Haram bana
Bu toprak damlar
Bu ağaçlar,
Bu taşlar bana.

Apat dediğin
Şişirilmiş oto lastiği
Ve bir kaç
Tahtadan ibaret
Bir saldır.
Suda yüzer.
Oğul, uşak, bir de karım
Kurt bana
Hastir çeker
Kuş bana
Yılan bana
Hastir çeker
Çiyan bana.
Lan kardaş
Bu nasıl yara
Kanar heryerimden.

Döğülmüşüm
Söğülmüşüm
Koğulmuş.
Siktir çekilmişim yani
Kendi öz yurdumda.
Bir meri keklik gibi
Çeker giderim.

TÜRKAN ŞORAY (Sinema Sanatçısı)

Anarşi ve terörün baskı yasalarıyla önlenebileceğine inanmıyorum.

Anarşi bahane edilerek, ilerici, demokrat güçler üzerine baskı yapılmak isteniyor. Bilinmelidir ki, biz sinema emekçileri, demokratik ekonomik hak ve özgürlüklerimiz için verdiğimiz mücadeleden vazgeçmeyeceğiz.

Anarşi ve terörün nedeni demokratik hak ve özgürlükler değildir. Tüm ilerici, demokrat aydınların ve parlamenterlerin bu yasaların çıkmasını önlemek, görevi olmalıdır.

VEDAT TÜRKALİ (Yazar)

Geniş işçi yığınlarının toplu sözleşmeleri dönemindeyiz. Pahalılık, para değerinin sürekli düşüşü karşısında isteklerinin yüksekçe olması doğal.

Yeni zamlar, yeni para düşüşü finans kapitalin buyruğunda sürüklenen hükümetin yeni marifetleri olarak tezgaha geldi gelecek.

Bütün yurtseverlerin yüreğini sızlatan Amerikan üslerinin nükleer donatımıyla yeniden harekete geçirilişi, dış siyasal yaygaralarla olup bittiye getirilmiş durumda. Bir nükleer savaşta haritadan da, tarihten de ilk ağızda silinecekler arasındayız yani...

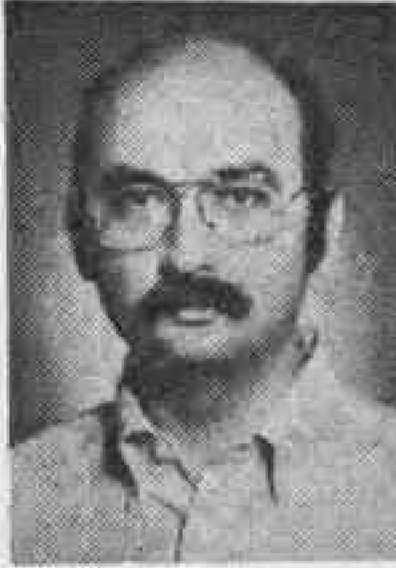
Böylesine tarihsel kör bir acımasızlık içindeki finans-kapital gene kendi marifeti olan soygunları, cinayetleri, kırımları, kıyımları, kaçakçılıkları önleme oyunuyla ortaya çıkarak insanlarımızın ağzını, dilini, gözünü, kulağını tümüyle bağlamak, parababalarının yediği yiyeceği nanelere en ufak bir ses çıkarılmamasını sağlamak için, bu yeni yasaların sevdasında... Yani bir tür yasal faşizm. Önce bu gerçeği iyi bilmeli.

Ne mi yapmalı? Başta doğru tanı; sonra tarihten alınmış doğru reçete, doğru ilaç gerekli. Soyulan sömürülen yurdunun satıldığının bilincinde ve acısında olan tüm insanlarımızı teker teker, örgütsel biçimde yanyana getirmeli, parlamentoda ve dışarıda geniş emekçi halk yığınları içinde kurtuluş savaşı (savaşımı yani) için birleştirilmelidir.

Ölümünün 44. yılında

Sovyet Psikolojisinin kurucusu

PAVLOV; ÖĞRETİSİ VE EVRENSELLİĞİ

Dr. ATAMAN TANGÖR

«İvan Mikhailovich (Sechenov) ve değerli meslektaşlarımla birlikte olmaktan mutluyum. Fizyolojik araştırmalar alanında hayvan organizmasının birbirinden bağımsız, belirsiz bölümler değil, parçalanamaz bir bütün olduğu konusundaki o görkemli görüşü kazandık. Kuşkusuz bu biz Rusların dünya bilimine ve genelde insan düşüncesine bir katkısıdır».

Pavlov, 14 Ekim 1934'de Leningrad Sechenov Fizyoloji Derneğine yazdığı mektupta böyle diyordu.

İvan Petrovich Pavlov (1849-1936) yaşadığı 87 yıl süresince durup dinlenmeden, yaşamının son gününe dek bitmez tükenmez bir enerjiyle savunduğu davayı anlatmaya çalıştı. Canlı organizmasının çevresiyle birlikte bölünemez bir bütün oluşturduğu ilkesinden yola çıkan Pavlov giderek sinir sisteminin en üst düzeydeki işlevlerine ilişkin buluşlarına ulaştı.

Pavlov, bilimsel yaşamı boyunca canlının ve özellikle insanın dış dünya ile kurmuş olduğu dengeye, yani *uyum* olayına diyalektik-materyalist bir anlayışla yaklaştı ve bu konuda ileri sürülen idealist akımlara amansızca karşı koydu.

Bir fizyolog olan Pavlov, çalışmalarına hocaları Glebov, Or-

İvan Pavlov ve imzası

lovsky, Ovsyannikov ile birlikte kalbin otomatik çalışmasını sağlayan sinirlerin incelenmesiyle başladı ve giderek canlı organizmanın birbirinden bölünemez, ayrılamaz parçalardan oluştuğunu ve tüm bu parçaların, adına merkez sinir sistemi denen bir sistem aracılığıyla uyumlu bir biçimde çalıştığını gördü; Pavlov'un ünlü *şartlı refleksleri*, bir canlı organizmada doğuştan varolan ve onun yaşaması için temel gereksinimlerin yani şartsız reflekslerin, dış çevre koşulları içinde yeniden değişim ve dönüşümü demek olan, onlarla ilişkili ancak onlardan tamamen farklı, yepyeni koşullanmalardır.

Aslında Descartes döneminden beri bilinen refleks kavramı biyolojide, canlıdaki uyarım-yanıt ilişkisini anlatmak amacıyla kullanılmaya başlandı. Ancak, bu ilişki durağan-değişmez bir anlayışla ele alındığından, idealizmin dar sınırlarını aşamadı. Pavlov'un öncüsü ve çalışma arkadaşı ünlü Rus bilim adamı Sechenov 1863' de yayınladığı «Beyin Refleksleri» adlı çalışmasında beynin işleyişinin temel ilkesinin bir refleksler karmaşası olduğunu savunarak, psikoloji yani ruh bilimindeki dualistik görüşü temelinden, güçlü bir biçimde sarstı. Daha sonraları, Pavlov tarafından geliş-

tirilen bu «refleksler teorisi» psişik (ruhsal) süreçlerin maddi temelini oluşturdu. Yani, organizmanın madde ve ruhtan ibaret olduğunu savunan düalist görüş artık Pavlov ile birlikte yıkılmış oluyordu.

Pavlov geçen yüzyılın ünlü materyalist filozofları olan Pisarev, Herzen Belinsky, Dobrulyubov, Çernişevski'den olağanüstü etkilendiğini söyler. «1860'ların edebiyatının ve özellikle Pisarev'in etkisi, bizim entellektüel ilgimizin doğa bilimlerine yönelmesine neden oldu ve benim gibi bir çoklarının bu yönelimlerimizi üniversiteye götürmemizi sağladı» (1) Pavlov şöyle diyordu: «Sinir sisteminin en üst düzeyi olan beyin yarım kürelerinin temel işlevi, dış dünya ile çeşitli organların işleyişleri arasında geçici bağlantılar kurmak ve dış çevrenin karmaşık yapısını parçalarına ayırarak incelemektir, yani analiz ve sentez işlevidir» (2).

Pavlov, beyin kabuğunun (korteks), birbirine zıt işlev yapan, sürekli değişim içinde bulunan, uyarılma (eksitasyon) ve bastırılma (inhibisyon) olayları ilkesi içinde çalıştığını açıkladı. Bu önemli buluş, o zamana dek, organizmayı ve dolayısıyla insanı kalıplaşmış, durağan bir yapı içinde görmeye alışmış olan idealist psikoloji anlayışını kökünden sarsıyordu.

Gerek *uyarılma* ve gerek *bastırılma* olayları beyin kabuğunda kesintisiz olarak birlikte bulunurlar ve her ikisi de aktif süreçlerdir. Bu iki zıt sürecin *dinamik dengesi* canlının, bulunduğu ortam içinde uyumlu ve dengeli bir biçimde varolmasını sağlar.

«Sürekli bilgilenmek zorunda olan canlılar, bir yandan yeni yeni şartlı refleks zincirleri oluştururlarken, öte yandan da artık gereksinme duyulmayan bilgileri ve bunları içeren sinir yollarının uyarım dalgalarını bastırırlar (inhibisyona uğratırlar) ve bir anlamda devreden çıkarırlar» (3). Böylece bu yetenek bir yandan canlıyı gereksiz uyaranların etkisinden korurken, diğer yandan da gerekli uyaranlara karşı onu uyanık tutar.

Sinir sisteminin bir dinlenme süreci olan uykunun beyin sinir hücrelerinin aktif bir bastırılma olayı olduğunu ilk ortaya atan yine Pavlov oldu (4). Nitekim, 20. yüzyılın ikinci yarısından sonra bilimsel-teknik ilerlemeler sonucunda, uykunun edilgen bir olay olmadığı, gerçekten beyindeki sinir hücrelerinin aktif bir işlevi olduğu kanıtlandı. Yine; hipnozun bilimsel açıklamasını yapan Pavlov, bu olayın aynı uykuda olduğu gibi beyin hücrelerinin yaygın bir bastırılması olduğuna işaret etti. Bu bastırılma dalgası, hareket ile ilgili beyin kabuğu bölgelerini açıkta bıraktığından hipnotize olan kişi yürür, hareket eder, ancak, bir çeşit fizyolojik uyku içindedir. Bugün insanın kendi kendisini telkin yoluyla da hipno-

tize edebileceği bilinmektedir. Bunun yaygın örneklerini uzak doğunun «esrarlı» Hint fakirlerinde görüyoruz. Kişi, bazı konumlarda dış çevreden ve organizmanın içinden gelen uyaranların tümünü ya da büyük bir bölümünü bastırabilir. Yani beyin hücrelerini inhibe eder, yalnız ilgilendiği konu ile ilgili beyin bölgesi uyarılmış durumdadır. Örneğin; bu durumdaki bir kişi ağrı duymaz, ya da organlarını çalıştıran sinir sistemini, geçici bir süre için durdurabilir.

Pavlov, sinir sisteminin en üst düzeyi olan beyin kabuğu hücrelerinin bu dinamik bağlantısının dış ve iç koşullara göre, her an *değişebilir* olduğunu önemle vurguladı. Araştırıcı, beyin kabuğunu oluşturan milyarlarca sinir hücresinin içiçe geçmiş, yanyana bir konumda olan çok sayıda uyarılma ve bastırılma odaklarının bulunuşunu *mozaik* görünümüne benzetir. Bu mozaik görünümlü dinamik, zıt bağlantılar organizmanın içinde bulunduğu dış çevrenin ilgi durumuna ve organizmanın iç (öznel) koşullarına uygun olarak sürekli değişim içindedir. Bu zıtların olumlu birlikteliğinin sentezi sonucunda davranış dediğimiz olay oluşur ve insanın nesnel dış dünyasını etkiler ve onu değiştirir. Dış dünyanın bu yeni konumu ise organizmanın mozaik yapısındaki uyarılma ve bastırılma bölgelerinde yeni, farklı durumların oluşmasına yolaçar. İnsan davranışlarının beyin kabuğu hücreleri arasındaki karmaşık bağlantıların yoğunluğuna bağlı olduğunu açıklayan Pavlov, insan ve hayvan beyninin fizyolojik yapısı arasında çok önemli bir fark olduğunu ortaya koydu: Hayvanlarda şartlı refleks oluşturan dış uyaranlar (sinyaller) ancak hayvanın temel yaşam gereksinimlerini karşılayacak oranda hücreler arası bağlantı sağlayabildikleri halde, insanda sözlü bazı sinyallerin de aynı nesnel olgular gibi koşullanmaya yol açtıkları ve çağırışımlar oluşturduklarını farketti. Pavlov insanlarda konuşma ve düşünme ile kendini gösteren bu karmaşık bağlantılar sistemine *ikinci sinyal sistemi* adını verdi. İnsana özgü bu ikinci sinyal sistemi, insanda, *birinci sinyal sistemi* denen basit hayvansal koşullu refleksler üzerinden kazanılmaktadır. «Gelişen hayvansal dünya insana kadar ulaştığında, sinirsel aktivitede çok önemli bazı eklentiler oldu. Hayvanda gerçek kavramı; görsel, işitsel ve diğer alıcı hücrelerin yoğun uyarılmaları, bunların beyin yarım kürelerindeki izlerinden oluşur. İnsanda da duyulan ya da görülen sözcükler dışında, dış dünya ve toplumla ilgili izlenimler, coşkular böyle oluşur. İşte bu gerek insanda ve gerek hayvanda gerçeğin sinyallerinin birinci sistemidir. Ancak, konuşma birinci sinyal sistemi üzerinden işleyerek gerçeğin ikinci sinyal sistemini oluşturur......» (5). İkinci sinyal sis-

temi doğanın ve beynin en kusursuz ürünüdür.

Pavlov; hayvanda ve insanda sinir sisteminin ve özellikle beyin kabuğu hücrelerinin yukardaki ilkeler içindeki dinamizmiyle bağlantılı olarak bazı davranış farklılıklarının olabileceğine de işaret etti. Bu farklılıklar şu üç temele dayanıyordu: 1) Sinir hücrelerinin uyarılma ve bastırılma süreçleri oluşturabilme güçleri, 2) Oluşan bu güçlerin aralarında geliştirebildikleri denge, 3) Bu süreçlerin gerektiğinde bir durumdan diğerine değişim ve dönüşüm yani hareketlilik yetenekleri. Bu ölçütlere göre, sinir hücrelerinde oluşan ya da oluşması gereken, uyarılma ve bastırılma olaylarının güç ve gerginliğine göre kuvvetli ve zayıf diye iki temel tip söz konusu olabilir. Kuvvetli tiplerdeki uyarılma ve bastırılma olaylarının dengeli ya da dengesiz oluşuna göre de kuvvetli tip iki alt gruba daha ayrılabilir. Ayrıca kuvvetli ve dengeli tipler de, bu dengenin oluş gücüne, hareketliliğine göre de yavaş ve canlı olarak iki gruba ayrılabilir. Böylece, a) Kuvvetli, dengeli canlı, b) kuvvetli, dengeli yavaş, c) kuvvetli, dengesiz, d) zayıf tiplerden oluşan şematik bir sınıflama ortaya çıkar (6).

Bu tipler burjuva idealizminin önerdiği kalıcı-değişmez kişilik tiplerinden farklı olarak, yaşam içinde, yaşam koşullarına göre oluşurlar ve yine yaşam koşullarına bağlı olarak hızla birbirlerine dönüşebilirler. Bugünden, belirli bir tip içindeki bireyin, yarınki koşullarda hangi konuma geçebileceğini önceden kestirmek olanaksızdır.

Pavlov, beyin kabuğunda şartlı refleksler aracılığı ile oluşan bu uyarılma ve bastırılma bölgelerinin (mozaiklerinin) dengesindeki bozulmanın canlıda «davranış bozukluğu» biçiminde kendini gösteren ruh hastalıklarına yol açtığını gerek yaptığı deneylerle ve gerekse kuramsal örneklerle kanıtlamaya çalıştı. Pavlov ve arkadaşları, köpeklerde yaptıkları «deneysel nevroz» çalışmalarında ilginç sonuçlar elde ettiler. Belirli bir dış uyaran ile koşullandırılmış hayvanlara (örneğin, bir daire gösterildiğinde arkasından yemek geleceğine koşullanma gibi) uygulanan bu dış uyarının niceliğinde farkedilmeyecek kadar küçük değişimlerin yapılmasından sonra hayvanın huzursuz olduğu, hırçınlaştığı gözlendi. Hayvan ancak, uzun süren bir dinlenme periyodundan sonra uysallaşabiliyordu. Yani, başka bir deyişle, beyin kabuğu hücrelerindeki dengenin uyarılma ya da bastırılma lehine bozulması canlıda davranış bozukluğu ortaya çıkarıyordu. Uyarılmayı kamçılayan dış (şartlı) sinyaller yukardaki örnekte olduğu gibi huzursuzluk ve taşkınlığa yol açabilirken, bastırılmaya yol açan uyaranlar ise canlıda hipnoza kadar varabilen bozukluklara neden olabiliyordu.

Bazan bu bastırılma süreci ve yaygınlığı doğal (fizyolojik) sınırlar içinde kalabilir ve uyarılmaya elverişli yedek bölgeler barındırır; örneğin; yalnız çocuğunun ağlama sesine uyanan anne, ya da yalnız su şırıltısı ile uyanan değirmencilerde olduğu gibi.

Herhangi bir biçimde ve genelde yaşanılan koşullara bağlı olarak beynin en üst düzeydeki işlevlerinin çözülmesi, yıkılması hastalık halinin doğmasına yol açar. Spreransky Leningrad'da yapmış olduğu bir çalışmada şunları gözlemledi (7): Su baskını tehdidi ile karşı karşıya bırakılmış bir köpekte tüm şartlı refleksler aniden kayboldu; hayvan yemeden içmeden kesildi ve ancak altı hafta sonra kendine gelebildi. Daha sonra hayvan ne zaman su şırıltısı sesi duysa yine aynı donakalım durumuna dönüyordu.

Bir hekim olmadığı halde Pavlov, bir çok ruh hastalığının açıklanmasında beyin kabuğunun zayıf düşmesi sonucu uyarım yapıcı etkenlerin uyarılma yerine bastırılma oluştururken, bastırıcı uyaranların da tersine uyarılmaya yol açmasının sorumlu tutulabileceğini vurgulamıştır. Böylece zorlu (obsessiv) düşünceler ve davranışlar, ikili (ambivalan) duygular, histeri, korkular, kuşku hezeyanları gibi hastalıklı ruh hallerinin sinir sisteminin dengesini koruyabilme gücünü yitirmesi sonucu ortaya çıkabilmektedirler. Sağlıklı kişideki sinir sisteminin zıt ilişkiler gösteren bu adacıklarının sürekli değişebilme özelliği hastalık hallerinde artık yerini bağımsızlaşma eğilimi taşıyan, durağan bir nitelik kazanan bastırılma ya da uyarılma adacıklarına bırakmaktadırlar. Giderek bağımsızlaşan bu adacıklar artık dış çevre uyaranlarından etkilenmeden, kendiliğinden işlev görmeye başlarlar. Böylece, anormal dediğimiz, yani çevre koşullarından kopuk davranış kalıpları kendini gösterir. Beyindeki bu uyarım adacıklarının ya da bastırma bölgelerinin yerlerini ve gücünü saptayan tek olgu kuşkusuz kişinin önceki yaşamı, çevresi ile olan ilişkileri, yaptığı iş, yani özetle oluşturabildiği sinir sistemi tipidir (8). Pavlov bu tür davranış bozukluklarının bromür ve kafein gibi sinir sistemini bastıran ya da uyaran ilaçlarla geçici olarak veya tamamen geçiştirilebildiğini köpeklerde gösterdi. Nitekim bu anlayış daha sonraki psikiyatride ilaçla tedavinin temelini oluşturdu.

Pavlov'un canlı organizmanın davranışlarına ilişkin bu evrensel buluşları Rusya'da Büyük Oktobr Devrimi'nden sonra ulusal ve uluslararası çapta bir önem kazandı. Aslında Pavlov'un buluşlarının ünü devrimden önce de biliniyor ve değerlendiriliyordu. 1904'de Nobel ödülünü aldı; İsveç kralı kutlama töreninde kendisini özel olarak öğrendiği rusça sözcüklerle kutladı. 1912'de Cambrige'de ve 1925'de Paris Tıp Fakültelerinde «Onursal Doktorluk

Payesi» verildi. Paris'te bu ünvanı Pavlov'a veren M. Rogers sözlerini şöyle bitiriyordu: «Çağımızın en ünlü fizyologlarından birine «honoris causa» titrini vermekle mutluyum. Bu ilim adamı, bütün ömrünü ilmî araştırmaya adamış ve günün ezici yorgunluğunu da geceleri araştırmalar hazırlayarak gidermiştir. Pavlov'un ilmi insanların hafızalarından silinmeyecektir. 19. yüzyılın büyük fizyologları olan Magendie'ler, Flourens'ler ve Claude Bernard'ların yanı sıra adı silinmez harflerle ilim tarihine yazılmış olacaktır» (9).

Pavlov'un ölümünden bir kaç ay önce ünlü fizyolog Cannon şöyle diyordu: «O sadece fizyologların değil, aynı zamanda psikologların, sosyologların ve davranış incelemesiyle ilgili olan araştırıcıların da önderi ve sözcüsüdür...» (10)

Pavlov'un kıyasıya eleştirdiği idealist İngiliz fizyoloğu Sherington, «Sizin şartlı reflekslerinizin Britanya'da neden bu denli popüler olduğunu biliyor musunuz? Çünkü, onlarda materyalist bir çeşni var» (11) demekteydi.

Sovyet Hükümeti Pavlov'un çalışmalarına ve buluşlarına büyük değer verdi. Pavlov, Tecrübi Tıp Enstitüsü Fizyoloji Bölümünde, SSCB İlimler Akademisi Fizyoloji Enstitüsünde çalıştı. Araştırmaları için Koltushi Biyoloji İstasyonu kuruldu ve Pavlov yaşamının son gününe dek bu araştırma merkezinde çalıştı. Bugün bu kuruluş «Pavlov'un Yüksek Sinir Sisteminin Fizyolojik ve Patolojik Gelişimi Enstitüsü» adını taşımaktadır.

Lenin, Pavlov'un çalışmalarına büyük değer verdi. Aslında Pavlov'un araştırmalarında dönüm noktası Lenin'in 1921'de kendisi için gerekli tüm materyalin sağlanması konusunda imzaladığı kararnameden sonra başlar. O günlerde Pavlov gerçekten parasızdır ve çok güç koşullar altında çalışmaktadır.

Pavlov Oktobr Devrimi'nden, sosyalist toplumun oluşmasından ve bu dönemlerdeki Sovyet insanının olağanüstü inançlı, bilinçli mücadelesinden çok etkilendi. 17 Ağustos 1935'de, 15. Ulusal Fizyoloji Kongresi'ndeki konuşmasında şöyle diyordu: «... benim tüm yaşamım deneyler içinde geçti. Hükümetimiz de bir deneyden geçiyor. Fakat bu deney ölçülemeyecek kadar yüksek bir düzeydedir. Ben büyük bir heyecanla, yaşamak ve bu tarihsel, toplumsal deneyin başarıyla tamamlandığını görmek istiyorum» (15).

Ölümünden çok kısa bir süre önce yazdığı notlarında: «... Sovyet Hükümeti, benim bilimsel araştırmalarına ve laboratuvar çalışmalarıma milyonlar verdi. Umut ederim ki, anayurdumda geliştirdiğim bu bilim tüm fizyologları yüreklendirsin ve onları amaçlarında başarıya ulaştırsın... Şimdi; ülkem çok büyük bir öl-

çüde toplumsal düzenlemeye girişmiş bulunuyor. Zengin ve fakir arasındaki korkunç uçurum artık ortadan kalkmıştır. Ben, bu toplumsal onarımın sonuçlarını görene dek yaşamak istiyorum... Sovyetlerin akıl almaz başarıları ülkemizin savunma gücünü sürekli arttırıyor ve anayurdumun güvenliği konusunda hiç bir kaygım olmadığından olabildiğince uzun yaşamak ve çalışmak istiyorum» (16).

SSCB Bilim Akademisi başkanı olan Vavilov şöyle diyordu: «Pavlov bilimsel çalışmalarının her döneminde sürekli bir biçimde materyalist yolda yürüdü. Elde ettiği görkemli sonuçlar, diyalektik materyalizmin doğa bilimine ilişkin kalıcı ve temel bölümünü oluşturmuştur» (12).

Nitekim; Pavlov'un buluşları sonradan Sovyet Psikolojisinin temel taşlarından biri oldu. Orbelli, Anochin, Bykow, Krasnogorski, Uchtomski, Bernstein ve Beritoff gibi Sovyet psikolog ve fizyologları şartlı refleks teorisinin yaşama geçirilmesinde büyük katkılarda bulundular.

Beritoff; dış çevre ve organizmanın kendisinden gelen uyaranlar aracılığı ile beyin kabuğu hücrelerinde oluşan geçici uyarılma ve bastırılma bağlantılarının mekanizmasını «Yüksek Vertebralıların Davranışlarının Sinirsel Mekanizması» adlı yapıtında ayrıntılı olarak çağdaş refleksoloji anlayışı içinde açıkladı (13). Beritoff insan davranışlarında ve ruhsal aktivitesinde bilincin önemi üzerinde durdu. Birçok psikoloğun ve özellikle, insan ile hayvan organizmasını özdeş tutan (animal) psikologların idealist bilinç anlayışını eleştirdi. Araştırıcı, insan bilincinin beyin kabuğu hücrelerinde çok sayıda karmaşık şartlı refleks zincirleri aracılığı ile oluştuğunu vurgularken, insan davranışlarındaki «planlı eylem»in ancak ve ancak kortikal bağlantılar demetinden oluşan «bilinç» aracılığıyla gerçekleşebileceğini belirtti. (14).

Pavlov, çalışma yaşamı süresince idealist-öznelci (subjektivist) psikolojik akımlarla savaştı. Önceleri, kuramının burjuva bilim adamlarınca neden benimsenmediğini hayretle karşılıyordu: Birçok fizyolog, araştırıcı yazar bizim şartlı reflekslerle ilgili çalışmalarımızdan hiç söz etmiyorlar. Bu beni çok şaşırttı» (17). Pavlov daha sonra bir batılı fizyoloğun kendi yapıtını ingilizceye çevirmesi sırasında, şartlı reflekslerden hiç söz etmediğini gördüğünde olayın özünü artık anlamıştı. «...Bu olay bilim adamlarının kafalarına düalizmin ne denli kök saldığını göstermektedir... ve bu adamlara dünya görüşlerini bilime karıştırmamaları gerektiğini hatırlatmalıyız» (18).

Pavlov yaşamının son günlerine dek sürdürdüğü ünlü «Çar-

şamba Toplantıları»nda özellikle Sherington, Koehler, Lashley, Pierre Janet'in idealist görüşlerine karşı çıktı. Gestalt psikolojisini, behavioristleri (davranışçılar) eleştirdi, bu görüşlerdeki idealist anlayışı, enine boyuna, gözler önüne serdi. Ünlü Alman bilgini Koehler'in animistik (hayvanla insan davranışını özdeşleştiren akım) görüşünü bir kaç «Çarşamba Toplantısı»nda ele aldı ve tartıştı. Koehler'e göre hayvanlardaki beceri farklılığı onların zekaları ile ilişkiliydi. Pavlov ise olayı tarihsel gelişim süreci içinde ele alıyordu: Köpek, maymun ve insan davranışları arasındaki farklılığın basit bir zeka niceliği sorunu olmadığını, maymunun elini kullanabilmesinin onun gelişmiş bir beyin yapısına sahip olduğu anlamını taşıdığını ve bu nedenle köpekten daha çabuk öğrendiğini belirtti. Yani maymunda öğrenme süreci içinde beyindeki hücreler arası bağlantı çok daha kolay kurabiliyordu. İnsan ise, konuşma özelliğini kazanan ve tarihsel gelişim içinde elini ne için kullanması gerektiğini bilebilen bir beyin yapısına sahipti ve insan artık hayvansal özünden kopmuştu.

Berlin Üniversitesi Profesörü Koehler için Pavlov şöyle diyordu: «Koehler iflah olmaz bir animisttir. Laboratuvara getirilen ve üzerinde araştırma yapılan canlının ancak köpekler ve onların işlevlerinin yasaları konusunda bize bilgi vereceğini bir türlü kabul etmiyor» (19).

Koehler, Spencer gibi animistler organizmanın gelişimini salt onun çevreye bir uyumu gibi ele alırlar ve insanı doğal seleksiyon (eleme) sonucunda kazandığı kalıtsal özelliklerle doğada yukarlara tırmanabildiğini savunurlar. Bu idealist burjuva bilimcileri insanı «konuşan hayvan»a dek indirgeyerek onun tarihsel - toplumsal özünü görmezden gelirler. Bu görüşün savunucularından Amerikalı Thorndike «Burnuna hortum eklenen bir inek nasıl file benzerse, insan da konuşma eklenerek insana benzetilmiş bir hayvandır» diyordu (20). Yani kısaca animistler, insanın toplumsal özünü hayvanın dış dünya ile olan ilişkilerine benzetirler ve insanı çevresine en iyi uyan hayvan olarak yorumlarlar.

Oysa; tarihsel-diyalektik materyalizm, insanı hayvansal özünden ayıran şeyin temelde, emek-üretim ilişkisinin olduğunu açıkça ortaya koyar. Nitekim çalışan, üreten ve ne için ürettiğinin bilincinde olan insanı hayvandan ayıran ilk biyolojik farklılık elin ve baş parmağın gelişimi olmuştur. Buna uygun olarak da, beyinde elin ve özellikle baş parmağın duyu ve hareketi ile ilgili bölgeler diğer hayvanlara oranla çok geniş bir alanı kapsar duruma gelmiştir. Üretim gereksinimlerinin artması sonucu insan ilişkilerinin yoğunlaşması beyin kabuğunda konuşmayı olası kılan bazı ye-

ni bağlantı bölgelerinin oluşmasını gerekli hale getirmiştir.

Pavlov, Amerikalı psikolog Thorndike'ı «Çarşamba Toplantıları»nda uzun uzadıya eleştirdi. Onun öğrenme konusundaki ünlü «sınama-yanılma» teorisinin, aslında, dış dünyadan kopuk, bütünüyle öznenin kendisine bağlı, rastlantısal bir davranış karmaşası olduğunu gözler önüne serdi. Nitekim, Thorndike'nin kendisi de «Öğrenme insanın kendi özünü kavramasından başka bir şey değildir» (21). Pavlov ise öğrenmenin canlının iç koşullarıyla (şartsız uyaran), dış dünya (şartlı uyaran) arasında beyinde kurulan bir bağlantı zincirinden başka bir şey olmadığını savunarak, Thorndike ve izleyicilerine gerekli yanıtı vermiş oluyordu.

Pavlov 19 Eylül 1934'deki «Çarşamba Toplantısı»nda ünlü sinir fizyoloğu Sherington'u eleştiriyor ve onun «eğer sinirsel aktivitenin akıl ile bir ilgisi olsaydı......» sözü üzerine şöyle diyordu: «Sanıyorum benim İngilizcem pek mükemmel değil. Lütfen başka biri bana - bu tümceyi - açıklasın... Bugün nasıl oluyor da, bir fizyolog kalkıp sinirsel aktivite ile akıl arasındaki ilişkinin varlığından kuşku duyabiliyor. Bu tamamen düalist bir görüştür. Bu Descartes'in (karteziyen) ileri sürdüğü gibi; insan beynini edilgen bir piyano gibi ele alarak tuşlarını harekete geçiren bir ruhun varlığına inanmak demektir... Nitekim, Sherington da insanı iki bölüme ayırdı: elle tutulur bir beden (madde) ve evrensel ölümsüz bir ruh...» (22).

Pavlov, görüntünün bütününün parçalarına ayrılamayacağı, analize edilemeyeceği ilkesinden hareket eden, öznel-idealist bilinemezci Gestalt akımına şu biçimde karşı çıkıyordu: «Kuşkusuz melodiler bütün olarak birbirinden tamamen farklıdırlar. Ancak bu onların parçalarının bir değer taşımadığı anlamına gelmez... Karbon, oksijen, hidrojen elementleri organik kimyada karbonhidrat (şeker), asitler ve alkolleri oluştururlar. Yani, şimdi karbon, oksijen ve hidrojene anlamsız mı diyeceğiz?... Kitabımda beyin yarım kürelerinin dinamik mozaik yapısı üzerinde durdum... Paris'li gestaltçı psikolog M. Pieron hiç bir şey anlamadı, şaşırdı kaldı. Bunun üzerine kendisine herhangi bir organik kimya kitabını açıp okumasını öğütledim. Böylece bu kitapta, bir yandan, hidrojen, oksijen ve karbonun mozaikvari yapısını görecek, öte yandan da bunların dinamik bir sistem içindeki bileşimlerini farkedecekti... Bu kadar mankafalık olabilir. Bunlar, kendilerini kelime oyunlarıyla oyalayıp, gerçeği inkâr ediyorlar» (23).

Pavlov, materyalizmin idealizme üstün geleceği konusundaki inancını hiç bir zaman yitirmedi. 1932 yılında Roma'da yapılan uluslararası bir kongrede şöyle diyordu: «Ben, insan düşüncesinin

gelişimindeki en önemli basamağa ancak fizyoloji ve psikolojinin, nesnel ile öznelin birlikte ele alınmasıyla ulaşılabileceğine inanıyorum. Bedenimizle aklımız arasındaki yapay ayırım ve çelişkili görünüm ya gerçekten etkin bir biçimde çözümlenecek, ya da bu sorunu doğanın kendisi çözecektir» (24).

Ve insan emeğinin gücüne ve bu gücün insanın tarihini, özünü oluşturduğuna inanan, öğretisini bu temel üzerine kuran Pavlov; 7 Ocak 1936'da, maden işçilerinin toplantısına gönderdiği mesajda şunları söylüyordu (25):

«Sevgili Maden İşçileri,

Tüm yaşamım boyunca çalışmayı sevdim. Zihinsel ve bedensel çalışmayı. Ve belki ikincisini daha da çok sevdim. Bedensel çalışmama yeni bir şeyler katabildiğim zaman, beyin ile elin gücünü birleştirmeyi başarabildiğim zaman çok büyük bir mutluluk duydum.

Siz de aynı yolu seçiniz. Tek dileğim çabalarınızı bu yolda sürdürmenizdir. İnsanı mutluluğa götürecek olan, yalnızca bu yoldur.

En candan sevgilerimle.

İ. Pavlov»

Ve Pavlov bu mesajından bir ay kadar sonra 27 Şubat 1936'da öldü.

NOTLAR:

1. I.P. Pavlov: Selected Works, Foreign Languages Publishing House, Moscow s. 14.
2. A.g.e. s. 31.
3. Teber, S.: Davranışlarımızın Kökeni, Sorun Yayınları, 1978 s. 240.
4. Pavlov, I.P.: Şartlı Refleksler ve Sinir Bozuklukları, İst. Ü. Edebiyat Fak. Yayınları No: 1230, 1967, s. 138.
5. A.g.e. Bk. (1) s. 36.
6. A.g.e. Bk. (3) s. 254.
7. Babsky, E.B., et al.: Human Physiology, Mir Publ. Moscow, 1975, s. 355.
8. A.g.e. Bk. (3) s. 249.
9. A.g.e. Bk. (4) s. 13.
10. A.g.e. Bk. (1) s. 15.
11. A.g.e. Bk. (1) s. 37.
12. A.g.e. Bk. (1) s. 37.
13. Beritoff, J.S.: Neural Mechanisms of Higher Vertebrate Behavior. Curchill Ltd. 1965.

14. A.g.e. Bk. (13) s. 50.
15. A.g.e. Bk. (1) s. 57.
16. A.g.e. Bk. (1) s. 58.
17. A.g.e. Bk. (1) s. 628.
18. A.g.e. Bk. (1) s. 629.
19. A.g.e. Bk. (1) s. 39.
20. Materialistische Wissenschaft und Psychologie, Pahl-Rugenstein Verlag, Köln. 1975, s. 229.
21. A.g.e. Bk. (1) s. 585.
22. A.g.e. Bk. (1) s. 569.
23. A.g.e. Bk. (1) s. 578.
24. A.g.e. Bk. (1) s. 40.
25. A.g.e. Bk. (1) s. 61.

ATAOL BEHRAMOĞLU (TYS G. Sek.)

Bu satırlar yayınlandığında Meclis'ten herhalde geçmiş olan «önlemler paketi», Türkiye'yi bir polis devleti durumuna getirmek amacını gütmektedir. Bu yasaların hiç değilse bazılarının CHP ilerici milletvekilleri, bazı bağımsızlar ve MSP'lilerce engellenmiş, değiştirilmiş olduğunu umarım. «Önlemler Paketi» olgusunun kanımca en ilginç sonuçlarından biri, CHP içindeki ayrımlaşmanın belirginleşmiş olmasıdır.

Yasaların iptali için hukuksal olanaklar sonuna kadar kullanılmalı, işçi sınıfı öncülüğünde her türlü yasal direniş hakkına başvurulmalıdır.

GENCO ERKAL (Tiyatro Sanatçısı)

«Önlem paketi» faşizmin yasallaşmasıdır. Zaten varolan yasal faşizmin pekiştirilmesidir. Bir kez daha yinelemeye gerek yok belki, ya da her zaman altını çizerek *yinelemekte gerek var, faşizmi ancak ülkedeki tüm ilerici, demokrat, sosyalist güçlerin* örgütlü *mücadelesi yok edebilir.*

OKTAY AKBAL (Yazar)

Zaten yürürlükte yeterince baskı yasaları vardır. Bunlara yenilerini eklemek hiçbir şeyi çözmez. İş yeni yasalar çıkarmak değil, eldekileri uygulayabilmektir. Ayrıca Anayasa'ya aykırı yasalar ortadan kaldırılmalıdır. Anayasal haklara el uzatan her türlü girişim halkın ve aydının karşı koymasıyla sonuçsuz kalır.

Yapılacak şey açıktır: Anayasal güçler, yani Anayasa doğrultusunda toplumun ilerlemesini, yeni aşamalara ulaşmasını özleyen bütün demokratik kuruluşlar, kısacası bilinçli tüm yurttaşlar Anayasa'ya ters düşen bütün bu girişimler karşısında birleşmelidir. Parçalayıcı olmaktan kaçınmalı, toplayıcı olunmalıdır.

server tanilli

İKİ ADIM DAHA!

«İki adım daha Server» diyor,
                    «İki adım daha!».
Nadya,
        metodistim Nadya Baraşkova,
Sesi kadifeden yumuşak,
bakışları bir ılık, bir berrak
ve —adetâ— yalvararak:
«İki adım daha» diyor,
        «yalnız ve yalnız iki adımcık!».

«Biliyorum yoruldun, bitkinsin hattâ;
ama, ilk günü hatırla, Server,
                    ilk günü hatırla.
Ayağa bile kalkamadığın ilk günü;
hani
    yığılıp kalmıştın ya sandalyenin üstüne,
                                        yarı baygın..

Şimdi, ayaktasın artık,
            hem dimdik ayaktasın;
Ve üstelik yürüyorsun da..
Ve üstelik yürüyorsun da..
Dün on adım attın,
            bugün yirmi olacak;
yarın otuz adım atacağız,
                    öbürgün kırk.
Ve git gide açılacağız,
        git gide açılacaksın.
Böyle böyle artacak,
    böyle böyle alınacak mesafeler.

Şu koridor, Server,
şu gördüğün upuzun koridor;
Sonra şu bahçe,
şu cadde, caddeler
— çok geçmeden hem de —
Senin adımlarına açılacak,
inan, açılacak Server, açılacak!»:

Sesi kadifeden yumuşak,
bakışları bir ılık, bir berrak.
Nadya,
metodistim Nadya Baraşkova,
adetâ yalvararak tekrarlıyor:
«Dün, on adım attık» diyor,
«bugün yirmi olacak,
İki adım daha atarsan eğer.
Server,
İki adım istiyorum, iki adım,
yalnız ve yalnız iki adımcık!».

1.8.1979
Leningrad/Sestroretsk Hospital

BU BEYAZ GECEDE

Bu beyaz gecede bir şey var Yelena,
anlayamadığım..
Şu ufku saran renge bak!
Ya bu gökyüzü?
Nasıl da başka!
Bu ağaç, bu dal, bu yaprak;
bu hava, bu koku, bu sessizlik..
Ve sen,
inan ki
her zamankinden
bir başkasın bu gece;
ben, her zamankinden başka..

Bu beyaz gecede bir şey var Yelena,
doyamadığım...

15.6.1979
Leningrad/Sestroretsk Hospital

OĞLUMU BEKLİYORUM..

Ne kadar da benziyor gözlerin Dima,
Bülend'imin gözlerine.
O da böyle bakardı ışıl ışıl
bir pınar suyu gibi berrak
Aydınlıklar dolardı içime..
Ve o da böyle toplardı çiçekleri
kırlardan küçücükken.
Sorardım:
«Anneme götüreceğim» derdi.
Yumuk yumuktu elleri,
saçları bukle bukle.
Tıpkı senin gibi atılırdı o da
babasının kollarına;
babası hayran, babası mutlu..

Derken, bir gün Dima,
kayboldu Bülent.
Deliye döndüm,
arandım çılgıncasına, aradılar;
nâfile, Bülend'i bulamadım,
ah! Bülend'i bulamadılar..
İşte o gün bu gün Dima,
—umud dünyası bu ya!—
her şeye rağmen,
çıkıp gelir diye bir köşeden;
böyle ellerim böğrümde,
böyle sabahtan akşama,
ve böyle melûl, böyle mahzun
bekler, bekler, beklerim...

25.7.1979
Leningrad/Sestroretsk Hospital

LENİNGRAD'LI DELİKANLILAR

— «Leningrad Sehfonisi»nin bestecisi
Şostakoviç'in aziz anısına —

Bunlar,
Leningrad'lı delikanlılar,
silâhlarını kapmışlar,
Leningrad'ı savunmaya koşuyorlar..

Leningrad'ı düşman sarmış,
Leningrad acılı, Leningrad yaralanmış,
Leningrad'da artık söylenmiyor şarkılar..
İnsanlar,
Leningrad'da insanlar şimdi,
her şeyi,
yurtlarından başka her şeyi unutmuşlar..
Bu düşman başka düşman, biliyorlar;
ama biliyor ki yarın
zafer de onların.
Ve zafere
her zamankinden
daha çok inanıyorlar..
Hey!
Bir tek yürek gibi atıyor şimdi
Leningrad'da bütün yürekler.
Leningrad direniyor, Leningrad direnecek;
Ve Leningrad,
hiç bir zaman yenilmedi
ve yenilmeyecek!.

Bunlar,
Leningrad'lı delikanlılar,
Silâhlarını kapmışlar,
Leningrad'ı kurtarmaya koşuyorlar...

20.5.1979
Leningrad/Polenov Enstitüsü

İNAN NATALYA!

Demek ki senin o nârin parmakların
Chopin'i çalardı öyle mi?
Beyaz gecelerinde Leningrad'ın,
kimbilir,
ne kadar da güzel gezinirdin tuşlarda,
«Noktürn»ü dile getirirken!.

Ama, gel gör ki,
bugün,
böyle bu kadar erken,
böyle hayatın baharında,
böyle baştan aşağıya mefluç,
böyle «esiri firaş»..

Ah! Acımamak mümkün mü sana Natalya,
mümkün mü kahretmemek?
Ve gel de inan Tanrıya,
nasıl inanırsın ki?
Hayatın böyle cilveleri var Natalya,
böyle cilveleri var.
Hiç ummadığın bir anda,
bakıyorsun,
bir rüzgâr, bir rüzgâr, bir rüzgâr;
Ve arkasından,
ne ki bakıp büyütmüşsen bahçende,
her şey yerle bir, tarümâr..
Hayatın böyle cilveleri var Natalya,
böyle cilveleri var..

Ama inanıyorum ki, bir gün
—öylesine inanıyorum ki hem de—
senin o duygulu parmakların,
beyaz gecelerinde Leningrad'ın,
gene tuşlarda gezinecek.
İnanıyorum Natalya, inan sen de;
gelecek,
sana ve bana,
bak, ne güzel günler getirecek,
getirecek Natalya, getirecek!..

5.6.1979
Leningrad/Sestroretsk Hospital

DOSVİDANYA (*)

Bir sevgiliye koşar gibi geldim sana,
sen ki insana
bir sevgiliden daha yakın,
bir ana bağrı gibi sıcak
ve mübarek!

Sen ki inanan ve inandıran,
Sen ki uyanan ve uyandıran,
Sen ki başkaldıran
ve kurtaran insanı
İnsana kul olmaktan!

Sen umudu mazlûmların,
Sen öğüncü insanların,
Sen ey dün, bugün, yarın!
Sen ki barış,
sen ki dostluk,
sen ki kardeşlik,
Sen ki ey özgürlük
ve eşitlik!
Sen ki özverinin ülkesi,
görkemliğin mimarı;
sen ey Sovyetler diyarı
ve sen ey aziz Rusya,
Dosvidanya,
dosvidanya,
dosvidanya!..

19.8.1979
Leningrad/Hava Alanı

(*) «Dosvidanya», Rusçada «Allaha ısmarladık» demektir.

KADİR İNANIR (Sinema Sanatçısı)

Bu önlemler yeni değil, varolan baskıları daha ağırlaştırmak sürpriz de değil.

Kültür'ün ne olduğunu önce öğrensinler sonra önlem alsınlar. Baskının her türlüsü, sanat, toplum gibi kavramlarla çelişki yaratır. Bana kalırsa, anarşi bu yasaların kendinde vardır ve bu yasalarla başlar. Değil önlemek.

Tüm demokratik ve ilerici güçlerin bu konuda uyanık olması ve direnmesi görevdir.

ONAT KUTLAR (Yazar)

Baskı yasaları günlük politika açısından ele alındığında, Süleyman Demirel'in aynı anda iki kuşu vurmayı amaçladığı taştır. Böylece hem ülkemizde AP-MHP takımının ötedenberi istediği anti-demokratik baskılar gerçekleştirilmiş olacak, hem de bu yasalara karşı CHP sol kanadından ve demokratik kuruluşlardan gelen tepkiler bahane edilerek terörün devamına, ekonomik çöküntüye, emperyalizmin oyunlarına kılıf hazırlanmış olacaktır. Temeldeyse sorun tümüyle sınıfsaldır ve egemen sınıfların, emekçi sınıflar üstündeki baskı girişimlerinden bir yenisidir. Bu yasalara karşı direnmek tüm sosyalistlerin, ilericilerin ve demokratların başta gelen görevidir.

SELÇUK BARAN'IN BİR ÖYKÜSÜ

İNCİR MORU, ÇİLEK KIRMIZISI

Desenler: YUSUF TAKTAK

«Dişi de ağrıyordu üstelik!» dedi Lâle, gözünü boyadığı resimden ayırmadan.

Yüksek tavanlı, on metre boyunda, sekiz metre eninde bir odadaydılar. Daha doğrusu bu kocaman odanın bir köşesine, küçük saç sobanın çevresine sığınmışlardı. Tavanın ortasından uzun bir kordonla çekilip köşeye yakın bir yerden sallandırılan ampulün ışığı, üzerine geçirilmiş şapkadan ötürü, çevresini koni biçiminde aydınlatıyor, odadaki iki kadın böylece, odanın korkunç genişliğini, bu genişliği egemenliğinde tutan soğuk karanlığı unutup, kendilerini küçük, sıcak bir çadırda sanarak avunabiliyorlardı. Dışarda şiddetli bir fırtına vardı; rüzgâr camları zorluyor, ahşap evin içine kadar giriyor, boş odalarda, uzun koridorlarda hiç bir engele rastlamadan rahatça dolanıp çığlıklar atıyordu. Elektrik ampulü de ağır ağır bir sağa sola gidip gelmekteydi.

Sedirde, ayaklarını altına alıp oturmuş olan fizik öğretmeni Mesude hanım cevap vermedi. Onuncu kezdir aynı şeyi söylüyordu Lâle. Vakit geceyarısına yaklaşıyordu. Kaymakam, çarpışan iki aşireti ayırmak üzere yola çıkan Jandarmalarla birlikte öğleye doğru köye gitmiş, hâlâ dönmemişti. Kaymakamın genç, daha doğrusu çocuk karısı Lâle (henüz ondokuzundaydı, onbeşinde gösteriyordu; bedeni kabarıklığı belli olan karnına karşın tam gelişmemiş bir kadıncıktı) kaygılarını kendine saklıyor, içinden geçenleri söyleyemiyor, hepsini tek cümle ile açıklamağa çalışıyordu:

«Dişi de ağrıyordu üstelik!»

Kocasından, Cemil beyden üçüncü bilinmeyen kişi olarak söz ederdi hep. Aslında yabancısı olduğu yörenin törelerine uyarak, kocasının sıradüzendeki önemli yerini göz önünde bulundurarak, ondan «kaymakam bey» diye söz etmesi gerekiyordu. Ne var ki, bir yılı doldurmayan evliliklerinde daha kocasına doğru dürüst alışamamışken bu ürkütücü «kaymakam bey», aralarına hepten bir yabancı gibi girebilirdi. Bu yüzden Lâle, Cemil'den elinden geldiğince az, çok gerektiği zamanlarda da «o» diye söz etmeyi yeğliyordu.

«Közleri mangala almalı artık,» dedi Mesude hanım, Lâle'nin cümlesini karşılar gibi.

Uzun boylu, iri yapılı, otuz-otuzbeş yaşlarında bir kadındı. Yüzünde çok daha yaşlı, görmüş geçirmiş, bu yüzden de hayattan korkmayan kadınlara özgü bir anlatım vardı. Yerinden kalktı; mangalı sobadan aldığı közlerle doldurdu. Bir ara sehpadaki resme şöyle bir göz attı. Resimde bir sedir ve sedirde oturan bir kadın (belki kendisi) görülüyordu. Kadının yüzü seçilmiyordu, gövdesi de kaba çizgilerle belirlenmişti.

«Şu odanın resmini boyamaktan bıkmadın gitti. Bir gün sedir, bir gün soba, bir gün pencere, perde, sonra gene sedir, gene pencere, gene perde... Azıcık da başka şeyler boyasana.»

«Örneğin ne gibi?»

«Ne bileyim ben, daha iç açıcı birşeyler... Şöyle neşeli birşeyler... Öyle gençsin ki...» İçini çekti.

«Aa, aşkolsun Mesude abla, demek kaymakam konağını iç açıcı, neşeli bulmuyorsun? Gücendim doğrusu.»

İkisi de güldüler. Gülmek onlara iyi geldi. Bir an kaygılarını, sinirlerini geren rüzgârı, yüreklerine korku salan uğultuyu, içinde bulundukları evin büyük, geniş odalarını dolduran karanlığı, görevinden hâlâ dönmemiş olan kaymakamı unuttular. Bir an için Lâle, yaşadığı kasabada resmini yapabileceği ne bir saksı çiçek ne de meyva, şu evin dört duvarından, iki kalem eşyasından başka bir şey bulunmadığını da unuttu.

Arada fırtına hafifleyince, camlara ince sızıltılarla, iç kıyan yakarışlarla yağmur damlaları vuruyordu. Sanki dışarda aç bir çocuk ya da bir kedi, köpek yavrusu vardı da, camlara sürtünüp inliyor, kendisini içeri almaları için yalvarıyordu.

«Ben tığ işiyle oyalanıyorum, sen de resim yapıyorsun. İyi, iyi de, bebek için birşeyler hazırlasan, diyorum. Zamanıdır artık.»

«O annemin işi...» dedi Lâle kızararak.

«Ne zaman gideceksin annenin yanına?»

«Daha vakit var... Yaz bir gelsin de...»

«Gittin mi, bir daha gelmezsin artık.»

«Neden? Neden gelmeyecek mişim?»

«Burada çocuk büyütmek kolay mı? Çocuğu bahane eder kalırsın annenin yanında. Sonra da gel keyfim gel.»

«Annemin yanında iki aydan fazla kalmam.»

«Deli! Adam gibi doktor bile yok burda. Hem çok gençsin, deneyimsizsin daha. Annen bir güzel bakar bebeğine. Sen de dinlenir, kendine gelirsin. Bu Tanrının cezası yerde doktor da yok, ilaç da.»

«Ben çocuğuma kendim bakmak isterim. Hem buradakiler nasıl büyütüyorlar çocuklarını? Onların canı yok mu? Her çocuk gibi benimki de büyür, gider.»

«Görüşürüz.»

Lâle, Mesude hanımla bu konuda daha fazla tartışmak istemiyordu. Gerçek duygularını ona iletebilmesi olanaksızdı. Burada susmağa alışmıştı zaten. Burada en çabuk öğrendiği şey susmak olmuştu.

Cemil'i sıkıntılarıyla tek başına bırakıp gitmek... Olacak iş miydi? Kendi istese, anası izin vermez. Hem onca insanın, tüm kaza halkının yıllardır, yüzyıllardır katlandığı sıkıntılardan, üstelik o yerin *en büyük mülki âmirinin* (öyle diyorlardı ya) karısı olarak kaçmak da ne demekmiş? Zaten sağlıklı bir çocuk doğuracaktı Lâle. Mutlaka. Çocuğunu zorluk çekmeden büyütecekti. Öyle gençti ki, hayata karşı büyük bir güven duyuyordu; hiç bir şeyin aksi gitmesine, kendi istemediği gibi gitmesine olanak yoktu.

Resimdeki kadını iyi yapabilmesi için Mesude hanıma kızmaması gerektiğini düşündü. İyi bir kadındı hem Mesude hanım; Cemil'in evde olmadığı geceler Lâle ile oturmağa gelirdi hep; onu neşelendirmeğe oyalamağa çalışırdı. Sediri henüz boyamamıştı, kadının giysisine göre seçecekti sedirin rengini. Mora önce siyah, sonra mavi katıp denedi, olmadı; biraz da pembe kattı. İstediği incir morunu elde etmişti şimdi. Buğulu, sisli kendini kolay kolay ele vermeyen ama için için yas tutan bir mor... Sonra bu yas havasını biraz olsun dağıtmak için, örneğin şu yastığa çilek rengi bir leke koyabilirdi. Daha sonra ama; günışığında seçecekti rengi, yarın, Cemil eve döndüğünde.

Birden keyiflendi, kaygılarını unuttu; Strauss'un Güzel Mavi Tuna valsini mırıldanmağa başladı.

«Oh, oh, hadi aferin!» diye sevindi Mesude hanım. «Bu havada bunca sıkıntının arasında şarkı söyleyebiliyorsun. Gençlik tabii... Gençlik gibisi var mı? Şu Tanrı'nın belâsı yerde bile kuş gibi şakıtır adamı gençlik. Benimse burada güzel sesim kısıldı... Neyse ama, çok kalmadı; bir yıl sonra tayinimiz çıkar, ver elini Ege... Güzelim deniz!» Kısa bir süre düşlere daldı. Sonra, «sen de,» dedi, «göz açıp kapayıncaya değin vali karısı olursun, çektiklerini unutursun. Gelecekten umudumuz olmasa şu günlere katlanabilir miydik zaten?»

Gene içini çekti.

Lâle incir morunu sürüyordu kadının giysisine. Mesude hanıma içinden cevap verdi:

«Ben bugünümü değerlendirmek isterim. Geleceği düşünüp yaşadığım günlerimi ziyan edemem. Kaymakam evinin han gibi geniş odalarını boyar, oyalanırım. Gelecek günleri düşünemiyorum. O zaman

nasıl olacağımı bilmiyorum ki. Nasıl bir Lâle, bir Lâle hanım olurum ilerde acaba? Yirmi beş, otuz, kırk yaşlarındaki Lâleler öyle yabancı ki bana. Şimdilik yanımdaki yabancı yeterince zamanımı alıyor. Kocam diyemediğim yabancı. Korkutuyor beni, ürkütüyor. Ama zamanla alışacağım ve seveceğim onu. Annemin babamı sevdiği gibi. O zaman her şey daha kolay olacak.»

Fırtına dinmiş, yağmur başlamıştı. Öfkeyle dövüyordu camları damlalar. Bir zaman sonra Lâle tavana baktı.

«Bir de akmağa başlarsa...» dedi.

Az sonra kapı vuruldu.

«Korkma sakın,» dedi Mesude hanım yerinden kalkarken, «Ben bakarım. Ne varmış korkacak? Kapı demir, üstelik sürgülü de... Korkuyorsan gelme, burada bekle.»

«Korkmam,» dedi Lâle sesi titriyerek. Ne var ki, odada yalnız kalmak düşüncesinden bile ürktüğünden Mesude hanımın arkasından yürüdü.

«Kim o?» diye seslendi Mesude hanım sokak kapısına vardıklarında.

İnce bir erkek sesi anlamadıkları birşeyler söyledi. Mesude hanım sarardı bir an, Lâle'nin yüzüne baktı.

«Halo bu,» dedi Lâle birden sevinerek. «Halo, şu bekçi. Yağmur yağdığı günler Halo'yu gönderir eve, damı lololasın diye... Gecenin bu saatinde kalkmış, kendiliğinden gelmiş. Ne adam!»

Sürgüyü kaldırıp kapıyı açtı. İçeri iri yarı, kara bıyıklı genç bir adam girdi. Kadınlara bakmıyordu, gözleri yerdeydi. Lâle ona bir el feneriyle battaniye verdi.

«Bu onun battaniyesidir,» diye açıkladı Mesude hanıma, «Başına örtsün, ıslanmasın diye veriyorum.»

Halo işini bitirince, kadınlar onu oturdukları odaya aldılar, sobanın yanına oturttular. Lâle çaydanlığı sobanın üzerine koydu. Mesude hanım sobaya odun attı. Odunlar az sonra tutuştular, çevreyi bir anda ısıtıverdiler; çaydanlıktaki su kaynamağa başladı. Halo çoraplı ayaklarını birbirinin üzerine katlamış, önüne bakıyordu. Böyle bir gecede, yalnızlıklarını, korkularını bölüşen iki kadının karşısında iri, erkeksi ve gururlu görünmeyi kendine yediremediğinden kamburunu çıkarıyor, üşüyormuş gibi kaslarını büzüyordu. Mesude hanım bildiği az Kürtçe ile konuşmağa çalıştı. Halo tek hecelik cevaplar verdi. Tuhaf bir sesi vardı. İri gövdesine yaraşmayan ince, çocuksu bir ses... Çayını içip bitirdikten sonra hemen gitmedi, bir süre oturdu. Lâle, Mesude hanıma,

«Sorsana bakalım,» dedi, «nesi varmış?» Üzgün görünüyor.»

Mesude hanım, Halo ile konuştuklarını aktardı:

«Kaymakam beyin gittiği köy var ya, işte ordanmış bu. Babasını merak ediyormuş. Babam da çarpışmaya katılmıştır, diyor.»

«Neden o da gitmemiş köye?»

«Götürmemişler.»

«Merak etmesin, bir şey yoktur inşaallah. Tanrı büyüktür, de.»

«Tanrı büyüktür ama benim babam vurulmuştur, diyor.»

«Nasıl bu kadar emin olabilir?»

«İçine doğmuş. İnanıyor. Kaymakam bey gelince senin aracı olmanı diliyor galiba. Köyüne gitmek istiyormuş. Köye gitmesi gerekiyormuş.»

Lâle soru sormaktan vazgeçti. Kafasının içi karmakarışıktı. Halo'ya bir bardak daha çay verdi. Halo gittikten sonra sobanın yanına oturdu, iki bardak çay içti.

Cemil bey, geceyarısından çok sonra geldi. O gelince Mesude hanım, kaymakama eşlik eden iki kişiyle birlikte evine gitti. Yalnız kaldıklarında Lâle, kocasına soru sormadı. Onu karşısında sağ salim görünce sevinmişti; bu kadarı yeterdi. Gereksiz yere konuşacağına ıslanmış olan kocasına çamaşır, picama, çorap, kazak getirdi; sobanın üze-

rinde çorba ısıttı. Çayla birlikte iki aspirin verdi. Bu arada önemsiz bir-iki şey konuştular; Cemil'in dişinin artık ağrımadığından sözgelimi. Cemil çayını içtikten sonra sedire uzandı. Lâle üzerine battaniye örttü. O sırada Cemil'in gözü resme ilişti.

«Yarın bakarım,» dedi, «günışığında.»

Lâle sobanın yanına, demin Halo'nun oturduğu iskemleye oturmuş, sedirde uzanan kocasına bakıyordu. Battaniyenin altına büzülmüş, çocuk gibi kalmıştı. Sivri yüzünün keskin çizgileri yumuşamış, oldukça büyük olan burnu bile ufalmıştı sanki. Başka zaman olsa karısını yanına çağırırdı mutlaka; yanına çağırır, uzun uzun yüzünü seyreder, sonra kollarıyla sımsıkı sarıp göğsüne bastırırdı. Ama böyle önemli günlerde Lâle'nin karısı olduğunu unuturdu sanki. Böyle günlerde anlatacak çok şeyi olurdu; onları anlatıp bitirmeden, olayların yükünden kurtulmadan karısına elini uzatamazdı.

Lâle, kocasına Halo'dan söz etmek istiyor ama susuyordu. Konuşmak, söze başlamak Cemil'in hakkıydı şimdi. Kaygılarında öncelik tanınması gereken Lâle ya da Halo değil, Cemil'di. Her konuda öncelik onundu. Köyleriyle birlikte yirmibeş bin kişinin sorumluluğu omuzlarında olan kaymakamındı her türlü öncelik. Lâle ona nasıl acıyor, onu nasıl önemsiyordu! Küçük bir kıraldı o; yirmi beş bin uyruklu, yetkisiz, çaresiz, acılar içinde, üşüyen, uykusu gelen ama yorgunluktan uyuyamayan bir kıral!

«İyi bir kadın şu Mesude hanım değil mi?»

«Öyle.»

«Anlaşabiliyor musun onunla? Canın sıkılmıyor ya, birlikteyken?»

«Yoo, sıkılmıyor. Zaten ben resim yaptım, o tığ işledi. Arada konuştuk. Biliyor musun, Mesude hanım Kürtçe anlıyor.»

Bekledi, sorsun kocası, nereden anlamış Mesude hanımın Kürtçe bildiğini. Cemil böyle bir soru sormadı. Yalnızca,

«O zaten doğuludur,» dedi.

«Biliyor musun ne oldu?» diye yeniden denedi Lâle. Yağmur başlar başlamaz Halo geldi, damı lololamağa. Saat on ikiye geliyordu.»

«İyi çocuk Halo. Bir de inadı bırakıp Türkçe öğrense...»

Cemil başka bir şey söylemedi. Susuyordu. Besbelli bugün kafasının içini zorlayan düşünceleri karısıyla bile bölüşmek istemiyordu. Lâle ona daha çok acıyordu şimdi. Babasının öldüğüne inanan çocuk sesli Halo'dan bile çok. Kocasına sık sık acırdı Lâle. Yüreğine bu acı çöktüğü zaman aşk adını verebileceği birşeyler duyduğuna inanırdı. Annesinin babasını sevdiği gibi kocasını sevmeğe başladığına inanır, sevinirdi.

Sedirin kenarına sandalyeleri dizdi. Yatağı serdi. Yatak odaları çok soğuk oluyordu çünkü. Işığı söndürüp yattılar. Her zamanki gibi birbirlerine sarıldılar. Üzerlerindeki picamalara, kazaklara, çoraplara karşın yüreklerinin sıcaklığını, o dille anlatılmaz yakınlığı duydular. Az sonra Cemil'in kolları çözüldü, uyumuştu.

Lâle, onun soluk alıp verişlerine sevgiyle kulak verdi. Kocasının en sonunda yatıyor olması, dinleniyor olması mutlu ediyordu onu. Ama kendisi uyumadı. Fırtınanın sesini dinledi. Fırtına azaldığında da camlarda sızıldamağa başlayan yağmur damlalarına kulak verdi. Şimdi öksüz bir çocuk ya da ıslak bir kedi değildi camın dibinde ya-

karan. O incecik çocuk sesli Halo'ydu. Babasının kanlar içindeki cesedini kucaklamış şöyle diyordu:

«Hep sizin için bu çektiklerimiz. Siz sıcak evlerde oturun diye... Az sonra bu yoksul kasabadan, bu dertli insanlardan kurtulun da, güzel kentlerde gönlünüzce yaşayın diye... Canınız çektiği için resim yapın diye... Erkek ve kadın olarak birbirinizi en ince duygularla sevmenin yollarını araştırın, bulun diye... Vurulup ölmelerimiz, kanlar içinde kalışımız, bir başka dil konuşuşumuz hep sizin için... Siz daha iyi olun, daha iyi yaşayın diye...»

Yakınmadan, ilenmeden, sadece öyle, çok iyi bildiği bir şeyi en sonunda açığa vurması için önüne çıkan fırsattan yararlanarak anlatıyor, anlatıyordu.

ORHAN TAYLAN (Ressam)

İlerici düşüncenin suç sayıldığı, kolayca cezalandırılabilmesi için yeni yasaların çıkarıldığı bir ülke, ilkel bir ülkedir. Hele sistemli olarak gelişen terör'ün bahane edilerek aydınların ve sanatçıların düşüncelerini ifade etme olanaklarının kısılması adına baskı yasalarının düzenlenmesi hiç bir sanatçının hak vermeyeceği, saygı duymayacağı bir girişimdir.

Hepimiz, bir yandan baskı ortamlarında gelişen yılgınlık biçimleri olan entellektüalizm ve popülizm önünde titizliğimizi korurken, bir yandan da bu ilkel zihniyetin bir daha geri gelmemecesine yakamızdan sökülüp atılması için kalemlerin, kameraların, fırçaların ve sahnelerin tüm olanaklarıyla çalışacağız. Bu tarihsel konumda, insancıl işlevimizin bu olduğuna inanıyorum.

ASIM BEZİRCİ (Eleştirmen)

Türkiye'de kapitalizm bunalım dönemine girmiştir, nerdeyse tükenme noktasına gelmiştir. Egemen güçler kendi düzenlerini yürütemez, fabrikalarını işletemez duruma düşmüşlerdir. Buna karşılık emekçi kitlelerin, ilerici aydınların, orta katmanların bilinçlenmesi, örgütlenmesi günden güne gelişmektedir. Bu durum, dışarda emperyalist güçleri, içerde ise onların işbirlikçi yandaşlarını kaygılandırıyor.

Sanıyorum ki, ülkemizdeki terörün temel sebeplerinden biri budur. Emperyalizm ve yerli işbirlikçilerin tezgahladığı terör ve cinayet eylemleri gittikçe artıyor. CIA - Kontrgerilla ve faşist odakların işbirliğiyle gerçekleştirilen bu eylemler, aslında ulusal bağımsızlığımıza, yasal hak ve özgürlüklerimize ve emekçilerimize karşı birer saldırıdır.

Çıkarılmağa girişilen baskı yasaları da bunun bir parçasıdır. Bunlar Anayasa'ya Birleşmiş Uluslar İnsan Hakları Bildirisine ve demokrasiye ters düşen tasarılardır.

Faşist terör eylemlerine ve bu tasarılara karşı halkçı, ilerici, demokrat, sosyalist, komünist ve liberalist bütün yurtseverlerin eylem birliğine girmeleri zorunludur.

Umutsuzluğa ve yılgınlığa kapılmaya gerek yok! Dünyanın hiçbir yerinde terörcü, baskıcı düzenler uzun süre yaşayamamıştır. Faşist Almanya, İtalya, İspanya, Portekiz örnekleri gözümüzün önündedir. Yeter ki biz barış ve demokrasi yolunda el ve gönül birliği edelim...

ilhan demiraslan

DEVRİM ADINA ŞİİR

İkirciliği gece kuşlarının
Camları tırmalayan ayışığı
Tan attığında görülen aydınlık
Ve kuşların alaca sarmaşığı

Dağ başında çiçek açan akasya
Ve gelin otlarına yamaçların
Ve sonra bilinmeyen otlar için
Açacak olanlar için de yarın

Tüm çocuk ellerine sömürülen
Gece konduların orda bakımsız
Tüm analar için dul ve yetimli
Tüm erkekler için yoksul kadınsız

Umutla başlatılan elemeği
Alın terine göz nuruna bir bir
Güllerin ve karanfilin rengine
Devrim adına söylendi bu şiir

MARKSÇI ELEŞTİRİ

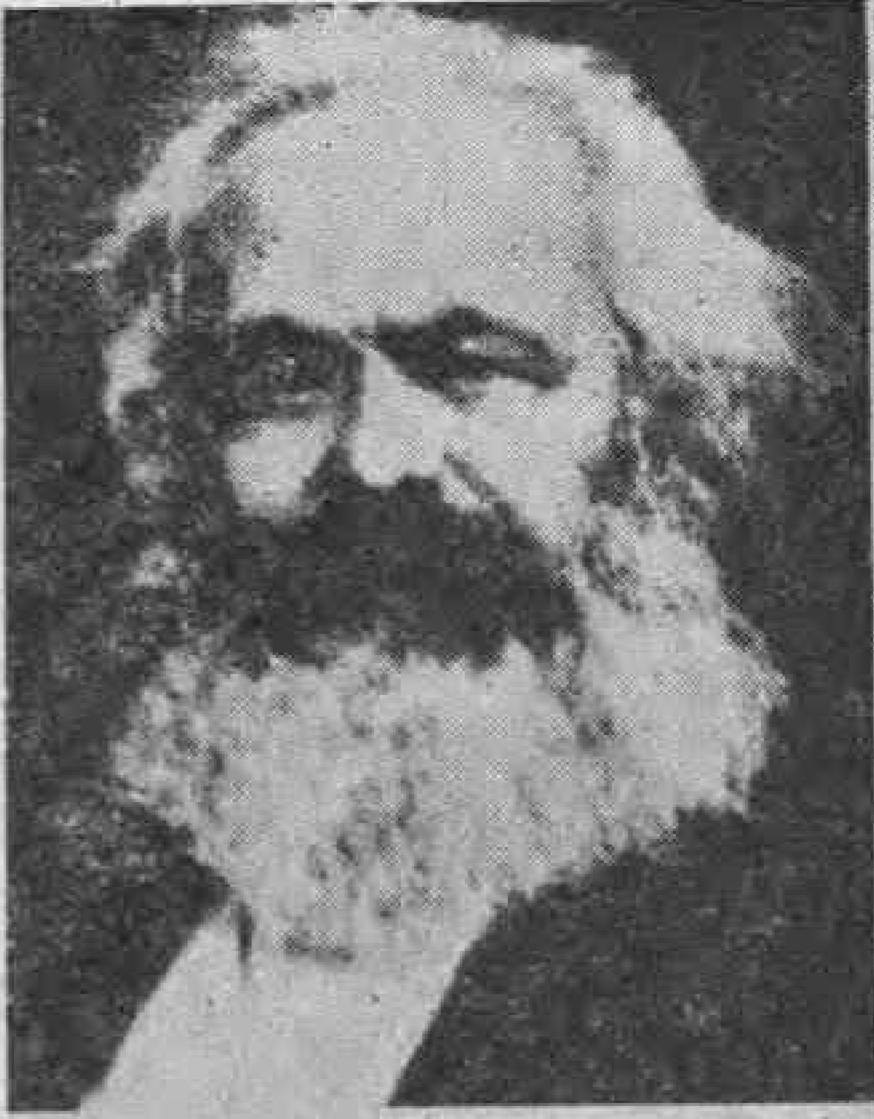
ASIM BEZİRCİ

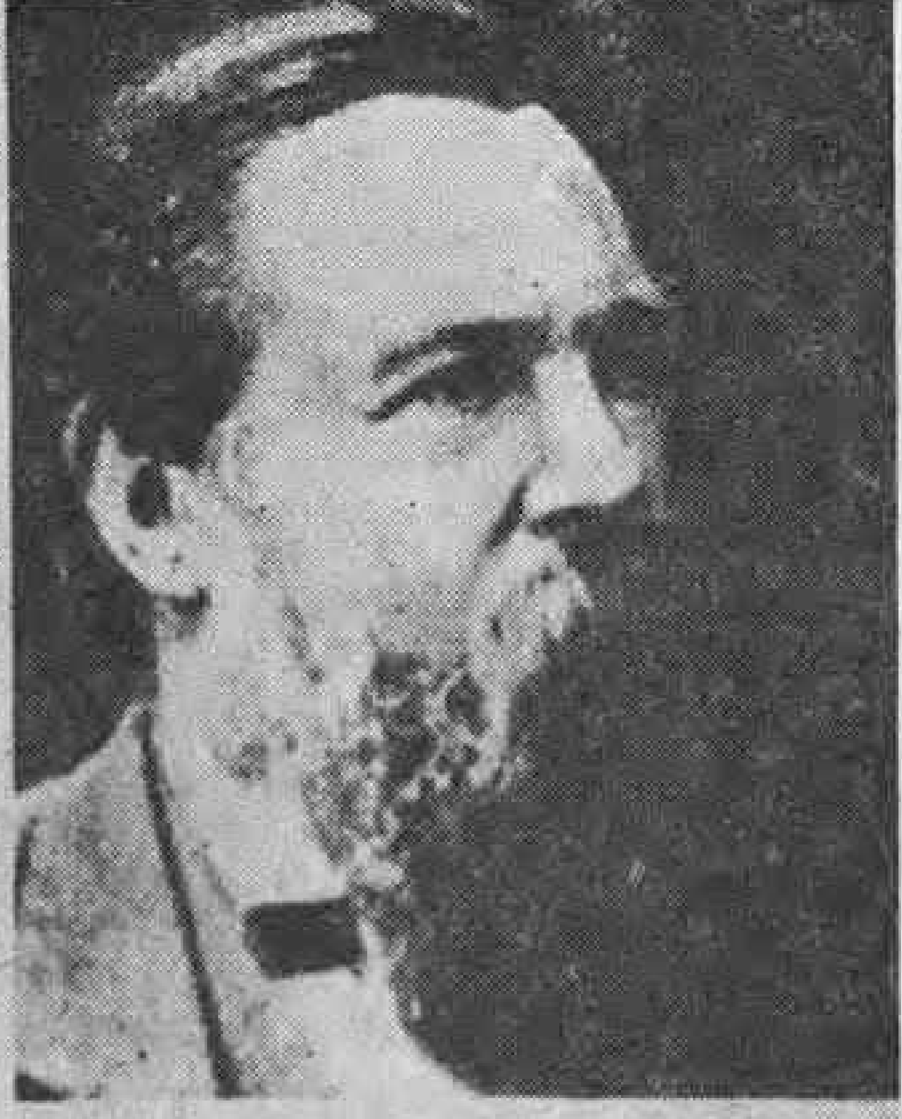
ELEŞTİRİ VE TÜRLERİ

«Eleştiri» Yunanca «kritike» sözcüğünden türemiştir. «Yargılama» anlamına gelir. Gerçekten de eleştiriyi birtakım ölçütlere, yöntemlere, görüşlere ve verilere dayanarak yargı verme, daha doğrusu, değer biçme eylemi saymak yanlış olmaz. Ne var ki, yargılanan olay, kişi ve ürünler ile başvurulan ölçüt, yöntem ve görüşlerin değişik olması çeşitli eleştiri türlerinin belirmesine yol açmıştır. Ayrıca, eleştiri eylemiyle ilgili tanıtma, yorumlama, çözümleme ve yargılama gibi işlemlerden duruma göre herhangi birinin öne geçmesi yahut ağır basması da söz konusu türlerin sayısını artırmıştır. Bu iki ana nedenden ötürü —aralarında kesin sınırlar olmamakla birlikte— edebiyatta şu eleştiri türlerinden söz edilmektedir:

Ussal eleştiri, duygusal eleştiri; öznel eleştiri, nesnel eleştiri; bireysel eleştiri, toplumsal eleştiri; izlenimci eleştiri, çözümleyici eleştiri; biçimsel eleştiri, içeriksel eleştiri; okura dönük eleştiri, esere ya da yazara dönük eleştiri; yaratıcı eleştiri, tanıtıcı eleştiri; tarihsel eleştiri, çağdaş eleştiri; ruhbilimsel eleştiri, toplumbilimsel eleştiri; felsefî eleştiri, ahlâkî eleştiri; dilbilimsel eleştiri, deyişbilimsel eleştiri; Freudcu eleştiri, Marksçı eleştiri vb...

Ben, bunlardan «Marksçı eleştiri» üstünde durmak istiyorum. Çünkü o, hem öbür eleştiri türlerinin olumlu yanlarını devrimci bir anlayışla —yargılayarak— özümler, hem de onları —geliştirerek— aşar.

Marksçılığın kurucuları Karl Marks ve Friedrich Engels ve imzaları

MARKSÇILIĞIN ANA ÇİZGİLERİ

Marksçı eleştiri, adından da anlaşılacağı gibi, temelde Marksçılığa dayanır. Onun için, bu eleştiri türünü tanıtmazdan önce, kısaca Marksçılığı açıklamak gerekiyor.

Marksçılık, belirli bir ölçüde, XIX. yüzyılın klasik Alman felsefesi ile İngiliz ekonomi politiği ve Fransız ütopik sosyalizminden kaynaklanır (1). Marks (arkadaşı Engels'le) bu üç akımı eleştirip özümleyerek ve onların en iyi yanlarını alarak yeni bir birleşim kurar. Bunun için Friedrich Hegel'in diyalektik yönteminden, Ludwig Feuerbach'ın maddeci felsefesinden, Adam Smith ile David Ricardo'nun emek/değer kuramından ve Saint Simone ile Charles Fourier'nin sosyalist düşüncelerinden yararlanır. Gelgelim, bu yararlanmayı adı geçen verilerle sınırlamak doğru olmaz. Çünkü Marksçılık binlerce yıllık insan kültürünün geçerli bütün

(1) V.İ. Lenine - Sur la littérature et l'art, 1957, s. 38, çeviren Jean Fréville, Editions Sociales.

değerlerinin doğal mirasçısıdır. Onları bir eleştiri süzgecinden geçirerek benimsemiş, durmadan işleyerek zenginleştirmiştir.

Nitekim, Marks kullandığı verilerden yeni bir birleşim kurmakla kalmamış, onlara önemli katkılarda da bulunmuştur. Örneğin, sınıflar savaşımının toplumun 'itici' gücü olduğunu, işçi sınıfının bu savaşım içinde iktidarı ele geçireceğini ve sosyalizmi gerçekleştireceğini öne sürmüştür. (Zaman onun bu görüşünü doğrulamıştır.) Gerçi daha önce ütopik sosyalistler de kapitalizmi eleştirerek sosyalizmi savunmuşlardı, ama onu kimin (hangi sınıfın), nasıl kuracağını göstermemişlerdi.

Öte yandan, Marks diyalektik yöntemi de Hegel'den almakla yetinmemiştir. Onu iyice eleştirerek yeniden biçimlendirmiş, hatta tersine çevirmiştir: Hegel felsefesinde diyalektik idalist ve mistik anlayışa bağlanıyor ve başaşağı duruyordu. Marks onu ayakları üstüne oturtmuş ve maddeci bir temele dayandırmıştır:

«Benim diyalektik yöntemim, yalnızca ilkeleri bakımından Hegel'inkinden ayrılmakla kalmaz, aynı zamanda doğrudan doğruya ona karşıt bir yol tutar. Hegel'e göre, Fikir adı altında bağımsız bir özne meydana getiren düşüncenin süreci gerçeğin yaratıcısıdır; gerçek bu akışın dışa vurmasından başka bir şey değildir. Bana göre ise, tam tersine, fikirler dünyası insan zihnine yansımış, aktarılmış olan madde dünyasından başka bir şey değildir (...) Diyalektik Hegel'de bir aldatmacaya, mistikleşmeye varır gerçi, ama bu, onun hareket ve gelişmenin genel biçimlerini bütünüyle ve bilinçle ilk kez ortaya koymasını önlemez. Neyliyelim ki, Hegel'de diyalektik altüst olmuştur, başaşağı durmaktadır. Mistik kabuğun altındaki ussal (aklî) çekirdeği bulmak için onu tersine çevirmek, yani ayakları üstüne oturtmak gerekmektedir.» (2)

Bunu gerçekleştirmek üzere Marks —son bilimsel buluşlardan da yararlanarak— diyalektik yöntemle maddeci felsefeyi birleştirir. Böylece, hem diyalektiği idealizmden, hem de maddeciliği mekanizmden kurtarır. Diyalektik maddeciliği yalnızca insan zihninin (düşüncesinin) değil, doğa ile toplumun da genel yasalarını aydınlatan bir bilim katına çıkarır.

Maddenin genel olarak önceliğini ve belirleyiciliğini temel alan diyalektik maddeciliğe göre, tüm varlıklar —içerdikleri karşıtlıklar, çelişkiler dolayısıyla— durmayan bir hareket, evrim ve değişim geçirirler, aralarında uzak ya da yakın bağlantılar, etkiler bulunur. Bu karşıtlık, çelişki ve etkilerin doğurduğu nicelikçe değiş-

---

(2) K. Marx - Le Capital, C.I. S. XCV (Aktaran: René Maublanc - Sosyalizmin Felsefesi, 1975, S. 44, çev. Asım Bezirci, Oluş Yayınları).

meler belirli bir süreçle ve sıçramayla nitelikçe değişmelere yol açarlar.

Diyalektik maddecilik topluma/tarihe uygulandığında «tarihsel maddecilik» adını alır. Tarihsel maddecilik toplumsal oluşum ve gelişimin genel ve nesnel yasalarını inceler; toplumsal varlık ile toplumsal bilinç arasındaki ilişkileri gözden geçirir; sosyalizme doğru olan zorunlu gidişi kavrama ve kolaylaştırma, sınıf savaşımını pekiştirme ve ilerletme yollarını araştırır (3).

Marks *Ekonomi Politiğin Eleştirmesine Katkı*'da tarihsel maddeciliğin ana ilkelerini şöyle açıklar:

«Hayatlarının toplumsal üretimi içinde insanlar, iradeleri dışında birtakım zorunlu ve belirli ilişkilere girişirler. Bu ilişkiler maddî üretim kuvvetlerinin belli bir gelişme düzeyine uygun düşer. Üretim ilişkilerin topu, toplumun ekonomik altyapısını, asıl temeli oluşturur. Onun üstünde ona uygun düşen toplum bilincinin belirli biçimleri, siyasal ve hukuksal bir ideolojik üstyapı yükselir. Genel olarak, maddî hayatın üretim biçimi siyasal ve toplumsal hayatın sürecini şartlandırır. İnsanların yaşayışını (varoluşunu) belirleyen bilinçleri değil, tam tersine, bilinçlerini belirleyen toplumsal yaşama (varoluş) biçimleridir. Gelişmelerinin belirli bir aşamasında toplumun maddî üretim güçleri yürürlükteki üretim ilişkileriyle ya da bunların hukuksal anlatımından başka bir şey olmayıp o zamana değin içinde hareket edegeldikleri mülkiyet ilişkileriyle çelişkiye düşerler. Bu ilişkiler, artık üretim güçlerinin gelişim biçimleri olmaktan çıkmış, onlara ayakbağı olmuşlardır. Bundan ötürü, bir toplumsal devrim dönemi başlar. Ekonomik temelde beliren değişme, o kocaman üstyapıyı daha az ya da çok hızlı bir biçimde tümüyle sarsıp dönüşüme uğratır.» (4).

Gerçi Marks üstyapıyı son çözümde altyapının belirlediğini söylemektedir, ama bu, üstyapının *edilginliği* biçiminde yorumlanmamalıdır. Çünkü ikisi arasında karşılıklı etkiler vardır. 1890'da Joseph Bloch'a ve 1894'te Heinz Starkenburg'a yazdığı mektuplarda Engels bunu önemle vurgular:

«...Siyaset, hukuk, felsefe, din, edebiyat, sanat vb. alanlarındaki gelişme ekonomik gelişmeye dayanır. Fakat bunların hepsi hem birbirlerine, hem de ekonomik temele etkide bulunurlar. Böyle olması, yalnızca ekonomik durumun *sebep, etkin güç* ve geri ka-

---

(3) A. Spirkin / O. Yakhot - Diyalektik ve Tarihî Materyalizm, çev. Engin Karaoğlu, 1974, S. 128-130, Bilim Yayınları.

(4) Marx/Engels - Etudes Philosophiques, 1947, S. 68-69. Editions Sociales.

lan her şeyin *edilgin* olmasından ileri gelmez. Tersine, son aşamada hep üstün gelen ekonomik zorunluk temeli üzerinde karşılıklı etki ve tepkiler vardır...» (5).

İdeolojik üstyapı ürünlerinden biri olması dolayısıyla edebiyat da söz konusu belirlenmeye ve etkileşmeye bağlıdır. Ekonomik altyapı önünde sonunda onu da belirlemekte, ama sırası geldiğinde o da hem altyapıyı, hem de üstyapının öbür kesimlerini etkilemekte ve onların etkisinde kalmaktadır.

Gelgelelim, sözkonusu yapılar ve kesimler arasındaki karşılıklı etkiler 'doğrudan doğruya' değil, genellikle 'dolaylı'dır. Georgi Plehanov ekonomi ile ideoloji arasında şu basamakların yer aldığını öne sürer:

«Altyapı ile üstyapı arasındaki ilişkiler üzerinde Marx'la Engels'in görüşünü kısaca belirtmek istersek şunu görürüz: 1. Üretim kuvvetlerinin durumu, 2. Bu kuvvetlerin belirlediği ekonomik ilişkiler, 3. Bu ekonomik temel üzerine kurulmuş siyasal ve toplumsal rejim, 4. Gerek doğrudan doğruya ekonominin, gerekse onun üzerine oturmuş toplumsal ve siyasal rejimin belirlediği toplumsal insanın psikolojisi, 5. Bu psikolojiyi yansıtan çeşitli ideolojiler.» (6).

Öte yandan, sınıflı toplumlarda ideolojilerin de 'sınıfsal' olduğunu unutmamak gerekir. Nitekim, her sınıfın kendine özgü bir ideolojisi vardır. Egemen ideoloji ise egemen sınıfınkidir. *Alman İdeolojisi*'nde bu özelliğe birkaç kez parmak basılır:

«...Maddî üretim araçlarını elinde bulunduran sınıf, aynı zamanda, entelektüel üretimin araçlarını da emrinde bulundurur; bunlar o kadar birbirinin içine girmiş durumdadırlar ki, kendilerine entelektüel üretim araçları verilmeyenlerin düşünceleri de aynı zamanda bu egemen sınıfa bağımlıdır. Egemen düşünceler, egemen maddî ilişkilerin fikirsel ifadesinden başka bir şey değildirler; egemen düşünceler, fikirler biçiminde kavranan maddî, egemen ilişkilerdir, şu halde bir sınıfı egemen sınıf yapan ilişkilerin ifadesidirler; başka bir deyişle, bu düşünceler, onun egemenliğinin fikirleridirler.» (7).

---

(5) A.g.e. S. 123, 132.

(6) G. Plekhanov - Questions fondamentales du Marxisme, 1948, S. 70-71, Editions Sociales.

(7) K. Marx / F. Engels - Alman İdeolojisi, çev. Sevim Belli, 1976, S. 83-84, Sol Yayınlar.

BURJUVA ELEŞTİRİSİ, MARKSÇI ELEŞTİRİ

Marksçılığın ana çizgileri —kabaca— bunlardır. Kuşkusuz, Marksçılık bu sayılı çizgilere indirgenemez ve onlarla sınırlandırılamaz. Çünkü o, tüm insanlığın her alanda ortaya koyduğu yeni, ileri, güzel bütün araştırmaları, buluşları, yaratışları yargılayarak özümlemekte ve onlarla birlikte kendisini de geliştirmektedir. Bundan ötürü, ben onun ancak Marksçı eleştiriyi ilgilendiren, ona temellik eden bazı özelliklerine değinmekle yetindim.

Marksçı edebiyat eleştirisi sözü geçen özelliklere yaslanır, onların kılavuzluğunda yürür. Burjuva eleştirisi ise kapitalist dünya görüşüne bağlıdır. İki eleştiri türü arasında, bu bakımdan, temelli bir ayrılık vardır.

Bu ayrılık eleştiri eyleminde özellikle şu noktalarda ortaya çıkar:

— Burjuva eleştirisi çoğunlukla ya içeriği biçimden ayırır, onu bir yana bırakarak salt biçim üzerinde durur, eseri biçim açısından değerlendirir ya da içeriği çözümleyip yargılarken onun toplumsal/siyasal yanına hiç değinmez yahut ona ancak burjuvazinin ideolojik ölçütleriyle değinir.

Marksçı eleştiri ise genellikle içeriğin biçimi belirlediğini öne sürer. Ama biçimi içerikten ayırmaz. İkisini birlikte organik bir 'bütün' sayar. Bir eseri yargılarken bu bütünü ele alır. Onu hem içerik (dolayısıyla ideoloji), hem de biçim (dolayısıyla estetik) açısından çözümleyip değerlendirir. Bundan ötürü, içerikle biçim arasında tam bir tutarlık, uyarlık arar. İçeriğin doğruluğu, ileriliği kadar biçimin de yetkinliği, yeniliği üzerinde durur. Çeşitli yönlerini irdelerken, içeriğin siyasal/toplumsal (sınıfsal) konumuna da bakar. Bunun için işçi sınıfının bilimini, ideolojik ölçütlerini gözönünde tutar.

Sovyet eleştirmeni Anatoli Lunaçarski bu tutumu şöyle özetler:

Marksçı eleştiri «çözümlemesine nesne olarak ilkin ürünün içeriğini ve yansıttığı *toplumsal temeli* alır. Şu ya da bu toplumsal kümeyle bağlantısını ve ürünün içeriğinin toplumsal hayat üzerindeki etkisini belirledikten sonra; amacına ulaşıp ulaşmadığı, yani içeriği alabildiğince anlaşılır ve inandırıcı kılıp kılmadığı açısından ele alarak, biçimin irdelenmesine döner. Edebiyat biçimlerinin özel görevini görmezden gelmek olanaksızdır. Marksist eleştirmen buna

karşı gözü kapalı durmamalıdır.» (8).

— Burjuva eleştirisi çoğunlukla eserin yazıldığı ve yazarının yaşadığı çağa sırt çevirir, üretim ve mülkiyet ilişkilerinden kaynaklanan sınıf savaşımının belirlediği tarihsel sürece boş verir. Eser ve yazarıyla onlar arasındaki doğrudan ya da dolaylı bağları, etkileri araştırmaz.

İşçi sınıfının tarihsel görüş açısını benimseyen Marksçı eleştiri ise, onun tersine, söz konusu çağ ve süreç ile eser ve yazarı arasındaki açık ya da örtülü ilişkilerin nicelik ve niteliğini ortaya koyar. Onların devrimci bir anlayış ve güzel bir anlatışla belirtilip belirtilmediğini araştırır.

— Burjuva eleştirisi yazarla eserini ya toplumsal ve kültürel çevreyle ilişkilerinden soyutlayarak ele alıp yalnızca öznel, sanatsal yanlarına önem verir ya da mekanist bir gerekircilikle onları salt çevrenin belirlediği —yaratıcılıktan uzak— gölge ürünler gibi sunmaya uğraşır.

Marksçı eleştiri ise yazarla eserini çevreyle olan diyalektik ilişkileri içinde inceleyip değerlendirir. Böylece, hem yazar ile eserinin çevreden neler aldığını, hem de ona neler verdiğini belirtmiş, başka bir deyişle, onların hem öznel ve yaratıcı yanlarını, hem de nesnel ve toplumsal kaynaklarını göstermiş olur.

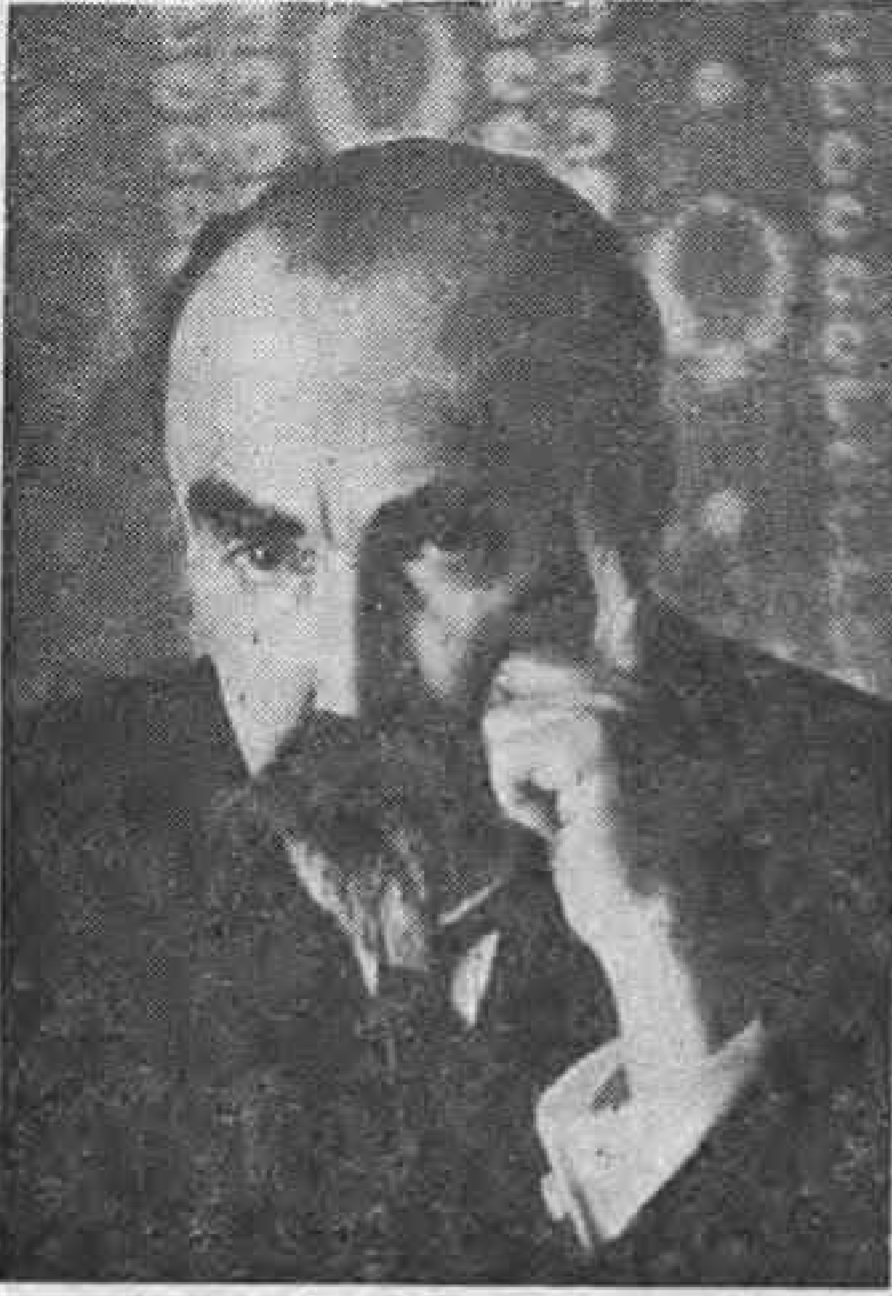
— Burjuva eleştirisi ya açıktan açığa kapitalist sınıfın savunmasını üstlenir ya da, çoğunlukla, eser ile yazarını çağına ve çevresine bağlamayarak onları güya ekonomik, politik, ideolojik sınıf savaşımının dışında tutmaya/göstermeye çalışır.

Marksçı eleştiri ise bunun tersini yapmayı amaçlar: «Her eserin ve yazarının; sınıfsal kavgaların çok uzağındaymış gibi göründükleri anda bile, son çözümlemede ancak bu kavgalarla açıklanabileceğini ortaya koyar; çeşitli düşüncelerin, duyguların, inançların bu kavgaların ideolojik anlatımları olduklarını ve onların evrimini bu kavgaların belirlediğini gösterir.» (9). Dolayısıyla, kendisi de bu kavgada ve işçi sınıfının yanında yer alır. (Bu bakımdan, Marksçı eleştiri ideolojik savaşımın bir parçasıdır, bir «kavga eleştirisi»dir.)

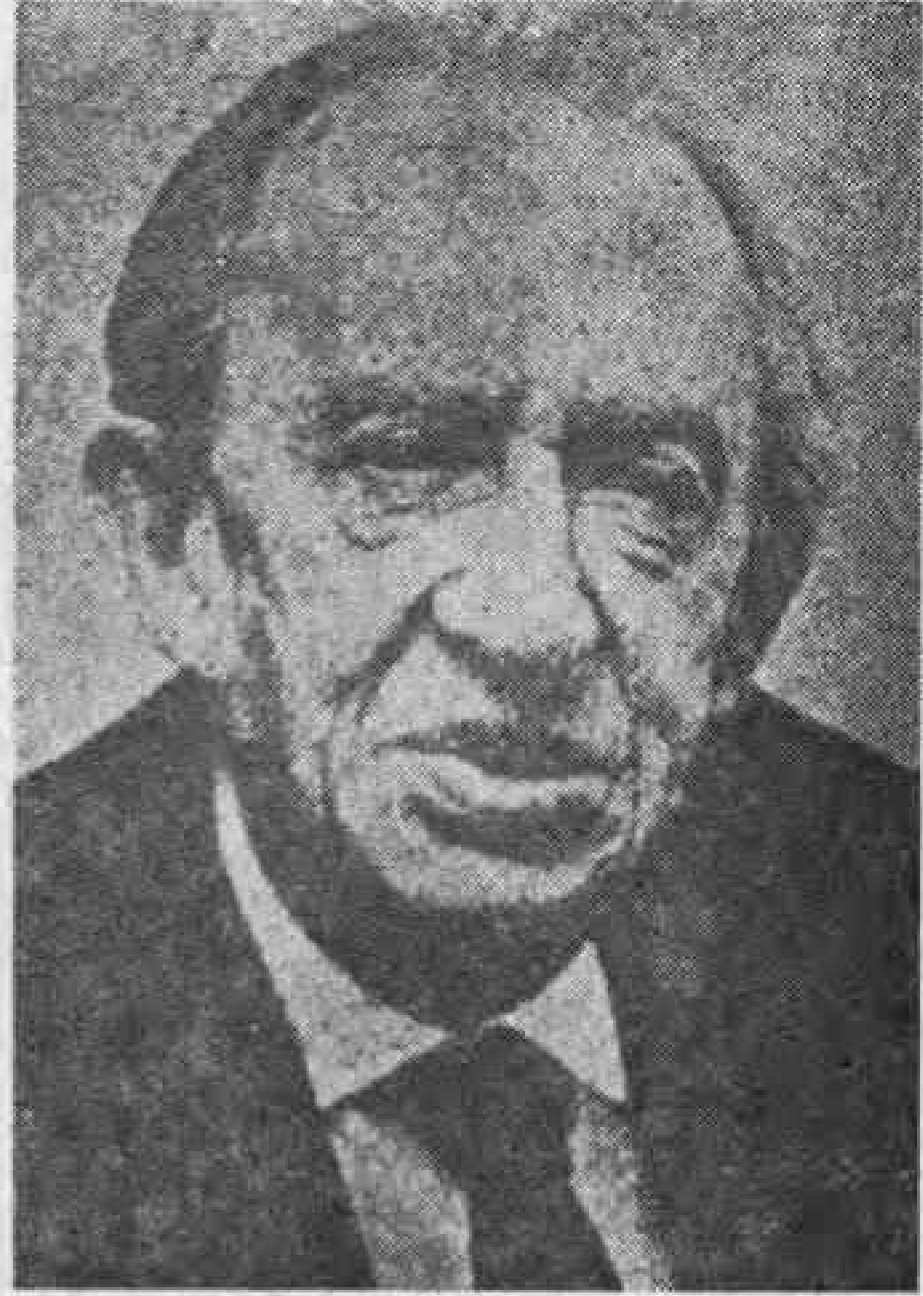
---

(8) A. Lunaçarski - «Marksist Eleştirinin Ödevleri Üzerine Tezler», çev. Defne Behramoğlu, Militan, Aralık 1975.

(9) Auguste Cornu - Essai de critique marxiste, 1951, S. 29-30, Editions Sociales.

Georgi Plehanov

György Lukacs

MARKSÇI ELEŞTİRİNİN KISACA TARİHÇESİ

Marks ile Engels (ve daha sonra Lenin) edebiyatın önemini, değerini bilen aydınlardır. En sıkışık günlerinde bile edebiyat ürünlerini okumaktan geri durmamışlardı. Hatta, arada bir, okuduklarına ilişkin düşüncelerini de yazmışlardı (10). Ama başlı başına bir estetik ya da eleştiri kuramı oluşturmaya yönelmemişlerdi. Hem böyle bir amaçları, hem de buna ayıracak vakitleri yoktu: Bir yandan Marksçılığın ekonomi, felsefe, toplumbilim ve politika alanlarında temellerini atmaya, bir yandan da onları hayata geçirmeye çalışıyorlardı. Öyleyken, ortaya koydukları eserler Marksçı bir estetik ile eleştirinin oluşturulmasına yarayacak değerli tohumları içermekteydi.

Nitekim, ilkin Georgi Plehanov (1856-1918) Rusya'da bu tohumları yeşertmeye girişir. Marksçılığı (özellikle onun maddeci tarih görüşünü) estetik ile eleştiriye uygulamaya ve onlar için bilimsel bir kuram oluşturmaya çalışır. Bu yolda birtakım araştırmalar

---

(10) Bak: Marx / Engels - Sanat ve Edebiyat, çev. Murat Belge, 1971, De Yayınları / V.İ. Lenin - Sanat ve Edebiyat, çev. Bülent Arıbaş, 1976, Payel Yayınları.

yapar, eleştiriler yayımlar. Doğal bazı eksiklerine karşın, bunlar başlangıç olarak önemli ve saygıya değer ürünlerdir (11).

Anatoli Vasiliyeviç Lunaçarski (1875-1933) Plehanov'un toplumbilimsel yanı ağır basan Marksçı eleştiri yöntemini daha bir inceltip geliştirir ve başarıyla uygular. Ayrıca, sanatta yan tutma, devrimle kültürün ilişkisi, işçi sınıfının savaşımında sanatın işlevi, yazarın dünya görüşü ile sanatı arasındaki tutarlık konuların da ilginç çalışmalar yapar, geçerli önerilerde bulunur. Ekim Devrimi'nden sonra Halk Eğitim Komiserliğine getirilir. Sanat, edebiyat ve eleştiri üzerine Marksçı anlayışla yazılmış önemli eserler yayımlar: *Sosyal Demokrat Sanat Yaratıcılığının Ödevleri* (1907), *Proleterya Edebiyatı Üzerine Mektuplar* (1914), *Lenin ve Sanat* (1924), *Marksçı Eleştirinin Görevleri Üzerine Tezler* (1928), *Sanatta Sınıfsal Savaş* (1929), *Sosyalist Gerçekçilik* (1933) vb.

Leon Troçki (1879-1940) Devrim ertesinde karşılaşılan güncel bazı sanat ve edebiyat sorunlarına ilişkin eleştirel yazılar yayımlar. Fütürizm, biçimci şiir okulu, proleter kültürü ve sanatı, partinin sanat politikası, devrimci sanat, sosyalist sanat, Mayakovski, Yesenin ve Blok konusunda düşüncelerini açıklar. Yazılar daha sonra *Edebiyat Ve Devrim* adıyla bir kitapta toplanır (12).

1934'te yapılan Sovyet Yazarları Birinci Kongresi'nde Sosyayalist gerçekçiliğin ilkeleri belirlenir. Bu ilkeler çerçevesinde ve Marksçı bir temel üzerinde eleştirmenler etkinlik gösterirler. Stalin'in ölümünden ve SBKP'nin XX. Kongre'sinden sonra eleştiri alanında daha bir serpilme görülür. Y. Surovtsev, A. Anastazyev, Y. Kuzmenko, B. Şukov, R.M. Samarin, İ. Danilin, A. İvaçenko, V. Vinagradov, B. Mihailevski v.b. isimler dikkati çekerler.

Georgi Plehanov kadar geniş ve düzenli olmamakla birlikte, Marksçı estetik ve eleştirinin kuruluşuna ilk katkısı olanlardan biri de Alman devrimcisi Franz Mehring (1846-1919)'dir Kant'çı estetiği, doğalcılık akımını ve «Sanat için sanat» anlayışını eleştirmiştir. *Aesthetical Search* (1898) ve *Shiller* (1905) adlı eserleri vardır.

Marksçı eleştirinin en çok sözü edilen görkemli temsilcilerinden biri Macar filozofu György Lukacs (1885-1971)'tır. Eserlerini çoğunlukla Almanca yazan Lukacs, Marksçılığı estetik, edebiyat

---

(11) Türkçeye çevrilenler: Jean Fréville / Georgi Plehanov - Sosyalist Gözle Sanat ve Toplum, çev. Asım Bezirci, 1974 May Yayınları / G.V. Plehanov - Sanat ve Sosyalizm, çev. Selim Mimoğlu 1962, Sosyal Yayınlar.

(12) Leon Troçki - Edebiyat ve Devrim, çev. Hüsen Portakal, 1976, Köz Yayınları.

tarihi ve eleştiriye uygular. Geniş bir kültür, üstün bir zekâ ve gerçekçi bir tutumla beslenen, felsefe ve tarih bilinci ağır basan önemli eserler yayımlar: *Roman Kuramı* (1920), *Gerçekçiliğin Tarihi* (1939), *Goethe Ve Çağı* (1947), *Tarihsel Roman* (1947), *Edebiyat Ve Demokrasi* (1947), *Gerçekçilik Üzerine Denemeler* (1948), *Dünya Edebiyatında Rus Gerçekçiliği ve Thomas Mann* (1949), *Balzac Ve Fransız Gerçekçiliği* (1951), *Estetiğin Kendine Özgü Yapısı* (1957) v.b.

Bunlardan birkaçı Türkçeye de çevrilmiştir (13).

Almanya'da Walter Benjamin 1924'te Lukacs'ın etkisiyle Marksçılığı benimser. *Goethe'nin Seçme İlişkileri* (1925), *Alman Trajedisinin Kökeni* (1928), *Teknik Taklit Çağında Sanat* (1936), *Baudelaire'de Bazı Motifler* (1939) adlı çalışmalarında Marksçılıktan yararlanır. Şair Johannes Becher de Marksçı görüşle eleştiriler yazar.

Amerika'da Marksçı eleştiri 1924'te Upton Sinclair'in çıkardığı Manmomart dergisiyle başlar. 1925-1937 yılları arasında V. F. Calverton, Michael Gold, V. L. Parrington, Granville Hicks, Floyd Dell, Max Eastman, Bernard Smith, Joseph Freeman, James T. Farrell, Waldo Frank gibi Marksçı eleştirmenler görülür. Bunlardan Hicks ile Calverton Amerikan edebiyatının Marksçı bir yorumunu yaparlar. Smith de Amerikan eleştirisini aynı görüşle ele alan bir eser yayımlar: *Amerikan Eleştirisinde Güçler* (1937). Bir ara Edmund Wilson ile Kenneth Burke de Marksçılığa eğilim gösterirler. Calverton'un *Yeni Ruh, Edebiyatta Cinselliğin Anlatımı, Amerikan Edebiyatının Kurtarılması* adlı eserleri geniş yankılar yaratır.

İngiltere'de Marksçı eleştiri yetenekli ve atılgan bir yazar olan Christopher Caudwell (1907-1937) ile kendini gösterir. İspanya içsavaşında genç yaşta ölen Caudwell, *Yanılsama Ve Gerçeklik* (14) adlı eserinde Marksçı sanat ve eleştiri anlayışını sergiler. Özellikle şiirin doğuşu, gelişimi, düşle ilişkisi, geleceği ve temel özellikleri ile sanatların düzenlenişi üzerinde durur. Özgün düşünceler öne sürer.

---

(13) Çağdaş Gerçekçiliğin Anlamı, çev. Cevat Çapan, 1969, Payel Yayınları / Avrupa Gerçekçiliği, çev. Mehmet H. Doğan, 1977, Payel Yayınları / Birey ve Toplum, çev. Veysel Atayman, 1978, Günebakan Yayınları / Estetik, I, çev. Ahmet Cemal, 1978, Payel Yayınları.

(14) Cristopher Caudwell - Yanılsama ve Gerçeklik, çev. Mehmet H. Doğan, 1974, Payel Yayınları.

Fransa'da da Marksçı eleştiri alanından ilginç çalışmalara rastlanır. Örneğin, Auguste Cornu *Essai de critique marxiste* (1951) adlı eserinde Marksçılığın felsefe, edebiyat ve toplum eleştirisindeki yerini, tutumunu belirtir. Jean Fréville Plehanov'un, Lenin'in, Marks ile Engels'in sanat ve edebiyata ilişkin düşüncelerini derleyip açıklayıcı notlarla Fransızcaya çevirir. Henri Lefebvre *Diderot*'yu (1949), Pierre Albouy *Victor Hugo*'yu (1951), Jean Freville *Zola*'yı (1952), Louis Aragon *Hugo* (1952) ile *Stendhal*'i (1954) Marksçı anlayışla eleştirirler. Özellikle Aragon çeşitli sanat ve edebiyat sorunlarını, ürünlerini çözümleyip değerlendiren bir yığın yazı yayımlar. Son yıllarda Lucien Goldmann dikkati çeker. Aynı zamanda bir felsefeci olan Goldmann'ın *Diyalektik Maddecilik Ve Edebiyat Tarihi* (1950 ile *Gizli Tanrı* (1955) adlı incelemeleri yankılar uyandırır. Bunlardan Racine'i değerlendiren ikincisi Crouzet'nin eleştirisine uğrar.

Fransız Marksçılarından Rauger Garaudy de bir ara eleştiriye yönelir. *Kıyısız Bir Gerçekçilik* (1963) adlı kitabında Picasso, Kafka ve Saint John Perse'i inceler (15).

Marksçı eleştirinin İtalya, Polonya, Avusturya, Japonya v.b. ülkelerde de tanınmış kuramcı ve uygulayıcıları var. Fakat bunların hepsini sayıp dökmek olanaksız. Onun için, şunu söyleyerek yazımı bağlamak istiyorum:

Öteki bilim ve araştırma dalları için olduğu gibi eleştiri için de Marksçılık sağlam bir kılavuz ve verimli bir kaynaktır. Ondan yararlanan eleştirinin gitgide gelişip çeşitleneceğine inanıyorum. Yukarda sunduğum yetersiz tarihçenin bile bunu kanıtlamaya yettiğini sanıyorum.

---

(15) Türkçesi: Gerçekçilik Açısından Picasso, çev. Mehmet Doğan, 1966, Hür Yayınevi / Gerçekçilik Açısından Perse, çev. Mehmet Doğan, 1967, Uğrak Yayınevi.

CİHAT ARAL (Görsel San. Der. Başkanı)

G.S.D.'nin yaptığı açıklamada olduğu gibi; yeni baskı yasaları, tüm demokratik hakları ve özgürlükleri yok edecek, işsizlik, hayat pahalılığı ve bunalımı tümüyle emekçilerin omuzlarına yükleyecektir. Hükümetin faşist Odaklara yönelmesi gerekirken yeni baskı yasalarıyla ilerici güçlere saldırıyor. Yeni 12 martların, faşist diktatoryanın özlemi içindedir. Baskı yasalarına karşı mücadele, eylem ve güçbirliğinden geçer. Bunun için parlemento içindeki ve dışındaki demokrasi güçlerinin örgütlü mücadelesi şarttır. Sanatçılar da bu örgütlü savaşımda üstlerine düşen görevlerini yerine getireceklerdir.

SERVET ZİYA ÇORAKLI
(Sinematek yön. kur. üyesi)

Emperyalizm son 15-20 yıl içinde durmadan mevzi kaybetmekte, bu mevziler emperyalizm için hayati önem taşımaktaydılar (Pazar alanı, ucuz iş gücü, ham madde kaynakları ve emperyalist karakolu). Örneğin Küba, Vietnam, Angola, Nikaragua, İran ve son olarak Afganistan. Bu mevzilerin sömürüye ve haksız savaşlara karşı genel anti-emperyalist harekete katılmaları emperyalizmin zaten varolan bunalımını derinleştirmiştir. Bu bunalım ekonomik, politik, askeri ve kültürel bakımdan emperyalizme bağımlı ülkelerde daha derin bunalımlara yolaçmaktadır. Bizde de görülen budur. Ülkemizde tekelci burjuvazi bu ekonomik, sosyal ve siyasal bunalımdan sıyrılmanın yolunu zaten kısıtlı olan burjuva demokrasisinin sınırlarını iyice daraltarak daha da baskıcılaştırarak başta işçi sınıfı olmak üzere emekçi (kafa ve kol) halkımızın sırtına yükleme çabasındadır. Bu son baskı yasaları bundan kaynaklanmaktadır.

Bu son baskı yasalarına karşı tavrımıza gelince; buna karşı verilecek mücadele anti-faşist güçlerin ilkeli ve soluklu bir birliğini gerektirir. Ama bu birliğin başını çekecek olan sosyalist hareketin dağınık olması anti-faşist güç birliğinin önünde önemli bir sorundur. Ama yine de ülkemizdeki tüm anti-faşist güçlerin bir birlik etrafında güç ve eylem birliğine gitmeleri için sekterliğe düşmeden tüm çabaların yerine getirilmesi gereklidir.

NİYAZİ AKINCIOĞLU KONUSUNDA

BİR MEKTUP VE DÖRT YAYIMLANMAMIŞ ŞİİR

Bilindiği gibi, Sanat Emeği'nin Temmuz 1979 sayısında Asım Bezirci'nin Niyazi Akıncıoğlu üstüne bir incelemesi yayımlanmıştı.

Akıncıoğlu'nun arkadaşlarından olup şimdi İsveç'te çalışan Hasan Özkan bu yazıya ilişkin bir mektup gönderdi. Mektupta önemli açıklamalar ve bilgiler yer alıyor. Ayrıca, dört tane de Akıncıoğlu'nun bilinmeyen, daha doğrusu, yayımlanmamış elyazısı şiiri sunuluyor. Bunlara bir de gazete kupürü eklenmiş.

1953'te Akıncıoğlu'yla birlikte tutuklanan Hasan Özkan, Kırklareli C. Savcılığının 16.7.1953 tarihli, 953/417 Esas, 54 İddia no. lu iddianamesinde şöyle tanıtılıyor: «Bulgaristan'ın Eskicuma kasabasında Salih oğlu 1340 yılında Hafize'den doğma 1935 yılında Türkiye'ye hicretle Lüleburgaz'ın Evrensekiz köyünde yerleşerek ikamet eden ve 1945 senesinde Kepirtepe Köy Enstitüsü'nden mezun olarak askerliğini yedek subay olarak yapmış bulunan ve Lüleburgaz Kumasayık köyü başöğretmeni iken 24.3.1953 tarihli tevkif müzekkeresine istinaden 26.3.1953 gününde yakalanarak halen mevkuf bulunan evli, 3 çocuklu Hasan Özkan».

Aynı iddianamede Akıncıoğlu da şöyle tanıtılmaktadır: «Muharrem Sezai oğlu 1335 yılında Kırklareli'nin Kurudere köyünde Zehra'dan doğma Babaeski'nin Karahalil köyünde nüfusa kayıtlı, Kırklareli'nde avukat iken 4.4.1953 tarihinde tevkif edilen evli, 3 çocuklu, sabıkasız Niyazi Akıncıoğlu.»

Hasan Özkan'ın bir belge niteliği taşıyan mektubunu, gazete kupürünü ve Akıncıoğlu'nun elyazısıyla dört şiirini yayımlıyoruz.

SANAT EMEĞİ

DÜNYA

HEP BU VATAN HEP BU HALK İÇİN

Adres : Dünya - İst. Tel : 24515 - 26808 | Pazar 12 Aralık 1954 | YIL: ÜÇ Sayı: 1000 | 15 Kr. | Başyazar F. Rıfkı ATAY

Kırklarelinde 2 seneden beri devam eden

Komünist sanıklarının duruşması sona erdi

KIRKLARELİ, 11 (TELEFONLA) — Gizli komünist cemiyeti kurmak iddiasiyle 26 Mart 1953 tarihinden beri mevkuf bulunan 12 sanıkla birlikte 22 kişi aleyhine açılan ve 2 yıla yakın bir zamandan beri tahkikatı devam eden Kırklareli Ağır Ceza Mahkemesince bakılan dâva bugün karara bağlanmıştır.

Bütün duruşmaları gizli cereyan eden dâvanın bugün yapılan son celsesinde okunan karara göre, sanıklardan ve cemiyetin kurucusu olan Numan Bayezid'in Ankara Garnizon Mahkemesine

(Devamı Sa: 3 Sü: 4 te)

Komünist sanıklarının duruşması sona erdi

(Baştarafı 1 inci sayfada)
sevkine, Feyzullah Aktan, Hasan Özkan'ın sekizer yıl mahkûmiyetine, Ali Abbas Arlan'ın 1 yıl 4 ay hapsine karar verilmiştir. Ayrıca, komünistlik suçu ile mevkuf bulunan Avukat Niyazi Akıncıoğlu, Zeynel İlhan, Musthfa İlhan, Şerafettin Akıncıoğlu, Hamdi İlker, Ali Rıza Topçuoğlu, Recep Ergün, Mustafa Yürükoğlu'nun mevkuf olmıyan sanıklarla beraber ittifakla beraetlerine karar verilmiştir. Öte yandan evinde bazı askerî evrak bulunan Şerafettin Akıncıoğlu'nun bu suçundan ötürü 2 yıl 2 ay hapsine karar verilmiştir.

Bu dâvanın ilk tahkikatında 37 kişi mahkemeye verilmişti.

Dünya gözü ile...

Niyazi Akıncıoğlu ve arkadaşlarının mahkûmiyet haberini veren gazetenin küpürü.

İSVEÇ MEKTUBU

25.10.1979 — Stockholm

Sayın Bezirci,

Sanat Emeği'nin 17. sayısında şair Niyazi Akıncıoğlu için yazdığınız eleştiriyi geç okudum. Biz gurbetçiler çalıştığımız dış ülkeye tatil dönüşünde postamızda biriken dergi, gazete, kitap ne bulursak okuruz. Bizler için zaman aşımı işlemez. Bir haftalık gazete eskimiş de olsa yeni ve taze sayılır. Sözüm o ki, Sanat Emeği'nin 17 - 20 sayıları birlikte okundu. Sanat ve yazın alanında kalıcı iz bırakan sizin gibi eleştirmenlere doğru bilgi vermek biz okurların sorumluluğu olmalıdır. Hele olayın içinde okuyucu kendisi de varsa olaya karışmak görev olur.

Son yıllarda ülkemizde çok ANI kitabı yayınlandı. Büyük adamlar büyük romancılar, büyük ozanlar, büyük yazarlar birbirlerini dosyalarla kocaman kitaplarla okurlara anlattılar. Bilmediğimiz bir şeycik kalmadı. Benim yazacaklarım, onların yazdıkları yanında «Yalova Kaymakamı misali» kalır. Fakat Sanat Emeği biz emekçileri de adam yerine koyduğu için, ben de şair Niyazi Akıncıoğlu hakkında cezaevi arkadaşlığımızdan esinlenerek bazı bilgiler sunacağım.

İzninizle önce bir-iki düzeltme yapacağım: Niyazi Akıncıoğlu 1916 doğumlu değil, 1335 hicrî, milâdî hesabı ile 1919 doğumludur. Yine, Bursa'da değil, Kırklareli ilinin Kurudere köyünde doğmuş olup Babaeski ilçesinin Karahalil köyünde nüfusa kayıtlıdır.

«Komünist örgüt yönetmek suçlamasıyla 1951» de değil, ünlü 141. maddeden maskeli komünist örgüt kurmak ve yönetmekten 1953 yılında tutuklanmıştır. 1954 yılı sonunda 20 ay hapis yattıktan sonra BERAAT etmiştir. Bu yazdıklarımı kanıtlayan belgeler mektubumun ekindedir.

Asım arkadaş,

Biz emekçiler, bizden olmasa bile, bizim için yazanları, çizenleri yüreğimizin en derin yerine koruz. Nâzım Hikmet bizimdir. Bizi yazan, bizi anlatan, bizimle kenetlenen herkes bizimdir. Akıncıoğlu'nun bıraktığı İZ'i gün ışığına çıkarmak ancak sizin gibi iyi araştırıcının işi idi. İnsan öldükten sonra KİŞİLİK belirlemek güç iş. Şair'in cezaevinde kaldığı süre içinde edindiğim izlenimler pek iyi sayılmaz. Sanatında tükenme korkusunu sık sık yinelediği oluyordu. Benim defterime yazdığı eski şiirler yanında tarih ve imza atarak yazdığı dört şiirini bir yerlerde yayımlattığını sanmıyorum. Sanatçı ya da eleştirmen olmadığım için şairin sanatına ait bir yargıya varmam olanak dışı. Bu görevi siz fazlasıyla yapmışsınız.

Dobra dobra yazmak gerekirse Akıncıoğlu sürdüremediği sanatında daha 1950'lerde tükenmişe benzer. 1940-46 yıllarının İstanbul'unda gerçekçi şiir üstüne «Garip dönemi» sıralarında verimli yıllarını vurgulayan şair, 950'de Orhan Veli ölümü ile biterken, Akıncıoğlu diri iken kendini tüketmişti. Verimli olamıyordu. İstanbul sanat çevresinden kendini soyutlaması, sanatına ve sanatçıya karşı ilgisinin azalması büyük etken oluyordu. Yazsa bile zorlanarak yazdığı için yeni şiirlerinde bence okuyucuyu çarpan, tutuklayan, beğeni ve belleğini sarsan şiiriyet havası pek kalmamıştı. İdealist idi, ama dayanıklı ve inatçı değildi. Birlikte tutuklandığımız zaman hapis vurmuştu onu. Artık iyi bir avukat, iyi bir demokrattı. Güncel işler, aile sorunları, itibarını yitirme, yalnızlık bitirmişti onu. Fakat çok yüce bir insandı. Öfkeli, katı ve iddialı olmayışı, onu politika da yalpalara dek götürdü. Kültürlüydü. Sol düşünceyi, sınıf savaşımını biliyordu. CHP'nin 1940-50 yıllarında uyguladığı faşizan yönteme, DP'li olmakla karşı durulacağına kendini inandırmıştı. 1960'tan sonra bile «946 Demokratı» olmakla övünüyordu. 1957'de Hürriyetçi, 1960 devriminden sonra da Yeni Türkiye Partili olmuştu. Halkını çok seviyordu. Hep bir arayış içindeydi. 1963'te TİP kurulduğunda, toplumcu aydın sanısı ile yapılan çağrıyı kibarca geri çevirmişti.

«Çıkmaya görsün Aliş Tuna boyundan,
İlk kadehte sarhoşum.»

Evet, Akıncıoğlu bütün yaşamı boyunca içti. İnadına içti. Hapislikten ona kalan ANI «komünist avukat» ya da «sorvoş avkat» isimleri idi. Bizde 141-142 maddelerin belâsına uğrayan, onuru kırılan, yok edilen, bilinen ya da bilinmeyen nice yitikler vardır. O zamanların Tevfik İleri'leri, F. Tevetoğlu, P. Safa, İ. Darendeli, bilmem nereli bir yığın Mack Carty'cisi komünist bildikleri Köy Enstitüleri üzerinden ve öğretmenlerinden hayli kurbanlık bulmuşlardı, iyi hasılât yapmışlardı. Saçtıkları pislikler çok can yakmıştı. Kırklareli Ağır Ceza Mahkemesinde görülen bu uyduruk davada 46 tane yalnız Köy Enstitüsü çıkışlı öğretmenin ocağı söndürülmek istenmişti. Soyuna bile hakaret edilen, zayıf ince yapılı, dayanıksız, savunmasız şair Niyazi Akıncıoğlu ne yapsındı? Mapus damında 20 ay, bir hafta, salkım saçak bıyıklarını dişleri arasında yemekle zaman boğazladı. Herkes bir Nâzım Hikmet olabilir mi?

Asım Kardeş,

Bütün bunları neye yazıyorum, bilir misin? «Sanat Emeği» Türk toplumunda yazın ve sanat alanında bir çığır açtı. Burjuva

uyutmacılığına, uydurmacılığına, gül-bülbül edebiyatına son verdi. Bu böyle biline... Kim kiminle, kim kimden yana? Kim nerde başladı, kim nereye dek geldi? Bırakalım bu konudaki lâfazanlığı! Tarih ve Türkiye İşçi Sınıfı er ya da geç nasıl olsa kararını verecek. İşte ben tanıklığımı şimdiden yapıyorum. Adı geçen davada, şair Akıncıoğlu başta olmak üzere, hepimiz komünist olmadığımızı ispatlamaya çalıştık. Başardık da... Bir kişi hariç, 'her isteyene' hiç bir işe yaramayan birer BERAAT vesikası dağıttılar... Bunların hepsi devr-i demokrasi zamanında 1953-56 yılları arasında oldu. Fakat içimize yılgı salınmış, 2-3 yılı aşan bedavadan hapisanecilik oyunu sona erdirilmişti.

Sokaklarında kurşunlar vızıldayan, sağ ve dik kalabilmenin savaşı verilen Türkiye'mizde bu tür garnitür şeylerin bugünlerde ne anlamı var? Neyleyelim ki ateş de düştüğü yeri yakıyor. Bizlerin burada şimdilik tuzumuz kuru. Yazdıklarımızın da «hariçten gazel okuma» anlamına getirilmesini istemeyiz. Sırası geldi, İsveç'ten bir örnek: Estek köstek lakırdılarla insan düşüncesine saygısızlık birkaç ülke dışında yalnız Türkiye'de vardır. İsveç küçük bir toplum. Katiline, hırsızına, namussuzuna koşullu ceza yazarken, insanın onurunu kırmaz. İnsanını tekrar toplumuna kazanmanın yollarını açık bırakır. Bundan ötürü olacak ki parlamentosuna, cezasını çeken mahkûmlardan polis yapılması için öneri verilmiştir. Acı çeken, kötü serüven geçiren insandan toplum bekçiliğinde yararlanmak!.. Birey ile toplumun ödeşmesi. Yaparlar mı, olur mu, olmaz mı göreceğiz. Fakat insan saygısı, insan kardeşliği bakımından nerelere dek gelmişler.

Kardeşim,

Şair Niyazi Akıncıoğlu'nu erken kaybettik. Ankara'nın şubat soğuğunda ölmüştü. Çok sevdiği Kırklareli'nde toprağa verildi. 1965'e dek kısa aralıklarla görüşürdük. Benim İsveç'e yerleşmem, onu son yolculuğuna uğurlamama engel oldu. Toprağı bol olsun! Hata ve sevaplarını toplayıp giden şairimize son bir vefa borcu olarak; emekçi saygınlığı bakımından dar bir köşe ayırırsanız çok iyi olur. Elyazması şiirleri, bir fotoğrafı da bu mektubumun ekidir. Size özel yazılan bu mektubumdan uygun göreceğiniz bölümleri yayınlayabilirsiniz. Dostça saygılar. Kalın sağlıcakla...

HASAN ÖZKAN

Hapishaneye Dair

Çok şeyim oldu bu yaşa kadar:
Söğütten atım oldu,
askerde mavzerim;
Bunlardan başka daha nelerim!
Kerhanede dostum oldu,
Hapsanede postum oldu;
Ben sonuncusunu severim.

23.12.953

Yarım Şiir.

Savcı ağbey;
Kan kokuyor ellerin.
Benim kanım, senin kanın;
insan kanı;
severim

16.2.954

Selâm

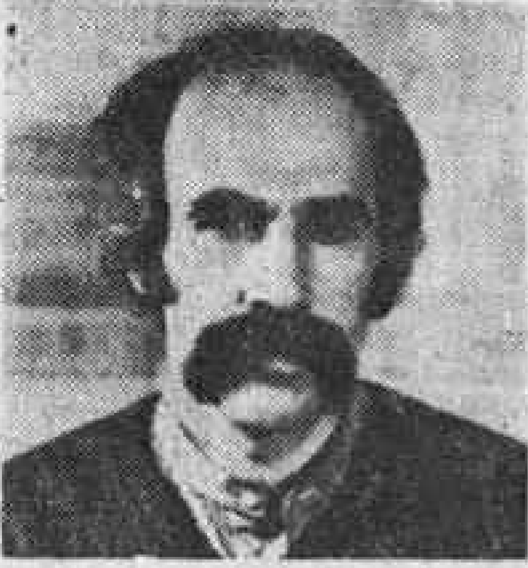
Selâmın geçiyor belli ki:
yeşerdi telgraf direkleri,
seneler sonrası,
ormanından ayrı.
Bir sevinçtir aldı kırlangıçları,
rastgele öpüştüler;
düşünmeden günahı, öbür dünyayı.

Ben-
Deli-divane olsam:
Çok mu görülür?

Yağmur

Yine yağmur.
Bu da şiir mi? diyeceksiniz.
ya bu yağmur içime yağıyorsa,
ya içim kan ağlıyorsa?

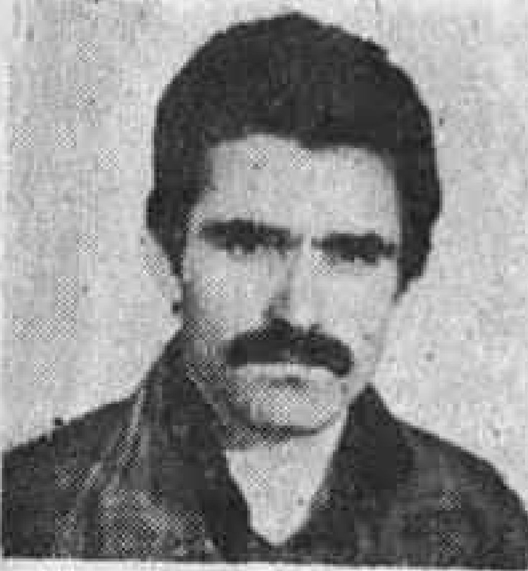
16.2.954

MEHMET AKSOY (Heykeltraş)

Bildiğimce, bu yasalarla anarşi ve terör önlenecekmiş. Eğer bu toplantıları erteleyebilmek, istendiğinde sorgusuz sualsiz aranmak, tutuklanmak, herhangi bir üyede yasak yayın bulundu diye bağlı bulunduğu derneği kapatmakla olabilecekse, cinayetler, toplantılarda, konferanslarda, işleniyorsa, olur tabii. Ama bence asıl amaç, iyiden, doğrudan, güzelden yana, yani insandan yana düşüncenin gelişmesinin baskı yasalarıyla önlenmeye çalışılmasıdır. Yani Türkiye Cumhuriyeti 1961 Anayasasının 12 Mart'tan sonraki ikinci kez, tebdil tağğir ve ilga'sıdır.

Bu yakıtsız kış günlerinde, baskı yasalarıyla, demokrasi güçlerinin saçlarını böyle soğuk kış günlerinde, sıfır numara makinayla kesmişlerdir.

Mevlüt EKİNCİ (SİNE-SEN G. Başkanı)

Mecliste görüşülmekte olan baskı yasalarının amacı Türkiye'de zaten kısıtlı olan demokratik hak ve özgürlükleri yoketme amacına yöneliktir ve yeni DGM denemelerine demokrasi güçleri izn vermeyecktir. Emperyalizmin faturalarını işçi sınıfımızın ve emekçi halkımızın sırtına yüklemeye hiç kimsenin gücü yetmeyecektir.

Anti-demokratik baskı yasaları toplumumuzun sağlıklı gelişmesini önler. Bunun örneği yıllardır Türk sinema sanatını yoketme aşamasına getirmiştir. Tüm sanat emekçileri yıllardır sanatımızın üzerinde oynanan bu çirkin oyunu bozmaya kararlıdır.

Demokrasinin yaşamasını, gelişmesini isteyen tüm demokratik kuruluşlar bu baskı yasalarına karşı birlikte mücadele vermelidirler.

1979'UN ŞİİR YAPITLARI ÜSTÜNE GENEL BİR DEĞERLENDİRME

YAŞAR MİRAÇ

Yurdumuzda 1979 yılı her alanda oldukça canlılık taşıyan bir ortamda geçti. Ekonominin canlılığı olumsuz olaylar zincirinden, politikanın canlılığı «eski tas eski hamam», «biz bize benzeriz» çerçevesinde döndü durdu. Sanat, yazın olaylarına bu iki olgunun yansıması da kargaşasıyla, olumsuzluğuyla birlikte oldu: Kâğıt sıkıntısı, karaborsası, zamlar, etiket üstüne etiket yapışmış ederlerle düşün, yazın yapıtları... Yasaklanan filmler, oyunlar, operalar, toplatılan yapıtlar, tutuklanan, yargılanan yazarlar v.b. v.b...

1979 şiir açısından 1980'lerde olabilecek bir patlamanın yeşil ışığını yakan bir yıl olarak değerlendirilebilecek bir görünümde... Öyle yıllarca unutulamayacak, yankılanacak şiir olayları görülmedi. Fakat geçmişte sık yaşanılan durgun şiir yıllarından da apayrı bir konumu vardı 1979'un.

Öyle bir şiir yılı ki hemen her cumhuriyet kuşağı ozanının yapıt verdiği, dergilerde görüldüğü, kimi ozanların yaşamını bitirdiği, kimilerinin ilk ürünleriyle yazın dünyasına adım attığı, yetmişli yılların birikiminin en yoğun, en belirgin bir biçimde kendisini ortaya koyduğu bir yıl. Yetmiş sonrasının birçok genç ozanı yapıtlarını ancak 1979'da yayınlayabildi.

Bu yazıda en eski kuşak ozanlarından başlamak üzere günümüze değin gelen kuşaklardan ozanların yıl içinde yayınlanmış yapıtlarından kendi ölçülerimize göre yaptığımız bir seçmeyle değerlendirmeye çalışacağız.

UNUTTUM

Ilhami Bekir'in ilk şiiri 1924'te «Milli Mecmua»da yayınlandı. Daha sonra «Hayat Bilgisine Göre Çocuk Şiirleri», (Galip Naşit ile birlikte, 1927) «24 Saat», (1929), «Mavi Kitap», (Nazım Hikmet'le birlikte, çocuk şiirleri ve öyküleri», (1930) «Herhangi Bir Şiir Kitabıdır» (1931), «Mustafa Kemal» (1933), «Olduğu Gibi» (1935), «Çocuk Şiirleri» (?), «Hürriyete Kaside» (1945), En Güzel Şarkı» (1960), «Küba» (1962), «Şiirler» .(1970), Altın Destan Mustafa Kemal» (1973), «Yetmiş Yaşın Melankolisi» (1975), adlı şiir yapıtları yayımlandı.

İlhami Bekir «UNUTTUM»da (Alaz Yayınları, kırk lira) yetmişten sonra (hem 1970 hem de ozanın 70 yaşı anlamında) yazdığı üç şiire ve 1929, 1960 tarihlerini taşıyan iki şiire yervermiş. Yapıtın yarıdan çoğunu oluşturan ve 1978'de yazılmış «Unuttum» şiiri, ozanın yaşantısını dile getiriyor. Gerçekte şiir, yalnız ozanın yaşantısını değil, Türkiye'nin, Ortadoğu'nun yetmiş yıllık görünümünü de dile getirmektedir.

«Unuttum» şiiri 130 dörtlükten oluşuyor. Bu şiiri kuşaktaşı Hasan İzzettin Dinamo'ya adayan İlhami Bekir, yetmişikinci yaşında yazmış oluyor.

Şiir hem İlhami Bekir'in usta ozanlığını hem de yetmiş iki yaşında böylesi görkemli bir şiir yazılabileceğini kanıtlaması yönünden çok ilginç ve önemli. 130 dörtlük içinde doğaldır ki bazı dizeler ve dörtlükler diğerlerine oranla güçsüzlük taşıyor. Fakat bu «Unuttum» şiirinin bütünlüğündeki yoğunluk ve ustalık yanında çok gölgede kalıyor.

Şiir tekniği yönünden bu şiir, Türkiye şiir tarihine, en güzel ve en usta yinelemenin bulunduğu şiirlerden biri olarak geçecektir. İlhami Bekir şiirin başlarında anlattığı çocukluğa sonlara doğru yeniden döner, sanarsınız ki başlardaki dörtlükler yineleniyor, fakat hayır; bunlar yeni dörtlüklerdir. Bu güzel benzerlik insan yaşamının evrimiyle de hoş bir uyumluluk taşır: Yaşlılık

ikinci çocukluktur. Şiir ozanın son dileğiyle, yoğunluğunun doruğunda sona erer:

......
«İstemem toprağa gömüldüğümü,
Yakın beni ve savurun külümü,
Baharda badem ağaçlarının üstüne,
Ben yine döneceğim yeryüzüne.»

İlhami Bekir Ustanın bu şiiri 1979'un en büyük şiir olaylarındandır.

ÇUKUROVA KOÇAKLAMASI

Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın yapıtı Cem Yayınlarındaki dizisinin 13. yapıtı olarak yayımlandı. (1979, yüz lira). «Çukurova Koçaklaması» 6 bölümden oluşuyor. Bunlardan «Delice Böcek» (1957), «Özgürlük Alanı» (1960) daha önce yayımlanmıştır. Ozan bu bölümleri geliştirerek bu yapıta da aldı. Diğer bölümler: «Çukurova Koçaklaması», «Bir Elde Yaşamak», «Türk İstanbul», «Anıtlarında Solukalan» ilk kez yayımlanıyor. Ozan yapıttaki bölümlere; «Bağımsızlık Savaşı» Eklerinden, diye not koymuş.

Dağlarca bu yapıtında da daha önce oluşturduğu şiir söylemini sürdürüyor. Bu yapıt ozanın yeni bir anlayış, şiir duyarlığı getirdiği bir yapıt değil. Dağlarca'nın çok ürün veren bir ozan olması ve uzun zamandır hep aynı söylemi çoğaltması şiirine ilgiyi azaltıyor.

Son yıllarda çocuk şiirleri olarak usta ve yenilikler taşıyan ürünler veren Dağlarca, şiirinin genel yöneliminde yeni doruk noktaları yaratma sürecine girememiş durumda.

Dağlarca gibi usta bir ozan için bu değerlendirme, onun şiir ustalığı ve yeteneğinden daha başarılı örnekler beklemek hakkımızdan kaynaklanıyor.

1940 YILLARI OZANLARINDAN...

BİR SİGARA İÇİMİ

Oktay Rifat'ın yapıtı (Ada Yayınları, elli lira) yılın son günleri çıktı. Oktay Rifat bu yapıtta, «Yeni Şiirler» (E Yayınları) ve «Çobanıl Şiirler» (Koza Yayınları) deki şiir duyarlığını sürdürüyor. Ozanın «Yeni Şiirler»i daha yoğun daha sağlam ve tutumlu bir şiirdili'ne dayanıyordu. «Bir Sigara İçimi»ndeki şiirler neden önceki yapıt denli yoğun değil? Sanırız bunda iki etken var: Biri bu şiirlerin sözcük tutumluluğu yönünden daha başarısız olması, diğeri bu şiirlerdeki konu ve duyarlığın yeni olmaması, önceki yapıtlar-daki konu ve duyarlığın yinelenip çoğaltılıyor olması.

Bu şiirler daha çok, usta ve yaşlı bir ozanın şiir için gözlem notları, yaşamdan (yapıtta genellikle kırsal bir ortam betimlenir, bu ortamın yaşamı dile getirilmeye çalışılır) duyarlı kesitler içeren öykülümeler, izlenimini veriyor.

TÜM ŞİİRLERİ; SÜREK

Sabahattin Kudret Aksal'ın şiirleri İş Bankası yayınlarınca yayımlandı. Ozanın daha önceki şiir yapıtlarını da içeren bu yayımda «Sürek» adlı bölüm yeni şiirlerden oluşuyor.

S. K. Aksal'ın öteden beri süregelen ikili ve dörtlü dizelerden oluşan şiir tutumu SÜREK'te de egemen. Konu ve duyarlık olarak bu şiirlerin günümüz Türkiye'siyle, özel olaylarla, güncel ortamla pek ilintisi yok. Ozan kendi soyut düşlemiyle; kentten, kırdan görünümler veriyor, bireyin çeşitli anlık duygulanımlarını işliyor. Bunu yaparken de toplumda yaşayan bireyin duygulanımından çok kendince yarattığı bir bireyin duygulanımını temel alıyor. Bu tavır, ister istemez şiirlere yapay bir kurgu etkisi getiriyor. Biçim titizliği, (hece ve uyak gözetimi v.b.) şiirin kendisinin önüne çıkıyor. Kimi şiirlerde bu görülmüyorsa da bunların sayısı diğerlerine oranla çok az.

KÜL

İlk yapıtı «İstanbul» 1947'de yayımlanan İlhan Berk son yapıtı «Kül» ile (Ada Yayınları, elli lira) 1979 Türk Dil Kurumu Şiir Ödülü'nü aldı.

«Kül»ün «şiirler» adıyla yayımlanmasına karşın yapıt daha çok entellektüel deneme, öyküleme ürünleriyle dolu. Bu yapıta ödül verilmesinin «şiir» değerinden çok, ozanın Dil Kurumu'ndan bugüne dek «şiir» ödülü almamış olması yüzünden gerçekleştiği açıkça belli oluyor. Bu durum hem bir ozan için hem de saygın bir kurum için yakışık olmayan bir durumdur. Ozan için böylesi bir ödül övünülesi bir ödül olamaz: Çünkü belli bir yıl içinde oluşturulan belli bir yapıta verilmesi gereken ödülü «nice yılların ozanı» olduğu için, başka bir deyişle «ödül alma sırası» geldiği için alıyordur. Kurum için de saygınlığına gölge düşürücü bir ödüldür: Çünkü her yıl, o yıl içinde yayımlanmış bir yapıtı ödüllendirmek olan, ödül anlayışını kendi eliyle çarpıtmıştır. Dil Kurumu ödülleri ödüle değer görülenlerin yaşamboyu yaptıklarına bakılarak verilen ödüller değilken görünüşte o yıl çıkmış yapıta özündeyse üstteki anlayışla ödül verilmesi övünülecek bir durum olmasa gerek.

1979 Türkiye'sinde böylesi şiir düzeyi düşük, şiirden çok entellektüel ayrıntıcılıkla, yapay ilginçlikle oluşturulmuş «yazı» ya da notların bulunduğu «süslü» bir sunumu olan «yapıt»a şiir ödülü verilmesi 1979 yılında şiire gölge düşürücü olaydı.

ESKİ ŞİİRLER YENİ TÜRKÜLER

Vedat Türkali'nin şiirleri Cem Yayınlarınca yayımlandı (1979, kırk lira). Türkali 1940 toplumcu şiir kuşağı ozanlarından olmasına karşın bu kuşak ozanları anıldığında adı sayılmazdı. Oysa yapıtta yeralan «İstanbul» gibi bazı şiirleri o yıllarda toplumcu aydınlar arasında, mapushanedekilerce, dışardakilerce beğenilmiş elden ele dolaştırılmıştı.

Türkali şiirlerini ancak kırk yıl sonra yayımlayabildi. 1940-1960 döneminin kendi yaşantısı da içinde olmak üzere yalın ve sağlam bir şiir kurgusuyla yansıtıldığı ürünler bunlar.

Şiirlerin aynı ortamın, aynı dönemin ürünleri olmaları, ozanın döne döne çeşitli yönleriyle bu ortamı şiirinde oluşturması bir yönden yinelemeye düşürtüyor şiiri. Öte yandan şiirlerdeki yalınlık ve geçen zamana karşın bugün bile hepimizin kabul edeceği, benimseyeceği yorum, iletilen mesaj ozanın o dönemde bunları söyleyebilmesi ve o dönemde bunları söyleyebileceklerin sayısındaki parmakla sayılabilcek denli azlık olmaları, çok önemli bir olgudur ve ozan için haklı bir saygınlık sağlamaktadır.

1950 YILLARI OZANLARINDAN...

SEYRAN DESTANI

«Seyran Destanı» adlı yapıt yılın son günlerinde çıktı, (Cem Yayınevi, elli lira). Diğer dönem ozanlarına göre ellili yılların ozanları 1979'da pek ürün vermediler. Bu yılların ozan kuşağını Gülten Akın «Seyran Destanı» ile temsil ediyor 1979'da.

Gülten Akın ilk yapıtlarında bireyin duygu ve bunalımlarını o yılların etkin anlayışı aydın soyutluğuyla işliyordu şiirlerinde. Sonra toplumsal konulara, olgulara doğru yöneldi. Bu yönelimin son ününü de «Seyran Destanı». Gülten Akın toplumsal olguları nasıl işliyor? Burada ancak şuncasını söleyebiliriz: Kendince ilginç bulduğu yer adları, kuş adları, araç gerek adları ve halk türkülerinden kimi, ezgisel kimi doğrudan alıntılar alarak, kurduğu toplumsal şiir yapısında bunlara yer bularak... Bu ister istemez daha işin başında bir yapaylık yaratıyor (çünkü iş şiirdir). Bunun adına «epik olmak» diyecekler çıkabilir. Fakat şiirde epikliğin tiyatro ve sinemaya göre çok daha güç ve zor yaratabilinecek bir anlayış olduğu da açık.

Gülten Akın yapıtını «destan» olarak sunuyor. Ve kendisinin değil de halkımızın «Büyük Halk Destanı»nın girişi sayılmasını diliyor. Bu dilek görkemli bir sav taşımıyor mu? Akın «halkımızın büyük bir destanını yazmak istiyorum» diyebilirdi.

Seyran, «destan» diye adlandırılmasına karşın «destan» dan çok bir öykü-şiirler bütünü. Yer yer Ceyhun Atuf Kansu'nun «Sakarya Meydan Savaşı» nın, yer yer de Nazım Hikmet'in etkisini taşıyor. Anlatım dili ise bütünlük göstermiyor. Gülten Akın toplumcu şiire, toplumcu şiirin artık geride bıraktığı popülist bir duyarlıkla yaklaşıyor. Bu yüzden şiirdili, halk deyimlerinin, halk türkülerinin ve şivelerin benzetmesi olarak yapaylaşıyor.

Yeradları, deyimler ve halk türküleri şiir için «yararlanılan»

bir kaynak olunca bu kaçınılmazdır. Çünkü şiir böyle bir «yararlanma» yöntemiyle bağdaşmayacak denli doğal oluşumlu, karmaşık ve yoğun oluşumlu bir sanattır. Bunu diğer sanatlar için de geçerli sayabiliriz, fakat şiir için özellikle geçerlidir.

Gerek yazınımızın diğer türleri için gerekse şiir için bizde «yararlanmak», «kullanmak» eylemleri geçerli değerlendirme ölçütlerinden olmuştur. Bu hem eleştirmenlerce, incelemecilerce hem de çoğu sanatçılarca benimsenmiştir. Sanatçı ozansa, şiiri için birtakım olguları «yararlanacak», «kullanacak» ögeler olarak görmemekte, ürünlerini bu anlayışla oluşturmakta, eleştirmen ya da yazın incelemecisi de değerlendirmesini buna göre şöyle yapmaktadır: «Ozan şiirinde halk türkülerinden, folklordan çok iyi **yararlanmış**, halk bilimi ögelerini şiirinde çok iyi **kullanmış**» v.b. ya da tersi.

Böylesi bir değerlendirme kökten yanlıştır. Özellikle şiir için. Değerlendirme ister olumlu, ister olumsuz olsun fark etmez. Çünkü böyle bir değerlendirme şiirin oluşumuyla, şiir olma olayıyla, şiir olayını kavrama, duyma çabasıyla ilgisi olmayan, tekdüze, mekanik bir anlayış örneğidir. Ve böylesi bir anlayışı benimsemiş ozan da «gerçek» şiir yazamaz.

Bir şiirin oluşumunda ozan, o güne dek yaşadığı tüm duyarlıklarının bileşimi bir **şiirbilinciyle** işe girişir. Şiirin öncü ögesi belirdikten sonra uyumun düzeyini düşürmeksizin diğer ögeler gerçekleşir ve işçilik başlar. Şiirin söylem tonunun, renginin sözcüklerle ve şiiri başlatan öncü ögeyle çok sıkı bir bağlılığı vardır. Şiir oluşumu ve gelişiminde bu bağlılığı kendine özgü doğallığıyla gerçekleştirir. Ozan bunu gerçekleştiren kişi olduğu için «kendine özgü»dür.

Gülten Akın'ın tüm şiir boyunca popülist duyarlığı sürdürdüğünü ve toplumcu anlayışını böyle yansıtıyor olması, günümüz toplumcu şiirinden gerilerde kalmasına yolaçıyor. Doğaldır ki bunu kendi dilediği için böyle olmuyor, nesnel konumu iyidileğine karşın bu sonucu doğuruyor.

MUSTAFA SUPHİ DESTANI

Şiirimizin altmışlı yıllarına damgasını vuran başta gelen ozanlardan biri de Ataol Behramoğlu'dur. Altmış kuşağı bir geçiş kuşağı olmuştur. Bu kuşak başlı başına, yeni bir şiir olayının yaratıcısı olamamıştır. Bu, kuşak ozanlarının yeteneksizliğinden, öznel olgular yüzünden değil, toplumsal, nesnel bir konumdan dolayı böyle olmuştur. Kırkların toplumcu akımı ellili yıllarda kesintiye uğramış, Nazım ve diğer toplumcu ozanların şiiri altmışlı yıllarda ortaya çıkan genç ozanlara çok sınırlı yansıyabilmiştir. Öte yandan ellili yılların soyut, bireyci şiir anlayışı bu gençler üzerinde oldukça etki bırakmıştır. Özgünlüğünü yeterince belirleyemeyen altmış kuşağı içinde bunu ozan kişi olarak başaranların başında Ataol Behramoğlu gelmiştir.

Behramoğlu başlangıçta ve sonrasında yalın, sağlam kuruluşlu, kararlı bir şiir düzeyi tutturmuş, bunu geliştirip derinleştirmeye çalışmıştır.

İlk yapıtına (Bir Ermeni General) yansıyan ikinci yeni izlerini giderek azaltmış, fakat hiç bir zaman bu şiire bağnazca karşı çıkan bir şiire de kaymamıştır, tersine sonraki yapıtlarında bu anlayışın olumlu izlerine şiirinde yervermekten kaçınmamıştır.

Behramoğlu'nun yapıtı «Mustafa Suphi Destanı»nı (Sanat Emeği Yayını, elli beş lira.) 1979'da görülen en önemli şiir olaylarından sayıyoruz.

Nazım'ın boyutluca ele almadığı bir konuyu toplumcu ozanlar içinde ilk kez bu boyutta Behramoğlu işliyor.

Yapıt yoğun araştırmalardan ve zengin kaynaklardan beslenmiş. Bunun şiire didaktik bir görünüm kazandırdığını, ozanın da bunu amaçladığını görüyoruz. Destan üç bölümde oluşuyor. Şiirlerin bütününde Behramoğlu'nun daha önceki şiirdilinin ve şiiryükü'nün tam bir yansıması görülmüyor. Kimi bölümlerde ozanın Nazım'ın söylemine yaklaştığını söyleyebiliriz. Kimi bölümlerde ise Behramoğlu'nun daha önceki şiirdili gelişimini konuya uygun sürdürüyor: (I. Bölümde, ikinci ve üçüncü şiirler, yedinci şiir, II.

Bölümde üçüncü ve beşinci şiirler, III. Bölümde birinci, yedinci, onuncu, onbirinci şiirler), Araştırma sonucu ilk kez bu yapıtta belirlenmiş belge ve kaynaklara bağlı kalma ve didaktik bir etki yaratmak amacı, şiirin duygunluğunu ister istemez etkiliyor ve liriklik yoğunluğunu belli bir düzeyde tutuyor.

Denebilir ki destan-şiirde ozan yer yer daha önceki ürünlerinde vardığı şiirdilinin liriklik yoğunluğu altına düşüyor, yer yer de bu yoğunluğu geliştiren bir düzeye ulaşıyor.

Bu yapıt ozanın şiiri için de yeni bir aşamanın başlangıcı olmuştur. Ozan ilk kez destan-şiir'i deniyor ve şiirdilini yeni bir söyleme doğru yönlendiriyor. Doğaldır ki bu girişim başlı başına bir zorluktur. Destan'a bir de bu zorluğa karşın egemen kılınan şiirdilinin başarısı açısından bakmak gerekiyor. Bu açıdan ozan bizce başarılı bir sınav veriyor.

Mustafa Suphi Destanı yalnız şiir olarak değil konusunun yurdumuzun politik tarihindeki önemi ve hâlâ taşımakta olduğu gizleri yönünden de, ozanca bir sav getirilmiş olması yönünden de geniş bir biçimde tartışılacaktır.

Behramoğlu Mustafa Suphi Destanı ile hem kendi şiirinin hem de toplumcu şiirin yeni bir boyuta doğru ilerlemesini başlatmıştır.

SÜRGÜN

Ahmet Oktay'ın şiirleri Ada Yayını olarak çıktı. Yapıtın arka kapağındaki ozandan alıntı şöyle:

> **«Madencinin lambası**
> **ve kandili ozanın**
> **aydınlat yolu»**

Bunun dışında kimi şiirlerin arasında az sayıda böylesi söyleyişlere raslamak olası. Genel olarak yapmacık bir soyutluğun dili şiirlere damgasını vuruyor. «Ey imgelemi her şeyle çiftleştiren kadavra...», «bitiriyorsun ekmek karnesini gözyaşın kış ikindisini ayrıştırıyor...»

Ahmet Oktay'ın şiirdili birbirine ters iki anlatıma sahip. Ne yalın söyleyebiliyor ne karmaşık. İkisini birden yapayım derken arada olan şiire oluyor.

BEN SİZE KONUK GELENDE

Aydın Hatipoğlu'nun şiirleri Alaz Yayınlarından çıktı. Hatipoğlu konuk gittiği dostlarını ve kentleri anlatıyor şiirlerinde. An-

latıyor ve ister istemez şiirdiline «anlatı» egemen oluyor. Hatipoğlu'nun şiirdilinde imgenin eksikliği bu «anlatı» özelliğiyle birleşince, ortaya özenilmiş duygusu veren dize kuruluşlarına sahip, konuşma diline yakın bir söylem çıkıyor. Ozanın yalın bir anlatıyı yeğlemesi bu söylemi olumlu şiir ışıltılarına çekmeye yeterli olmuyor. Ozanın bu yıl yitirdiğimiz ünlü Sovyet türkoloğu Ekber Babayev'e adadığı şiir şöyle bitiyor:

......
«Anılarında sevgi var
Nazım gibi
Sofralarında sevgi
Türkçe gibi
Umutlarında sevgi var
Bölüşüyoruz umudu
Bir bardak şarap gibi»

KUYTU SULAR

Eray Canberk Kuytu Suları 1969'da yayımladı ilk kez. On yıl sonraki ikinci baskısına ilk baskıya almadığı bazı şiirler de ekledi.

Canberk, Ziya Osman Saba, Behçet Necatigil anlayışının altmış yıllarındaki genç bir temsilcisi bizce. Ozan şiirlerini hep bir iç okuma ya da duygun düşünce söylemiyle oluşturmuş. Biçim, konu, sözcük seçimi, dize kuruluşu hem bu söyleme göre düzenlenmiş. Daha doğrusu biçimlenmiş.

Aradan on yıl geçmiş, Canberk'in şiirleri öylesine gösterişsiz, gürültü patırtısız, öylesine sevecenlik ve erinç taşıyan yüzüyle eskimeden, yadırgatmadan karşımızda. (Kuytu Sular, Alaz yayınları, yirmi beş lira).

YER DELİ GÖK DELİ

Altmış yıllarının bunalımcı entellektüelliğinden halk ve yalın insan sevgisine yönelmeye çalışan şiir tutkunu bir mimar Cengiz Bektaş. Son yıllarda üstüste yapıtlar veriyor.

«Yer Deli Gök Deli» nin önsözüne «Dili, inanışı, ulusu, yeri yurdu ne olursa olsun, başkasının sırtına binmeğe çalışan her kişi düşmanımdır... Bugüne dek kimsenin sırtına binmemekle öğünürüm, öğünmek gerekirse...» diye başlıyor ve «Çeviriyi, ikinci baskıyı saymadan bu altıncı şiir betiğim. (Kimileri «Bedri Rahmi Nakışlı Bir Deneme» adındaki betiğimi de şiir sayıyorlar.) Hepsinde, çalışana, emeğiyle varedene sevgiyi bulacaksınız. Sıralı sırasız, yerli yersiz... Tekilden çoğula, çoğuldan tekile sevgiyi... Bence in-

sanlığımız üretebildiğimiz sevgi ölçüsüncedir» diyor.

Ne görüyorsunuz? Cengiz Bektaş kimseyi sömürmüyor, sömürenlere karşı savaşı kutsal sayıyor ve kimseyi sömürmediği için (öğünmek gerekirse) öğünüyor. Yapıtlarında hep sevgiyi bulacağımızı söylüyor. Kim bunlara itiraz edebilir? Bu iyi dileklere kim karşı çıkabilir? Fakat bu Cengiz Bektaş'ın yazdıklarını gerçekten «şiir» yapmaya yetiyor mu? İyidilek, insanı, toplumu sevmek, sömürüye karşı olmak, sömürmemek, yaşamı, doğayı sevmek... tüm bunlar insanı ozan yapmaya yetiyor mu? Aynı duyguları taşıyan binlerce halk genci, emekçi, işçi, aydın, öğretmen yok mu? Şimdi onları ozan saymamız mı gerekiyor? Diyeceksiniz Bektaş'ın «şiir» yapıtları var. Diyoruz ki demin karşılaştırma yaptığımız binlerce insanın en az yarısı da Cengiz Bektaş'ın yapıtlarındaki «şiirler» gibi «şiir» yazabilirler. Şiiri sevmek, şiire tutkun olmak ve ozanlık. Bunlar birbirine karıştırıldığı sürece Cengiz Bektaş'lar hep olacaktır.

Mehmet H. Doğan'ın da dediği gibi «Cengiz Bektaş bir imza şairi değildir. Kendine özgü bir şiir yaratamamıştır.» Gerçekten Cengiz Bektaş'ın herhangi bir şiirini alıp imzasız olarak bir şiirsevere gösterin, bu şiirin ozanı Cengiz Bektaş'tır diyemez. Oysa bir Nazım, bir Dağlarca, bir Necatigil, bir Külebi, bir Ahmet Arif, A. Behramoğlu, Eray Canberk, R. Durbaş, Cemal Süreya, Cahit Irgat, Oktay Rifat, Melih Cevdet, Orhan Veli, Sutüven, Necati Cumalı, Hilmi Yavuz, Enver Gökçe, Attila İlhan, Ziya Osman Saba... için bu böyle değildir. İşte Cengiz Bektaş'ın ozanlığıyla gerek kendi kuşağından gerekse daha önceki kuşaklardan gelişigüzel sıraladığımız birçok ozanın ozanlığı arasındaki fark.

RÜZGARA YAZILIDIR

Cengiz Bektaş için söylediklerimizi biraz hafifleterek başka bir açıdan Özdemir İnce için de söyleyebiliriz. Aynı kuşağın bu iki «sakallı» ozanı ne gariptir ki ozanlık yazgısı olarak da birbirine çok yakın.

Özdemir İnce de Bektaş gibi kişiliği, özgünlüğü olan bir şiir oluşturamamıştır. Çünkü Bektaş'ın aydın-entellektüel iyidileğine güvenerek ve yazın ortamımızın düzeysizliği, zayıf yönlerinin de katkısıyla kendisini «yetkin» sayıp «şiir» yazıp durması kolaycılığına, Özdemir İnce de gerek kendi kuşağından (Ataol Behramoğlu gibi) gerekse ikinci yeni ozanlarından ve çevirdiği ozanlardan etkilenme yoluyla şiir oluşturma anlayışına ulaşmıştır. Ritsos'tan yaptığı çeviriler ve Ritsos'un şiirleriyle İnce'nin onu tanıdıktan sonra yazdığı şiirleri karşılaştırın bunun ne denli açık olduğunu

göreceksiniz. Öyle ki ozanımız yarın Aragon ya da Meksikalı ozan Paz ile tanışıp birkaç şiirini Türkçeye çevirse yazacağı şiirlerin şimdiden nasıl olacağını sezinliyoruz.

İnce'nin yapıtına almadığı bir şiiri vardı. Bizce en özgün şiiri o. Yanılmıyorsak şiirin bir dizesi şöyleydi: «Kırk yaşıma geldim doğru dürüst bir şiir yazamadım».

YANARCA

Hüseyin Atabaş'ın yapıtları yetmişli yıllarda yayımlandı: «Gelecek» 1975, «Yanarca» 1979. Fakat Atabaş yetmişli yılların ozanı değil. 1969'tan beri dergi ve gazetelerde şiirler yayınlamış ve şiirini altmışlı yıllarda oluşturmuş bir ozan o. Atabaş'ın şiirlerinde iyidilekli bir yön var. Buna karşın kuşaktaki Behramoğlu, Durbaş, Hilmi Yavuz gibi ozanlara oranla ustalıklı değil şiirleri. Şiir yoğunluğu, şiirin biçim ögeleri, kendine özgü bir söylem oluşturma yönlerinden de durum aynı.

Atabaş şiir duyarlığını yapaylaştırıcı bir yönteme bırakmış. «Sorunları yalın anlatırsam basitliğe düşerim, şiirsel bir kıvraklık, entellektüel bir bilinçle söylemeliyim söyleyeceğimi» türünden bir yaklaşım gösteriyor. Şiiri genellikle düşüncel bir yörüngeye oturtmaya çalışıyor. Anlatımcı bir dille dizeler oluşturuyor. Bunu da tam başarabildiğini söyleyemeyiz. Çünkü ne düşüncel olarak söylenmemiş bir şey söyleyebiliyor ya da çok işlenmiş bir konuya yepyeni bir açıdan bakabilecek düşünce kıvılcımları yakabiliyor, ne de anlattığı konu ve sorunlar çok özgün yönleriyle, diğer ozanlarda bulunmayacak yönleriyle anlatılıyor. Böyle olunca şiirgücü ortalama ya da sıradan bir yoğunlukta kalıyor. Bu ister istemez Atabaş'ın şiirini özgün, kişilikli bir şiirden uzaklaştırıyor. Yapıtın son bölümündeki emekçi çocuklar üzerine altı ayrı şiir bu dediklerimizi açıkca doğruluyor. Konu olarak çalışan çocuklar yetmiş sonrasında çeşitli ozanlarca işlendi. Atabaş aynı konuda yeni bir anlayış getiremiyor. Ayrıca altı ayrı şiir olarak sunulan şiirler gerçekte birbirinin çoğaltısı. Bu da ozanın söylem gücünün yetersizliğinden kaynaklanıyor.

Atabaş'ın Karadeniz'le ilgili «Uy Aman» şiirinde şöyle bir bölüm var:

«Dağ köylerinden odun yüklü kızlar gelir—
di bizim çarşıya» desem
ve birbirine değerdi terli yerleri;
ve bir talihsizlik sonucu
okusa bu şiiri züppenin biri
çok garip bir simge olarak bulabilir
«odun yüklü kızlar»ı

diye. Atabaş sözde züppeliğe karşı çıkıyor. Fakat şiirleri boyunca ve bu şiirde de hatta şiirden yaptığımız alıntı bölümde de züppe bir aydın duyarlığıyla yaklaşıyor şiire. Böyle yaklaşılınca şiir ne yapsın?

IŞIĞIN KAVGASI

Mehmet Aydın'ın da yapıtları yetmişli yıllarda yayımlandı. Fakat o da Atabaş gibi hem şiir yayımlama yılları hem de yaş nedeniyle ancak altmışlı yılların ozanlarından sayılabilir.

Aydın'ın şiirlerinde Atabaş'ta olan «aydınsallık» ögesi pek yok. Haklı şeyleri, doğruları, namuslu ve ilerici hemen herkesin kabul edip dileyeceği dilekleri şiirlerinde işlemeye çalışıyor Aydın. Atabaş için söylediğimiz «basitliğe düşme korkusundan yapmacık bir entellektüelliğe sapma» durumuna Aydın ters yönde kapılmış. Ve «yalın söyleyeyim derken basit» söylemiş. Gerçekten şiir olarak kuru ve basit bir anlatım çıkmış ortaya. Yanılgı nerede? Denebilir ki yanılgı olmasaydı sonuç değişir miydi? Doğru saptam insanı başarılı ozan yapmaya yeter mi? Değinmek istediğimiz bu değil: Yanılgı.

Şiirde yalınlık nedir? Bunun yanıtı yanlış veriliyor. «Yalınlık olgusu yanlış kavranıyor. Sorun bu. Yalınlık konuları, düşünceleri herkesin anlayabileceği basitlikte, süssüz anlatmak değil. Böylesi, gerçek şiiri yaratmaya yetmez. Soyut bir şiir, belirli kültürel düzey olmaksızın sevilebilecek olmayan bir şiir de yalın olabilir. Herkes anlamıyor diye böyle bir şiir şiirliğinden bir şey yitirmez Aragon, Neruda, Ritsos, Nazım, Paz v.b. ozanların böylesi şiirleri vardır.

Yalınlık şiir söylemindeki tutum ve tutarlılıktır. Hangi konuda hangi akımda, yaklaşımda ozan olursanız olun söyleminizi, sözcük ve imgeleri, kavram ve düşüncel ögeleri, biçimi, dizeyi kendinize özgü bir tutumla yaratabiliyor musunuz yalınlık kendiliğinden gerçekleşmiş demektir.

Aydın'ın şiirleri bu yüzden herkesçe anlaşılır olmak, haklıyı, iyiyi, güzeli, doğruyu anlatmak ve savunmak'ta kalıyor. (Bunlar toplumcu bir şiir için gerekliyse de yeterli değil) yalınlığa ulaşamıyor.

1970 YILLARI OZANLARINDAN

GÜNAYDIN GÜL YAPRAĞI

Hidayet Karakuş'un şiirleri İzmir'de yayımlandı (Ocak 1979) yapıtta ozanın on on beş yıllık şiir birikiminin daha çok son yedi

yıllık bölümü yansımış, 16 şiir yeralıyor. Genç bir ozan için bu sayı ilk yapıtta az sayılabilir. Oysa Karakuş'un şiiri için böyle bir duyguya kapılmıyor insan. Karakuş şiirlerini titizce ve cömertçe elemiş. Şiirinde de aynı tutum var. Sözcükleri, anlatılanları en az ve en öz biçimde anlatabilecek bir tutumla seçiyor.

Genellikle kısa dizeli öbeklerden oluşuyor şiirler. Bunlar arasında, yapıtà ad veren şiir, Güncel, Mavi Savaşçı, Sarı Yazma Türküsü, Suphi Bey'in Bezgin Kızı, Soydöküm gibi şiirler ozana kendine özgü bir şiirdili yaratma yolunu gösteriyor. Şiirin yapmacık etkilerden dert yandığı günümüzde bu şiirler içtenliğin, yalınlığın ışıltısını taşıyor. Karakuş'un şiirini «gibileriz» türünden şiirlere doğru değil, demin adlarını saydığımız şiirlerin yönünde geliştirmesini dileriz.

TRABZONLU DELİKANLI

Yaşar Miraç'ın şiirleri Sanat Emeği yayınlarından çıktı, (mayıs 1979, kırk lira). Miraç'ın şiirleri üzerine yazın çevrelerinde çeşitli görüşler öne sürüldü. Genel olarak ozanın folklor ögelerini, halk türkülerini başarılı *kullandığı*, bunlardan iyi yararlandığı türünde değerlendirmeler...

Miraç'ı bu değerlendirmelerin olumluluğu yanıltmasın. Bizce daha geleceği belirsiz, ozanlığının nereye varacağı, nasıl bir düzeyde ve yoğunlukta bulunacağı kesin değildir. Ozan kendisi için söylenenleri övgü saymamalıdır. Çünkü yaklaşım daha önce de değindiğimiz, «iyi yararlanıyor», «başarılı kullanıyor» yaklaşımıdır. Böyle bir mantıkla yapılmış övgü bir ozan için tehlikelidir.

Miraç yazınımıza ilginç özellikleri, yoğun ve zengin kültürel yapısı kendine özgü olan bir bölgeden geliyor. Şiirleri bu ortamın özgünlüğünü verebiliyor. Fakat bu ozan için yalnızca başlangıç avantajıdır. Miraç'ın yetenekli bir ozan olup olmadığı bölgesi dışındaki şiir konularında ortaya çıkacaktır. Ozanlık, gerçekten özgün ozanlık öyle tek sorulu bir sınav değildir. İlk soruyu başarıyla yanıtlamış sonradan tökezlemiş, durup kalmış, ses çıkaramamış ya da yanlış yanıtlar vermiş ozanlar az değildir. Miraç'ın bunlardan biri olmayacağının güvencesi şimdilik yoktur. Kırk şiir içinde, ozanın kimi şiirlerde şiirsel yoğunluğu, şiiryükünü oldukça etkileyici, başarılı boyutlara ulaştırdığını söyleyebiliriz. Kimi şiirlerdeyse başarılı şiirlere oranla iyi işlenmemişlik, bitmemişlik sağlamlaştırılamamış yoğunluk gibi eksiklikler var. Örneğin, «İsmail Aganın Türküsü», «Can yalının divan eli».

Biçim olarak şiirlerde bir özen, derli toplu görünüm egemen

kılınmış. Fakat bir yapıt için sakıncalı olmayan bu görünüm ilerdeki başka yapıtlar içinde de çoğalarak sürerse, bu ozanın tekdüzelik tehlikesine düşürür.

Yaşar Miraç'ın kendine özgülüğe (kaldı ki bu onda kendiliğinden, doğal bir özellik) güvenerek şiir çabasını, işçiliği gözardı etmemesini dileriz.

HÜZNÜN İSYAN OLUR

Ahmet Telli'nin ikinci yapıtını Türkiye Yazıları yayımladı. (Eylül 1979, yirmi beş lira.) Telli kendisine abartılmış bir şiir söylemi seçmiş. Bu söyleme göre değerlendirildiğinde ozanın şiirlerinde gerek dil, gerekse biçim ve içerik olarak belli bir tutarlılık görülüyor.

Fakat Ahmet Telli abartılı bir söylemi seçmekle baştan gerçek şiir canlılığını yitirttiriyor şiirlerine. Ortaya yapay bir anlatım yapay bir şiir oluşumu çıkıyor.

Abartılmış söylem nedir?

Ozanın kişisel yaşantısını, bulunduğu ortamın, toplumun yaşantısını (her yönüyle) şiirleştirirken insan yaşamındaki «gerçeklik» ten, «doğallık»tan koparak bu gerçekliği ve doğallığı yadsıyan bir söylem seçmesi. Yalnız söylem seçimi de denemez buna. Giderek yaşantısını da bu tür bir yadsınma, yabancılaşma üzerine kurabilir insan. Ve o insan da ozan olabilir.

Toplumcu kesimde özellikle gençlik gruplaşmaları içinde, abartılı, keskinlikler ve doğma, mekaniklikler taşıyan tipler, birer abartılmış kişiliktirler.

İşte Ahmet Telli bu durumun ozana yansımış bir örneğidir. Ve böyle bir kişiliği seçen ozan da ister istemez böylesi bir kişilikteki okunda beğeni, sevgi uyandırabilir. Oysa şiir, hiç de böylesi dar ortamlı bir sanat değil. Hem yaşanılan belli bir dönemin çeşitli toplum kesimlerine, hem de zaman süreci içinde geniş boyutlarla etkinliğini yitirmeden sürdürebilen, varolabilen bir sanattır.

Telli'nin şiirlerinde kendi söylemi ölçü alındığında da bazı aksamalar var; uyumlu ve düzeyli dizelerden sonra kolaya kaçan dizeler gelmesi gibi; («Kuşlar», «Bunca Ayrılıklardan Sonra», «Yalnızlıklar» şiirlerinde. Kimi beğenilmiş sözcükler uğruna şiir oluşturmak gibi: («Dörtlükler» bölümündeki şiirler), abartılı söylem ve de yaşamı keskince yorumlama anlayışından kaynaklanan yargılar gibi: «Kerem yana yana keremdir/Varidat'sa bir gerilla günlüğü») v.b.

Yaşamda ve ozanın kendi «insan» doğasında doğal olan söy-

lemi değil de yapay bir söylemi yeğleyince o ozan ister istemez kendi dışındaki şiirlerden etkilenir. A Telli'de bunu açık bir biçimde görüyoruz. «Hüznün İsyan Olur» Hilmi Yavuz'un anlayışından ve söyleminden oldukça etkiler taşıyor. Ve yalnız orada kalıyor. Yeni bir yoğunluğa da varamıyor o yolda. Buna ne şiir işçiliği, deneyi izin veriyor ne de kültürel konumu. Çünkü Hilmi Yavuz'da oluşan söylem bu iki olguya çokca bağımlıydı.

KENDİNİN AVCISI

Metin Altıok'un bu üçüncü yapıtı (ekim 1979, yirmi beş lira) Türkiye Yazıları dergisinin şiir yayınları içinde bugüne dek çıkan en başarılı yapıt.

Altıok şiirlerinde kendini özgünleştiriyor. Bu şiirin de özgünlüğünü sağlıyor. Ozan için söyleyebileceğimiz şeyler daha önce Eray Canberk'ten sözederken söylediklerimize yakın olacak. Gerçekten Altıok'un şiiri küçük kentsoylu aydının yalın ve içten serüvenlerini dile getiriyor. Ozanının yaşantısına sıkı sıkıya bağlı şiirler bunlar. Öyle ki Altıok'un «kendini avlaması»ndan korkuyor insan. Altıok kendini avlayamamış bu şiirlerde. Avladığı şiir olmuş. İyi ki de öyle olmuş. Yoksa ardından üzüleceğimiz ozanlardan biri olacaktı.

Altıok'un şiirlerinde düşünce, insanın içinden konuşması egemen. Ozan bu yönünü imgeci ve biçimci bir tutumla kaynaştırıyor. Bunu çoğunlukla başarıyor. Kimi yerde kendisini biraz zorladığını sezinliyoruz. İlerde böyle davranmasına da gerek kalmayacağını şimdiden söyleyebiliriz.

Altıok yetmiş sonrası ozanlar içinde kendine özgü söylemiyle, şiir tutumuyla hayli yolalmış, kendini ispatlamış bir ozan.

MAYIS

Azer Yaran'ın şiirleri de Türkiye Yazıları'nca yayımlandı. (Kasım, 1979, yirmi beş lira.)

Yaran, ölçülü, klasik bir şiir söyleminde yeni şeyler anlatmayı deniyor. İşin başında böyle bir yeğleme yapabilmesi olumludur genç bir ozanın. Ve bu seçimine bağlılığı.

Azer Yaran yeni şeyler söyleyebiliyor mu? Sorun burada. Doğa, insan yaşantısındaki çeşitli duyarlıklar, anılar... Şiirin eskiden beri sürüp durduğu verim alanları. Yaran'ın şiirinde bu alanlar çokca yeğleniyor. Başta belirttiğimiz ölçülü şiir biçimini seçmesi (sonu, balad v.b.) de eklenince ozanın işi iyice zorlaşıyor. Bu zorluk

«yetenek»le yenilmez. «Zaman» ozanı olmak gerekir bir de. Yani «zaman»ı belli bir düzeye değin tüketebilmiş, sindirebilmiş, belli bir ermişlik düzeyine ulaşmış ozan olmak gerekir.

Azer Yaran şiirinde dilediği yoğunluğu bu yüzden sağlayamıyor. Giderek şiirin ardıcıl ögeleri şiir yoğunluğunu bastırıyor. Ve ozanı şiirimizde artık gerilerde kalmış hececiler döneminin, popülist ölçülü şiir döneminin uyaksal şiiriyle buluşturuyor.

Bugün hececilerin çoğu neden «şiir gerçekliği» olarak değil de «şiir tarihi» olarak algılanıyor? Biçim de öz de sınırlı kalıyor da ondan. Bakıyorsunuz çok «zengin» uyaklar, «tam» uyaklar kullanılmış, gene de şiir bizi duyarmıyor. Uyaklar tam fakat sıradan. Zengin uyak, tam uyak şiirde dün de bugün de kullanıldı kullanılıyor, yarın da kullanılacak. Fakat bu uyağı yüreklere işleyen bir şiire sindirmek çok zordur. İşin içine ilginçlik, şaşkı, beklenmezlik v.b. bir yığın yön karışabilmiş ve söylenen şiir yoğunluğu olarak sıradan bir duyarlıktan çok farklı, gerçeğin, insanın yeni bir yönünü yakalamış, her gün yaşanan, eskiden beri yaşanan'a yepyeni bir pencereden bakılabilmişse uyak da gerçek işlevini görür. Yoksa şiire ayakbağı olmak zorunda kalır:

«Güz yaşıyor, bir ak daha düşürüyor saçlara
Geciken yaz, ekim ve kasım soğuğu
Yine geçkin bir gelin gibi güneşin doğuşu
Ve batıyor altın gölgeyi aşarak ağaçlara»

UZUNÇALAR

Hüseyin Yurttaş'ın dördüncü yapıtı Dönemeç yayınlarınca yayımlandı. (Aralık 1979, otuz beş lira.) Yurttaş yetmiş sonrasında verdiği yapıtlarla belirli bir düzeye ulaşmış bir ozan. Bu düzey ozanın şiir söyleminin kendini açık seçik ortaya koyabildiği bir düzey değil. Daha çok buna varmaya yakın bir düzey.

«Uzunçalar» yapıtı Yurttaş'ın ulaşmaya çalıştığı özgün söyleme doğru olumlu bir adım mı? Buna evet diyemeyeceğiz. Çünkü Yurttaş, şiirinin dikkatini her «belirli bir amaca yönelme»nin gerektirdiği tutumluluk ve seçkilerde direnmek yerine, şiirini dağıtıyor. Böyle olunca net bir söyleme ulaşması giderek zorlaşıyor.

Ozan yapıtında birbirine çok ters ve herbirinde yeterince derinliğe ulaşamamış yönelmeler içinde: («Uzunçalar» bölümü, «İhbar Ve Siren Günlerinden» bölümü, yapıt boyunca ara sıra denediği şiirimsi halk türküleri örnekleri). Tüm bu bölümlerin şiirleri Yurttaş'a kendine özgü bir söylem için yarar sağlamıyor.

Yapıtta çok az bir yer tutabilmiş, bizce en olumlu ve Yurttaş'a kendi açık seçik söylemini getirtecek şiirler «Sevdalar Silsilesi» bölümünde.

Bu bölümdeki şiir yoğunluğu ötekilerde yok. Bu bölümdeki Yurttaş'a özgülük öteki bölümlerde yok. Ya da yok denecek denli az. Bu neden böyle? Çünkü Yurttaş bu bölümdeki şiirlerinde hem doğal yaşantısından kaynaklanan özgün ögeler getiriyor, bunu tutarlı, öze sinmiş bir biçim ve şiir işçiliğiyle verebiliyor. Ozanın «sevgi»yi günümüzde «kendince» yaşayabilmesi ve «sevgi» de yadsınamayacak bir «ergi» düzeyine varabilmesi, yoğunluğun temel yaratıcı etkenleri oluyor.

Yurttaş'ın bu bölüm şiirleri yolundan özgün bir söyleme varabilmesi olanaklı. Kendine karşıdan bakıp bunu görebilmesini dileriz.

SONUÇ

Bu yazı geniş boyutlarda, ayrıntılı örneklerle ve uygulanan anlayışın açıklamalarının bulunduğu bir değerlendirme yazısı değil. Belli bir yöntemle, bir yıl içinde çıkmış somut yapıtlara genel bir değerlendirme ölçüsünde yaklaşıldığı bir yazıdır. Bu nedenle yazıdan genel değerlendirmenin kapsamına uymayacak açıklama beklememek gerekir. Yazıda varılmış yargıları «ağır» bulacaklara bu yargıların bizce ulaşılmış bir «sonuç» olduğunu söyleyelim.

Yine bu yazı, 80'li yılların şiir ortamı içinde, bu değerlendirmelerin daha ayrıntılı yapılacağı, ve şiir ortamımızın, «yurdumuzun canlı yaşamına koşut bir yönelime gireceğinin» umudunu taşıyor. Suya sabuna dokunmayan, uyuşuk, satır aralarından «ima»lar gönderen bir ortam olmamalıdır, yazın ortamı! Bunun herkesçe anlaşılması gerekiyor.

80'li yıllar yurdumuzda yazının yeni sentezlere, yeni boyutlara ulaşacağı, canlı, yaratıcı yıllar olacaktır. Yetmişler bunun yeşil ışığını yakmıştır!

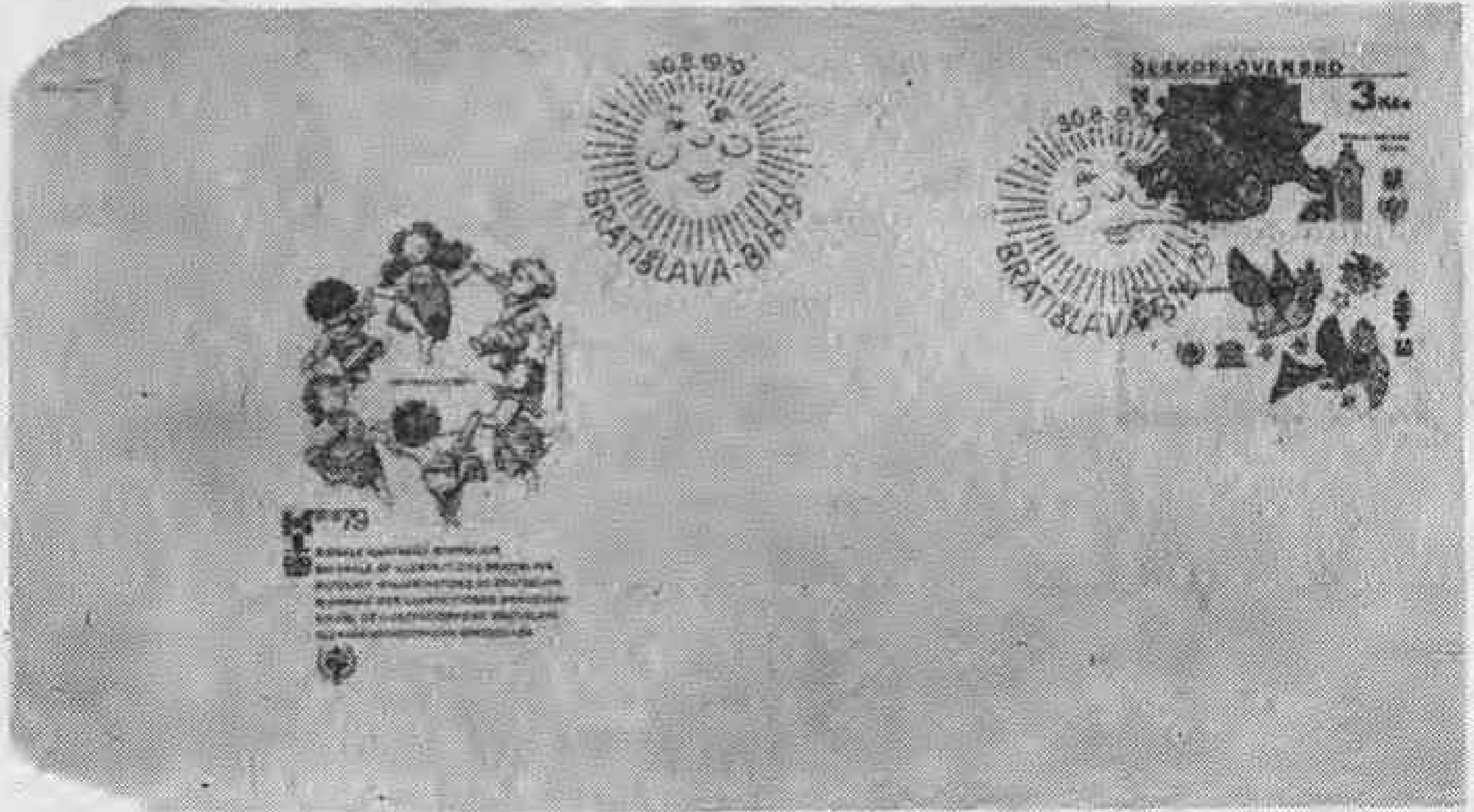
OLAYLAR-YORUMLAR

BIB: BRATİSLAVA BİENNALİ

GÜNER ENER

Çocuk yılını geride bırakırken, 1979 yılının «Çocuk Yılı» olarak seçilmesine neden olan BIB'ten yani «Bratislava Çocuk Kitapları Resimleri Biennali»nden söz etmemek olanaksız. 1965 yılından bu yana, her iki yılda bir gerçekleştirilen Uluslararası Bratislava Biennali, çocuk kitapları resimleri konusundaki iki önemli olaydan biridir. İkincisi ise her yıl başka ülkede toplanmakta olan IBBY (Gençler için Kitaplar Uluslararası Kurulu: International Board on Books for Young People) dur. Her iki biennal de UNESCO'nun işbirliği ile düzenlenmektedir.

Bütün dünyanın ilgisini çeken, bütün ülkelerin basınında bol bol yer verilen bu iki önemli olay yurdumuzda bilinmemektedir, nice şey gibi. Oysa, 1979 yılının «Çocuk Yılı» olarak saptanmasındaki tek neden, 1977 Bratislava Biennalinde Uluslararası Komitenin, gelecek Biennal tarihini Çocuk Yılı olarak UNESCO'ya önermesi ve bu önerinin uygulanmasıdır. Bu bile BIB'

Biennal boyunca tüm Çekoslovakya'da kullanılan mektup zarfı ve pulu.

in kendi alanındaki ağırlığını ve etkinliğini kanıtlamaktadır.

Her iki yılda bir, daha önceki Biennalde derece alanların yapıtlarından renkli örnekleri içeren bir cilt, halen yürütülmekte olan Biennale katılanları tanıtan bir kitap ve yine bir önceki Biennal hakkında dünya basınında çıkmış yazılardan derlenen koca bir cilt daha yayınlanıyor. Önümde bir sürü cilt var, geçmiş yılların dünya basınından derlemeleriyle yüklü; sayfalarını tek tek karıştırıyorum. Çin'den Güney Amerika'ya kadar hiç bir ülke atlamamış bu olayı, «Afrika dahil». Gelgelelim bizden tek satır yok.

Yıllarca önce elime BIB'in bir afişi geçmişti, üstünde ortasından kesilmiş bir elma simgesiyle şipşirin bir afiş. İçim ısınmıştı afişe ve elmaya. Sordum soruşturdum, bazı kitaplar buldum Biennalle ilgili. O günden beri de kafama takıldı birgün bu Biennale katılmak. Kısmet bu yılaymış.

Bratislava Biennali, Slovak Kültür Bakanlığı'na bağlı Slovak Ulusal Galerisi tarafından düzenleniyor ve UNESCO'nun işbirliğiyle yürütülüyor. Organizasyon ve mesleksel hazırlıklar Slovak Ulusal Galerisi «Uluslararası Resimleme Bölümü» tarafından sağlanıyor. Görevli kurullar içinde en üst düzeyde ve yetkili durumda olan «Uluslararası Komite», çeşitli ülkelerin ulusal sanat dernekleri, ya da uluslararası derneklerin temsilcileri, tanınmış sanatçılar, eğitim üyeleri, pedagoglar ve yazarlardan oluşuyor. Ondört kişilik yarışma jürisi bu komiteden seçiliyor, yani çeşitli ülkelerin temsilcilerinden. Yürütme Kurulu Başkanı ve BIB Genel Sekreteri de oylamaya katılıyor. Seçim açık oylamayla ve çoğunluk esasına dayanarak yapılıyor.

Biennal yedi hafta sürüyor, 7

Evsahibi Çekoslovakya'dan Biennale katılan bir yapıt.

eylül - 1 kasım arasında. Jürinin ve komitelerin toplantıları ve bir sempozyum yapılıyor bu sürede. Biennal boyunca, çocuklar için çeşitli gösteriler —film, halkoyunları, imza günleri, konserler— düzenleniyor. Bütün bunlar, Slovak Kültür Bakanlığı'na bağlı, Halk Galerisi'nin üç katlı, her katında yapıyı U biçiminde çevreleyen modern, pırıl pırıl sergi salonları olan, o koskocaman yapısında gerçekleşiyor. Binanın dışında boydan boya çeşitli ülkelerin bayrakları asılı, dalgalanıp duruyor Biennal süresince. Ve bu yıl ilk kez bizimki de onların arasında yer alıyor.

Size bazı sayılar vereyim son üç Biennalle ilgili. 1975 yılında 38 ülkeden 300 grafik sanatçısı 3000 yapıtla katılıyorlar. Her ülke için sanatçı sınırı 20, her sanatçı için de yapıt sınırı 10. Bazı ülkeler sınıra dek hakkını kullanıyor, örneğin Japonya, Demokratik Alman Cumhuriyeti ve Sovyetler 20'şer ressamla Biennalde yeralıyorlar. Arkasından 19 ressamla Çekoslovakya, Amerika, Polonya geliyor. İsviçre, İngiltere 16'şar ressamlık guruplarla, Bulgaristan 15, Fransa 12, Macaristan ve İsveç 11 ressamla boy gösteriyorlar. 1977 ve 1979

Biennallerinde de böyle kalabalık guruplarla temsil ediliyor birçok ülke. Ve tuhaftır, ne kadar birbirlerine benzemeseler de her gurubun ulusal bir tadı, havası var. Ama akıllıca, evrensel boyutlara ulaşmayı bilen türden. Gurupların içinde zehir gibi olanlar var, örneğin Japonya, Demokratik Alman Cumhuriyeti gibi. Birkaç ödül alıp dönüyorlar.

1977 yılında 34 ülkeden 257 sanatçı katılıyor 2500 yapıtla. 1979 yılında ise 31 ülkeden 247 sanatçı 409 kitap ve 2500 resimle katılıyor. Seyirci sayısı ise yüzbinin üstünde, bu yalnızca bilet kesilerek girmiş olanların sayısı; 7 yaşın altındakilerden ücret alınmıyor. Ve sergiyi gezen büyüklerin yanında daima birkaç çocuk var, çeşitli yaşlarda. Her on bin kişi tamamlandıkça, onbininci kişiye armağan veriliyor ve bir konuşma yapılıp izlenimleri soruluyor. 20 bininci, 30 bininci vb. sürüp gidiyor. Her yaştan seyircinin ilgi gösterdiği ender yarışmalardan biri bu. Nineler ve torunlar elele dolaşıyorlar koca binayı. Bir gelişte tümünü birden görmeye dayanamayanlar yeniden geliyorlar. Bir renk, hareket, cıvıltı cümbüşü gidiyor her üç katta da. Ama kargaşa yok.

Binanın girişinden başlayarak bütün holler ve koridorlar dev boyutlu, bezden oyuncaklarla dekore edilmiş. Her Biennal ayrı bir renk taşıyor. Bu yılın rengi kırmızı. Kitaplar, afişler, broşürler, dekorun ana rengi bu. Daha kapıdan girerken yüreğiniz ısınıveriyor.

Salonların birinde sempozyum yapılıyor. Sanatçılar, pedagoglar, dünya basınının temsilcileri izliyor. Bir önceki sempozyumun konusu: Çağdaş dünyayı resimlemenin biçim ve metodları. 1979 yılınınki ise: Bütün çocuklar için imge kitapları. Uluslararası Komite heyecanla tartışıyor konuyu. Bildiriler, öneriler.

Salonların birinde sabahtan akşama kadar sürekli çizgi film gösteriliyor. Sergiyi gezdikten sonra çocuklar ve büyükler sinema salonunda dinleniyorlar. Bir başka salonda folklor gösterisi yapılıyor. Neşeli, canlı bir müzik sergi salonlarına kadar ulaşıyor. Bir başka gün ise konser veriliyor, çocuklar pürdikkat dinliyorlar. U biçimindeki galerilerin uçlarında kafeteryalar var, şöyle oturup sıcak bir kahve, ya da dağ bitkilerinden yapılmış likör Becher'den bir kadeh içmek için. Sıcacık, aydınlık renkli bir dünya kısacası. Çocukların yüzlerinde, gözlerinde yansıyor bu güzelim dünya.

Çocuk kitaplarına ve onların resimlendirilmesine verilen bu büyük önemin nedenine gelince... 1977 Bratislava Biennalinde UNESCO üyesi sayın Jean Millérioux'nün yaptığı konuşmadan bir bölümü aktarayım; konuşmanın başlangıcında, 1953 yılında «Herkese Kitap!» sloganıyla başlatılan, kitap ve okuma konusunun gelişmesi için hazırlanan uzun süreli programdan sözediyor. Programa göre bu konudaki uluslararası uğraşların, yalnızca bireylerin ve ulusların zihinsel gelişmelerine değil, ayrıca ulusların da birbirleriyle karşılıklı anlayış içinde barışçı işbirliği yapmalarına katkıda bulunmayı amaçladığını belirtiyor. Ve şöyle sürdürüyor konuşmasını: «Çocuk kitapları hâlâ büyüklerinkinden daha önemli yer tutmaktadır programda. Ve özellikle gelişmekte olan ülkelerde harcanan çabalara karşın hâlâ eksiklik duyulmaktadır. UNESCO bu yüzdendir ki UNICEF'in korumasındaki 1979 Uluslararası Çocuk Yılı'nın sağladığı fırsatı iyi kullanmayı ve çocuk edebiyatın-

da nitelik ve nicelik yönünden gelişme sağlamak için yeni ve güçlü bir dürtü uyandırmayı istemektedir. Bratislava Biennali, çocuk kitapları alanına coşkuyla eğilenler için değerli bir esin kaynağı sunmaktadır.»

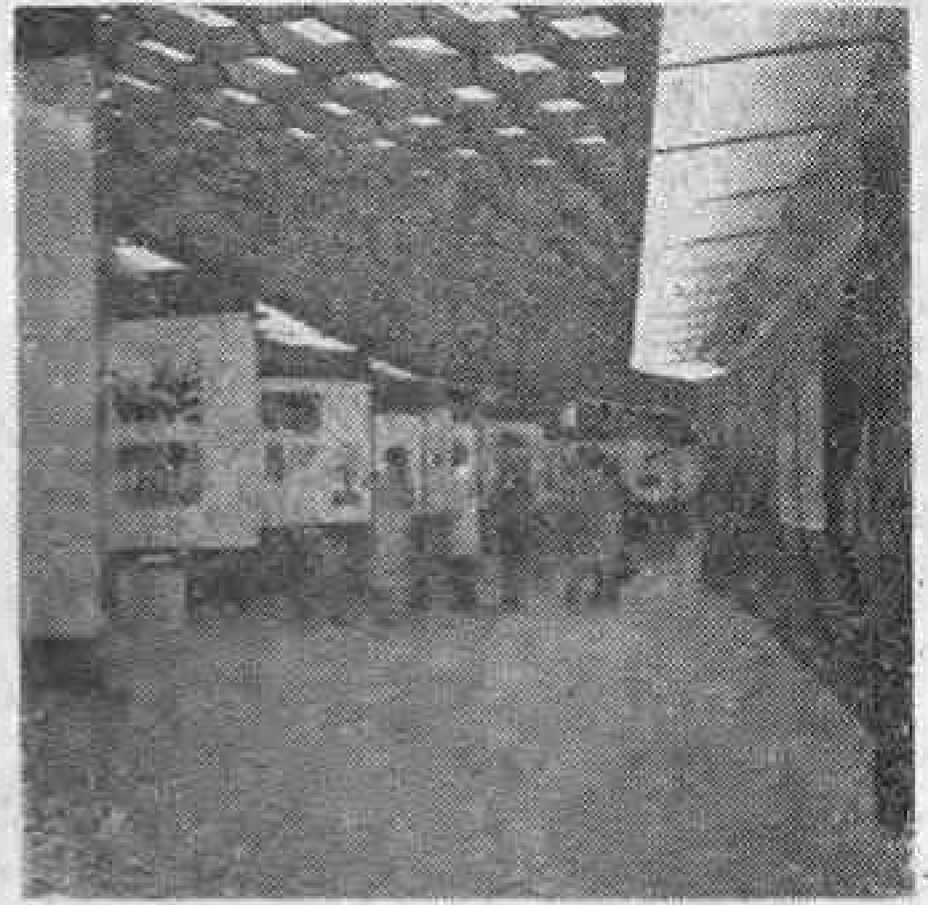
Ve bir İngiliz eleştirmeninden alıntı: «Görsel eğitim, insanlığın özünün yatmakta olduğu heyecan ve duygulanma alanını etkiler, biçimlendirir.»

Bir Çekovlovak yazarı ise şöyle diyor: «Çocuğun elindeki bol ve iyi resimlendirilmiş bir kitap «evcil galeri» gibi birşeydir.»

Biennale geçmiş yıllarda katılanların içinde Jiri Trinka, Palaçek, Ulf Löfgren, Klaus Ensikat, Charles Keeping, Gennadi Pavlişin, Mitsunaso Anno, Albin Brunovsky, Nureddin Zerrinkelk gibi devler yarışıyor ve büyük ödülleri alıyorlar elbette. Bu adların bir bölümü ve başka devler de var bu yıl. Ama Biennalin amaçlarından biri de hiç tanınmamış olanları da ön plana çıkararak dünyaya Lanse etmek. Örneğin 1973 yılında İran'lı Farshid Mesghali «Altın Elma» ödüllerinden birini kazanıyor. Bir yıl sonra İsveç'te IBBY'nin büyük ödülü olan H.C. Andersen diplomasını alarak başarısının raslantı olmadığını kanıtlıyor ve uluslararası çizerler arasına giriyor. Daha nice genç ad bu yolla parlayıveriyor.

Ödül düzeni şöyle: 1 Büyük Ödül (Stilize bir elma ağacı ve 20.000 Çekoslovak Kronu), 5 Altın Elma (herbirine ayrıca 10.000 Çekoslovak Kronu), 4 Şeref Diploması.

Yarışmaya katılma, çeşitli ülkelerin kültürel kuruluşları, sanat dernekleri, IBBY, BIB, UNESCO yoluyla, ya da sanatçılara gönderilen bireysel davetiyelerle gerçekleşebiliyor. Ve kesinkes, basılmış bir kitapta yer alan yapıtların orijinalleri ve kitabın basılmış

Biennal'de yapıtların sergilendiği salondan bir görünüm.

biçimiyle katılmak gerekiyor.

Şimdi buraya bir nokta koyalım. Orijinaller her üç kattaki salonların tümünü kaplayan panolarda sergileniyor. Duvarlar boyunca vitrinlerde de kitaplar göz önüne seriliyor. Bütün dünyadan 247 sanatçının getirdiği 409 kitap önünde. Orijinalleri de kitapları da aynı dikkatle, hayranlıkla izliyorum her gün yeniden. Bir kerede hiç birşeyi gözden kaçırmadan görmek olanaksız. Büyük, gelişmiş ülkelerin yanısıra Peru, Kolombiya, Yemen, Portoriko, Tunus, Suriye vb. de yeralıyor bu vitrinlerde. Pırıl pırıl baskılı, kalın kaplı, resim kağıdına hatta maket mukavvası kalınlığında kağıtlara basılmış güpgüzel resimlerle süslenmiş kitaplarla. Vitrinler iki-üç metrekarelik bölmeler durumunda. Her bölmede bir ülkeye ait dört-beş kitap var en azından. Kalabalık gurupla gelen ülkeler birkaç bölmeyi birden kaplıyorlar. Ve bizimkisi tek başına bir vitrinde, üçüncü hamur gazete kağıdına çamur gibi basılı, incecik kabıyla, öylece duruyor, biraz utanarak. Nazik sergi düzenleyicileri kita-

Geçen Biennal'de büyük ödülü kazanan İsveçli Ulf Löfgren'in yapıtından bir ayrıntı.

bın durumunu gargafaya getirmek için ellerinden geleni yapmışlar. Dışını değil, şöyle kıvırıp benim bir resmimin silme kapladığı bir sayfayı üste getirip koymuşlar. Karşısında, koca bir panoda sekiz tane orijinali sergileniyor yine tek başına. Panonun üstünde Türkiye yazıyor. Çift kanatlı panonun öbür kanadını da saygıyla boş bırakmışlar. Oysa İtalya, Peru, Yunanistan, Portekiz gibi bir ya da ikişer üyeyle katılanları çift kanatlı panolara yanyana sıralamışlar. Panomuzu kıvançla, vitrinimizi de içim burkularak seyrediyorum. Kıvançlıyım, çünkü ödül almasam bile, devlerin çarpıştığı bu kadar önemli bir Biennale katılmak güzel birşey. Üstelik Biennalin tanıtma kitabının önsözünde de belirtildiği gibi, Türkiye ilk kez katılıyor Biennale ve de tek temsilciyle. Böyle bir şerefi ve sorumluluğu da taşıyorum. Bunu da vitrin ve panoyla vurguluyor düzenleyiciler. Sağolsunlar. Arada kaynamamam için herşeyi yapmışlar. Gelgelelim kitap... İçim burkuluyor elbette. Yukarda ödüllendirme düzenini sıralarken unuttuğum birşey var: dört şeref diploması, baskı nedeniyle yayınevlerine veriliyor. Bu yıl kazananlar içinde Japonya var, beyaz üstüne beyaz kabartma baskı, bol resimli, nefis bir kağıda, körler için bir kitapla. Doğal olarak böylesine olağanüstü değil ödül alanların hepsi. Ama sayfa düzenindeki beyeni, baskı, kağıt ve cilt kalitesiyle hakediyorlar aldıkları ödülü. Ne güzel bir ders bize, geçen yıllarda baskı ödülü alanların arasında İran, Suriye ve Nijerya'nın da karşımıza çıkması. Yani bir beyeni kıtlığını, kalitesizliği, yoksulluk ya da geri kalmışlıkla açıklamak olanağı yok. Ülkenin çocuklarının, insanlarının layık görüldüğü düzey bu açıkcası. Bir de az yatırımla çok kâr hırsı. Tutum bu oldukça da üçüncü hamur kitaplarla oraya buraya katılır, sonra utanarak gözlerimizi yere indirmek zorunda kalırız daha yıllar boyu.

Bu yıl Büyük Ödülü Ensikat Klaus aldı, Demokratik Almanya'-

dan. 1973 yılında da Altın Elma kazanmış. Japonlar üç Altın Elma, bir Şeref Diplomasıyla dönüyorlar ülkelerine. Geçen Biennalde Büyük Ödülü kazanan Ulf Löfgren'in özel sergisini soluğum kesilerek defalarca gezdim. Her Biennalde, bir öncekinde Büyük Ödül alan kişiye özel, büyük bir sergi açma olanağı veriliyor, tek başına bir salonda.

Biennalin güzel yanlarından biri de şu: çeşitli ülkelerin sanatçılarının karşılaşıp tanışması, dost olması. BIB'e katılanlar kendi olanaklarıyla geliyorlar Bratislava'ya. Türkiye'nin ilk ve tek temsilcisi bendeniz cennetkuşu, doğudan gelen bu ender kuş yani, Slovak Kültür Bakanlığı'nın ve Biennal Yürütme Komitesinin konuğu olarak ağırlanıyorum. Bir çeşit sempati konuğu. Her an, her yerde, bu ayrıcalıklı durumumun mutluluğunu yaşıyorum. Genel Sekreter Dr. Duşan Roll, BIB'in baş organizatörü sanat tarihcisi Madam Anna Urblikova ve Yürütme Komitesi üyelerinin, öbür sanatcıların sıcak ilgisiyle kuşatılıyorum. Yanımda sürekli olarak sayın Türkolog Xenia Celnarova var. Gezdiğim müzelerde ayrıca, bana bilgi vermek üzere, birer sanat tarihcisi görevlendirilmiş. Üçüncü hamur kağıda karşın, panodaki orijinaller başımı dik tutturuyor. Biennalin bu yılki tanıtma kitabına girebilen röprodüksiyonlardan biri de benim «Topal Yunus'la Ceviz Ağacı». Seviniyorum.

Ve en güzel olayı anlatarak bitireyim yazımı. Macaristan'da çocukları «Uslu durmazsan seni Türk'e veririm!» diye korkuttuklarını yıllar önce bir dostum anlatmıştı. Yüzyıllarca Macar'larla ve dolayısıyla bizimle içiçe yaşayan Slovakya'da da aynı korkutma biçimi geçerliymiş. Slovakya'nın başkentinde bir Türk, onbinlerce çocuğun izlediği bir Biennalde yeraldı. Dahası şu: Biennalin çocuklar için düzenlediği imza gününde bu Türk, saatlerce çocuklara imza verdi. Ressamlar dörder dörder masalara oturtulmuştu. Bitişik salonda folklor gösterisi yapılıyordu. Canlı bir türkü kulaklarımızda çınlarken, teksıra halinde bitip , tükenmeyen bir çocuk dizisi önümüze geliyor, ellerindeki Biennalin başlıklı kağıtlarını ya da broşürlerini uzatıp imzalatıyor, sonra yandaki masaya geçiyorlardı. Masamda adım ve ülkemin adı yazılı. Çocuklar önce yazıya bakıyor sonra dikkatle beni inceliyorlar. Uzattıkları kağıtları, broşürleri gülümseyerek imzalıyorum. Sağlıklı, tertemiz, aydınlık yüzlü, sevimli çocuklar. İçimden gelerek gülümsüyorum hepsine. Onlar da gülümsüyorlar. Bazılarının yüzüne dokunuyorum. Bazıları resim çizmemi rica ediyor elindeki kağıda. İsteklerini yerine getiriyorum. Seviniyorlar. Saatler geçiyor ve çocuk seli bitmiyor. Yandaki gösterinin izleyicileri de yerlerini bırakıp selin içine katılıyorlar. Bir ara farkettim ki birsürü çocuk yeniden sıraya girmekte ve tertemiz bir kağıtla karşıma yeniden dikilmekte, dikkatle beni izleyerek. Dört-beş kez gelen çocuklar oldu, birsürü. Gülerek, takılarak farkettiğimi belirtiyorum. Duruma Madam Celnarova'nın da dikkatini çekiyorum. O da gülmeye başlıyor. Yorulduğum için üzüldüğünü söylüyor. Yorulmak mı? Mutluyum. Çocuk Yılında Bratislava'lı çocuklarla dostluk kuruyorum. Bundan böyle kimse korkutamaz onları Türk sözcüğüyle. Bana bunca nazik davranan Bratislava'lı anne ve babaların işlerini de biraz güçleştiriyorum galiba.

Selâm Çekoslovakya'lı çocuklara, bütün dünya çocuklarına!

BARIŞ DERNEĞİ GENEL YÖNETİM KURULU GENİŞLETİLMİŞ ÖZEL OTURUMU 26-27 OCAK 1980, TARİHİNDE İSTANBUL'DA YAPILDI.

Aşağıda toplantının sonuç bildirgesini sunuyoruz:

Barış Derneği Genişletilmiş Genel Yönetim Kurulu aşağıda adları bulunan üye, temsilci ve kişilerin katılımıyla 26-27 Ocak 1980 tarihlerinde İstanbul'da toplanmış ve çalışmaları sonucunda beliren şu temel görüşleri kamuoyuna duyurmayı kararlaştırmıştır:

1. Helsinki Konferansıyla Avrupa'da ve dünyada ileri bir aşamaya varan yumuşama sürecinin hegemonyacı çıkarlarına engel olduğunu gören emperyalizm, detantı bozma ve yeni bir soğuk savaşı başlatma girişimlerine hız vermiştir. Dünyada ve bölgemizde emperyalizmin artık gizlenmesine olanak bulunmayan saldırgan tutumunun hedefi; gelişmekte olan ülkelere dayattığı emperyalist ilişkileri korumak ve sürüp gitmesini sağlamak için halkların bağımsızlık, demokrasi ve barış yolundaki savaşımlarını her ne pahasına ve her ne yöntemle olursa olsun kırmak, geriletmektir. Emperyalizm amacına varmak için her ülkenin özgül koşullarından yararlanarak faşist, militarist, gerici ve şoven güçlerle işbirliği yapmaktadır.

2. Enerji sorununun derinleşmesiyle birlikte, özellikle yakın ve Ortadoğu'daki petrol kaynaklarını tam denetim altına alma girişimlerine hız veren ABD emperyalizmi, bir yandan başta Filistinliler olmak üzere tüm Arap halklarının direnişi, öte yandan da İran'da Şah despotizmine karşı halk hareketinin başarıya ulaşması sonucunda planlarının bozulduğunu görünce, hedefine askeri gücünü ortaya koyarak varmak yolunu seçmiştir. Bu yeni askeri stratejinin somut örnekleri ABD'nin her an Ortadoğu'ya gönderilmeye hazır bir vurucu güç oluşturması, Tahran'daki ABD elçiliğinin basılması olayı karşısında zor kullanma tehdidi, CENTO benzeri yeni bir askeri örgütü oluşturma girişimleri ve Afganistan'daki gelişmeleri bahane ederek dünyada gerginlik yaratma çabalarında en açık şekliyle gözlenmektedir.

3. Ancak, emperyalizmin saldırgan niyet ve hedefleri salt Ortadoğu'ya yönelik değildir. Emperyalizm Çin yönetimi ile işbirliği halinde ve güdümündeki tüm kitle iletişim araçlarının da etkin kullanımıyla gerçekleri bütünüyle çarpıtarak anti-sovyetizmi körüklemekte, dünya kamuoyunu soğuk savaşa ve onun doğal uzantısında yer alan sıcak savaşlara hazırlamaktadır. ABD bu niyetlerini İran ve Afganistan olaylarından çok önce, genel silahsızlanma yönünde somut bir adım olan SALT-2 anlaşmasının onayını savsaklayarak daha sonra da bütünüyle askıya alarak en açık biçimiyle ortaya koymuştur. Aynı zamanda varolan nükleer güç dengesini bozarak tehlikeli bir silahlanma yarışına yol açacak yeni nükleer silahları NATO ülkelerine dayatmıştır.

4. Emperyalizmin Yakın ve Ortadoğu'ya yönelik niyet ve hedefleri ülkemizin güvenliği ve halkımızın esenliği bakımından son derece tehlikeli gelişmelere neden olabilecek niteliktedir. Türkiye, ABD emperyalizmi ve yandaşlarının bölgesel ve evrensel saldırı planlarının dışında değildir. Ülkemizdeki egemen güçler, Türkiye'yi bir savaş sahnesi haline getirmek pahasına 1950'li yılları anımsatan yeni pazarlıklara girişmişlerdir. Bir yandan «Savunma İçin İşbirliği» anlaşması ile ülke bir saldırı üssü haline getirilirken, öteyandan yine ABD ve Federal Almanya'nın güdümünde IMF, AET, OECD ve Dünya Bankası ile anlaşarak ülke ekonomisi bütünüyle çokuluslu tekellerle yerli işbirlikçilerinin sömürüsüne bırakılmaktadır. Bunlara koşut olarak, içerde faşizm tırmandırılmakta ve demokratik hak ve özgürlükleri son kertesine dek kısan yasal ve idari önlemler birbirini izlemekte, sendikaların, demokratik örgütlerin ve meslek kuruluşlarının çalışma alanlarına ağır kısıtlamalar getirilmektedir. Faşist cinayetler yoğunlaşmıştır. Sendikacılar, demokratik örgütlerin önde gelen kişileri sudan bahanelerle tutuklanmaktadır.

5. Emperyalizm ve işbirlikçilerinin bu yoldaki çabalarını boşa çıkaracak güçler ülkemizde vardır. Ülkemizdeki barış ve demokrasi güçleri faşizmi ve her çeşit gericiliği durduracak güce sahiptir. Bunun için gereken bu güçlerin birlikteliğinin sağlanmasıdır.

Barış Derneği ve aşağıda adları bulunan temsilci ve kişiler, tüm barış ve demokrasi güçlerinin emperyalizme ve faşizme karşı her alanda kalıcı, etkin ve örgütlü bir cephe birliğinin ivedilikle oluşturulması gereğini vurgular.

74 imza

DGSA ÖĞRENCİLERİNİN DERGİSİ:

DAYANIŞMA

Kasım 1978'de Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Kitap Yayın Edebiyat Kolu'nun griişimiyle yayına başlayan Dayanışma dergisinin geçen Aralık ayı içinde 4. sayısı da çıktı. Dergi plastik sanatlar ve mimarlık alanlarının yanısıra edebiyata da sayfalarında geniş yer ayırmakta. Bir öğrenci dergisi olmasına karşın Dayanışma, kapsadığı alan ve yaygınlığı ile ilginç bir çalışmanın ürünü.

«DÜNDEN BUGÜNE EDEBİYATÇILARIMIZ» ADLI ANSİKLOPEDİK SÖZLÜK HAZIRLANIYOR.

Öykü yazarı ve çevirmen Mustafa Balel, «Dünden Bugüne Edebiyatçılarımız» adlı ansiklopedik bir sözlük hazırlamaktadır. Balel, konuya ilişkin yaptığı açıklamada ansiklopedik sözlükte yaklaşık bin yazar ve ozanın yeralacağını, kendisinin kişisel çabalarıyla ulaşmasının olanaklı olmadığı tüm yazarların özgeçmişlerini ve edebiyat çalışmalarını içeren bir metni

Nuruosmaniye cad. 34/103 Cağaloğlu / İstanbul adresine en kısa sürede postalamalarını istemiştir.

Kitabın bu yıl içinde ABeCe Yayınları arasında çıkacağı öğrenilmiştir.

SANATÇI SABİHA ERENGÖNÜL İLE «DAYANIŞMA SERGİSİ» DÜZENLENDİ

Görsel Sanatçılar Derneği, ağır bir hastalık geçirmekte olan üyesi Sabiha Erengönül'ün tedavi giderlerini karşılamak üzere bir dayanışma sergisi açmıştır. Sergi 8 Şubat'ta Galeri Banaz'da açılacak ve 23 Şubat'a kadar sürecektir.

Görsel Sanatçılar Derneği konuyla ilgili olarak sanatçılara ve sanatseverlere yaptığı çağrıda Sabiha Erengönül için açılacak Danışma Sergisi'nde satılmak üzere bir yapıt bağışlanmasını istemiştir. Ayrıca bu dayanışma için Sabiha Erengönül adına Denizcilik Bankası Üsküdar Şubesinde 11079 nolu bir hesap açılmıştır.

DİSK EĞİTİM KÜLTÜR MERKEZİ (DKM) 1 MAYIS AFİŞ YARIŞMASI DÜZENLENDİ

Afiş yarışmasının konusu, işçi sınıfının birlik, mücadele ve dayanışma günü olan «1 Mayıs»tır. Yarışma tüm sanatçılara açıktır.

Yarışmaya katılan yapıtlar 50x70 cm. boyutunda olmalıdır. Yapıtların son teslim tarihi 28 Mart 1980 saat 17.00'dir.

Değerlendirme sonucu seçilecek bir yapıta 50.000 TL.'lik DİSK Büyük Ödülü verilecektir. Ayrıca 50.000 TL. tutarındaki Özel Başarı Ödülleri en az 5 en fazla 10 yapıt arasında dağıtılacaktır.

GÖZLEM YAYINLARI SUNAR
Yeni bir dizi:
Eğitime Yardımcı Kitaplar

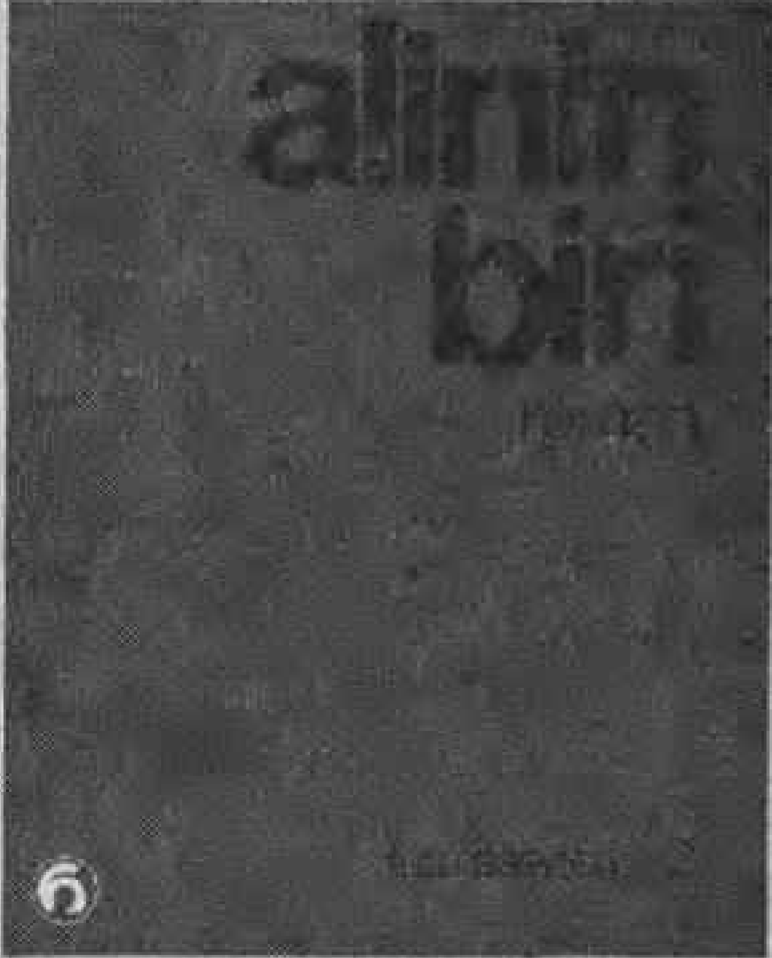
Asım Bezirci
SABAHATTİN ALİ
Genişletilmiş 2. basım

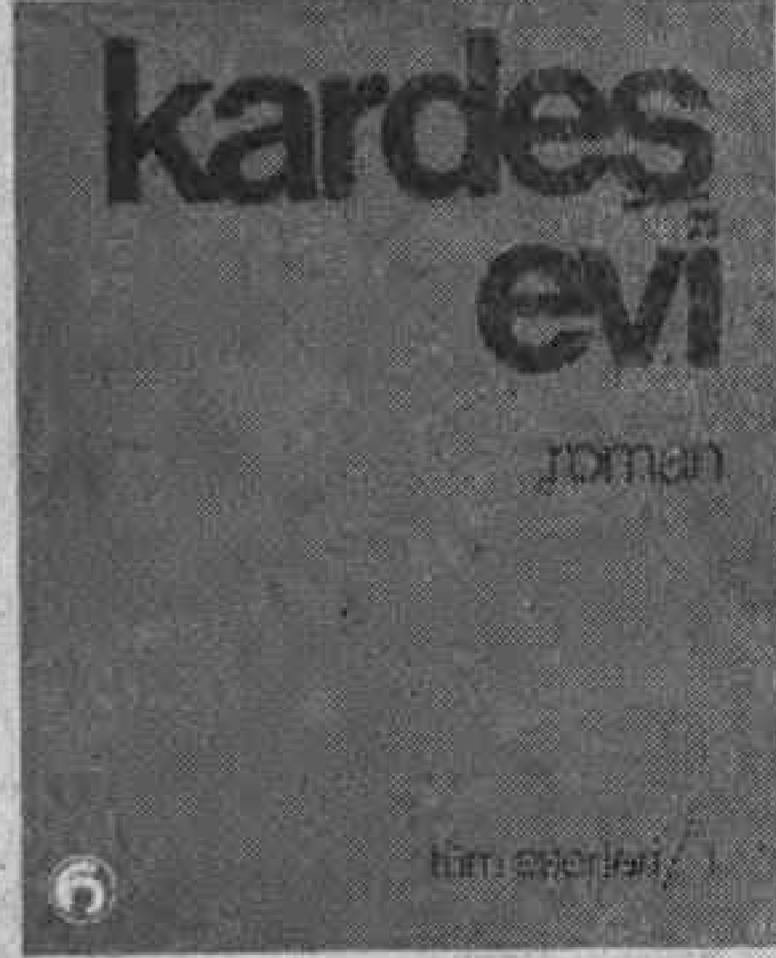
Asım Bezirci
ORHAN VELİ
Şairliği Ve Seçme Şiirleri
Genişletilmiş 4. basım

Asım Bezirci
AHMET HAŞİM
Şairliği Ve Seçme Şiirleri
Genişletilmiş 3. basım

GÖZLEM YAYINLARI
PK. 966, Karaköy - İstanbul

KİTAPLAR

FAHRİ ERDİNÇ'İN ROMANLARI ÜSTÜNE

HASAN İZZETTİN DİNAMO

Yurdundan uzaklarda yaşamanın mutsuzluğunu sürdüren Fahri Erdinç'in güzel hikâyeler, romanlar, şiirler yazdığını işitir dururdum, ancak, bunları elime geçirip okuyamamıştım. Son yıllarda bu da oldu: Türkçede yayımlanan birkaçını arkadaşlar eliyle edindim, yer gibi okudum. Nedense, yazarın komşumuz Bulgaristan'da geçen yaşam serüveni beni bütün ötekilerden çok ilgilendirdi. Bu, onlardan daha güzel de ondan dolayı mı? Hayır. Konusu dolayısıyla beni sardı. Eski, yeni Bulgaristan üstüne çok şey okudum, çok şey biliyorum, ancak, bu kitapta hiç bilmediğim, bilemeyeceğim şeylerle karşılaştım. Adnan

Menderes'in partisi iktidara geldiğinde bir gün toplanıp konuşmuşlar. Bu söyleşi sırasında benim yakın bir akrabam da raslantı olarak orda bulunmaktaydı. Hükûmet, bir karara varmak üzereydi: Türkiye'de yaşayan bütün solları sınırdışı edecekti. Elbette, bu sırada herkese hangi ülkeye gideceği sorulacaktı. Biz, karımla, bizim coğrafya iklimimize çok yakın olduğundan Bulgaristan'a gitmek istemiş, eşyamızı bile hazırlamaya başlamıştık. (Ancak, hükümet, bizlerden daha başka türlü yararlanmak üzere bizi sınırdışı etmekten birdenbire vazgeçmişti. Bizi daha sonra Amerika'dan döviz koparmak üzere kurban olarak kullanacaktı. Niketim, kullandı ve yüzbinlerce dolar çarptı.) İşte, hükûmetimiz kararını uygulasaydı, beni de Bulgar hükümeti benimsemiş olsaydı, Fahri Erdinç'ten yıllarca önce «Kardaş Evi» romanına benzer bir roman da ben yazabilirdim. Şimdi, bu romana karşı duyduğum ilginin bir bölümünü anlamış oldunuz. Ancak, hepsini değil. Yazar, bu romanda büyük bir romancı havası içinde çalışmakta, çevresindeki yeni insanlar da insancıl havalarını korumakta, toplumları bilimsel olarak eğitmeğe çalışan anlamsal mekanizma, insanın dört bir yanında solumaktadır. Fahri Erdinç, sosyalizme gönül vermiş insanlarımızın, sanatçılarımızın en iyilerinden biri olduğunu komşu ülkede kanıtladıktan sonra günlük ekmeğini de yoluna koyarak büyük sanat maratonuna başladı. Yazdığı tiyatro oyunları, hikâye kitapları, romanlar birbirini izledi. Kocaman yurt özleminin dürbününü eline alarak uzun yıllar sevgili Türkiye'sini seyretti. Öz insanlarının acı yaşamlarını gerçekçi romanlara koydu. «Acı Lokma, Ali'nin Biri, Diriler Mezarlığı» gibi romanlarla çarpıcı hikâye kitapları, Türk gerçekci hikâye sanatının yanı sıra dünyaya gözlerini açtı. Ta Sabahattin Ali'den başlayan gerçekçi hikâyecilik atılımı bir sihirli ok gibi sınır dışında da aynı yönü izleyerek gitmektedir. Fahri, Avrupa'da başlangıçta, daha kolay olduğundan gerçekçi hikâyeler yayımlayarak yazarlığını kanıtlamaya çalıştıysa da, şimdi anladığımıza göre bu çaba çok uzun sürmüştür. Sınırlarımızın dışında salt Türk işçi sınıfının acılarıyla haşır neşir olduğunu gördüğümüz Erdinç, en sonra sanatını anlayacak yığınların Türkiye'de yetişmiş olduğunu anlamış olacaktır. «Acı Lokma» romanında Ulusal Kurtuluş Savaşı ile onun talihsiz sonucunda içinde faşizmin ne biçim palazlandığını görmüş olan, bundan etkilenerek yurdunu bırakmak zorunda kalan yazar, dönüp o günleri acı acı anmış. Savaşta en çok kanını döken köylü ile işçi sınıfının ne biçim acı yoksulluklar içinde çırpındığını gören yazar, coşkun şiirleri, hikâyeleri, yazılarıyla bunları su yüzüne çıkarmak zorunda kaldığından yöneticilerin izlediği talihsizler arasına girmişti. Yazar, romanda bu dönemi zengin görünümüyle göstermektedir. «Ali'nin Biri» adlı roman, bizim alışılmış köy romanlarından biridir. Ancak, yurdundan uzaktaki bir yazarın yazdığı bu kitapta özlemler ile türlü duygular acı bir biçimde betimlenmiştir. Köy savaşımının bütün öğeleri kitapta yer almıştır. Fahri Erdinç'in ülkesinden uzakta, kimi güncel konuları da işleyerek güzel hikayeler yarattığını «Ölüler Mezarlığı» adlı hikâyeler kitabında göreceksiniz. Yanıbaşımızda yaşıyormuş gibi tertemiz bir Türkçe ile yazan Erdinç, güncel konuları da özdeş özenle işlemektedir. Bütün

antenlerini yurduna karşı çevirmiş olan şair, hikâyeci, yazar, gurbetin gözlerinden akan yaşlarla gerçekçi Türk yazınına katkılarda bulunmaktadır. Nice büyük dünya yazarı gurbetleri gözyaşlarıyla ıslatmışlardır.

HASAN İZZETTİN DİNAMO

DEVRİMCİ ROMAN YAYIMINDA YENİ BİR BOYUT

YARIN BİZİMDİR YOLDAŞLAR

Manuel Tiago
Sanat Emeği Yayınları
384 sayfa Kasım 1979

«Sert bir yaşamımız var. Hatta bazıları bu yaşamı seçtiğimiz için bizim de sert, soğuk, acıya ve kedere karşı kayıtsız, özel türden insanlar olduğumuzu sanıyorlar».

Son okuduğum roman olan «Yarın Bizimdir Yoldaşlar»ın bu paragrafını bitirdiğimde, pek yaygın olarak kullanılan «falanca kitabı bir solukta okudum», cümlesini hatırladım. Şimdi romanın «bir solukta» okunamayacağını, okunmaması gerektiğini düşünüyorum. Romanın oldukça politik, canlı ve sürükleyici olay örgüsüne rağmen, yüklü olduğu insancıl derinlik buna olanak tanımıyor. Özgürlük, demokrasi ve sömürüsüz bir toplum uğruna katlanılan insanüstü özverilerin, doğal ve alçakgönüllü bir dille anlatımı, hani kaçınılmaz olarak devrimci romanın başlıca görevi ve eylemi olan aktif, çözücü düşünceye sürüklüyor.

Bir edebiyat eserini, özellikle bir romanı yararlı ve o ölçüde okunur kılan ögesi, tasvir ettiği çevre, karakterler, olayların gerçek yaşamdaki yeri olmaktan çok —bunlar da önemli olmakla birlikte— okuyucuyu salt edilgen bir nesne olmaktan çıkarıp, özümsenen kültürel değerlerin güçlü birer yansıtıcısı haline getirmesidir kuşkusuz.

«Yarın Bizimdir Yoldaşlar» bu görevini süssüz, yapay zorlamalara kaçmadan ve o ölçüde doğal ışıltılarla, bir kurgu ve dil disipliniyle yerine getirmektedir. Romanın canlı ve abartılmamış tipleri romana oldukça organik bir yapı katmakta ete kemiğe büründürmektedir adeta...

Romanı bir başka şekilde ilginç kılan ve belki de o anlamda ayrı bir değer katan şey ise, romanın yazılış ve yayımlanış biçimidir. 1977 yılında «Avante» yayınları arasından çıkan ve özgün adı «Até Amanhà, Camaradas» olan bu eserin yazarı bilinmemekte. Romanın daktilo edilmiş metni diktatörlükten kurtulan Portekizde, romanda konu edilen olayların geçtiği yıllarda derlenmiş bir arşivde tek kopya olarak bulunmuş... İmza yok. Yalnız iliştirilmiş bir kâğıt parçasında büyük

olasılıkla takma olduğu sanılan bir ad var «Manuel Tiago». Avante yayınevinin özel notunda yaklaşık bu bilgiler yer almakta...

Roman, demokrasi mücadelesi veren Portekiz'i ve Portekiz komünistlerini, Portekiz işçi ve köylülerinin savaşımlarını konu etmektedir. Romanda yakın planda alınan kişiler komünistler ve onların parti yaşamları, birbirleri ve halkla olan ilişkileridir. Romanda yoksul köylülerin, işçilerin karakterleri, alçak gönüllülük ve kuşkuculukları ince çizgiler, usta figürlerle verilmektedir.

Sunulan bu roman, tarihi bir belge niteliğinde olmamasına karşın, Toplumsal ve politik derinliklere uzanarak tanıklık yapmaktadır. Yapıtın yazarı o bilinmiyen kahraman, çok büyük bir olasılıkla romandaki kişilerin yaşadığı koşulların benzeri koşullarda yaşamış ve romanını yine o koşullarda kaleme almiştır. Partililerin yaşayış ve kitle içindeki davranışları içten bir dil ve yakın gözlem, şaşırtıcı bir moralle verilmektedir.

Romanın dilimize aktarımını Sovyetler Birliği'nde yayımlanan «Roman-Gazieta»daki rusça çevirisinden Metin Alemdar yapmış.

Kapakta Portekizli çizer «Rogorio Riberio»'nun, romanın orijinali için yaptığı bir deseni yer almakta. Kitabın içindeki desenler Portekiz Komünist Partisi Genel Sekreteri Alvaro Cunhal'ın. Sanat Emeği yayınları bu örnekten de anlaşılacağı gibi edebi yapıtları görsel ürünlerle sunmak ilkesini benimsemekte. Kuşkusuz bu yöntem okuyucu için ilginç olmakta ve böylelikle edebi tadlar yanında görsel zenginlikler de sunülmaktadır.

Görevinin bilincinde ve onu yerine getirecek türlü donanıma sahip olan bu yapıt için söylediklerimi romanın orijinal baskısının sunu bölümünde imzası olan Ayente editörlerinden Urbano Taeares Rodriguez'in sözleriyle noktalamak istiyorum.

«Özetle büyük bir eser, bir sanat emeği, beklenmedik çok kuvvetli duygular içinde ve insan duygusunu süssüz bir anlatımla fakat yine de ışıltılar içinde veren bir kitap»...

ADNAN ÖZER

Güneş Yayınevi, çocuk dizisinin yeni kitabını kıvançla sunar:

İsmail Uyaroğlu

BİR LİRANIN İKİ GÜNÜ

(1979 Yunus Nadi Ödülü)

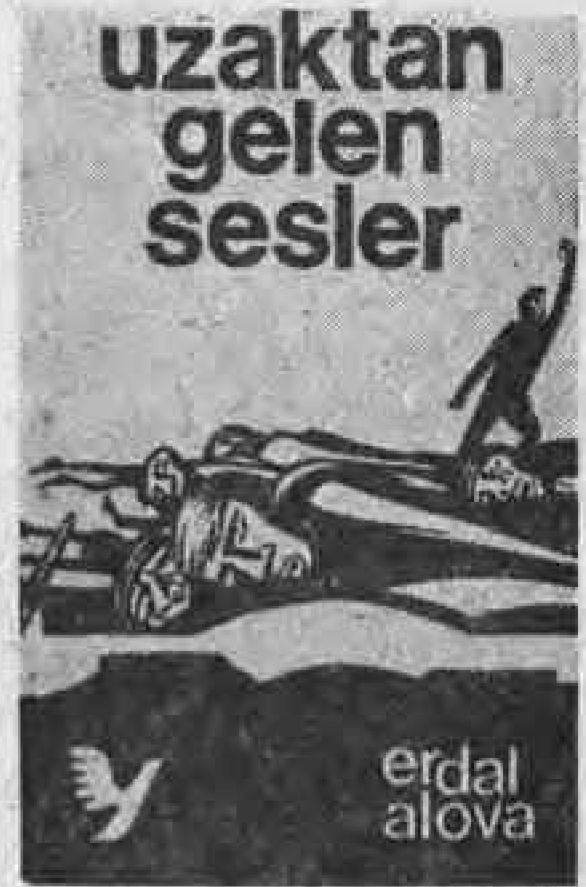
25 Lira

Zeytinlik Mah. Halkçı Sok. 26/6 Bakırköy - İst.
Dağıtım: Temel Dağıtım

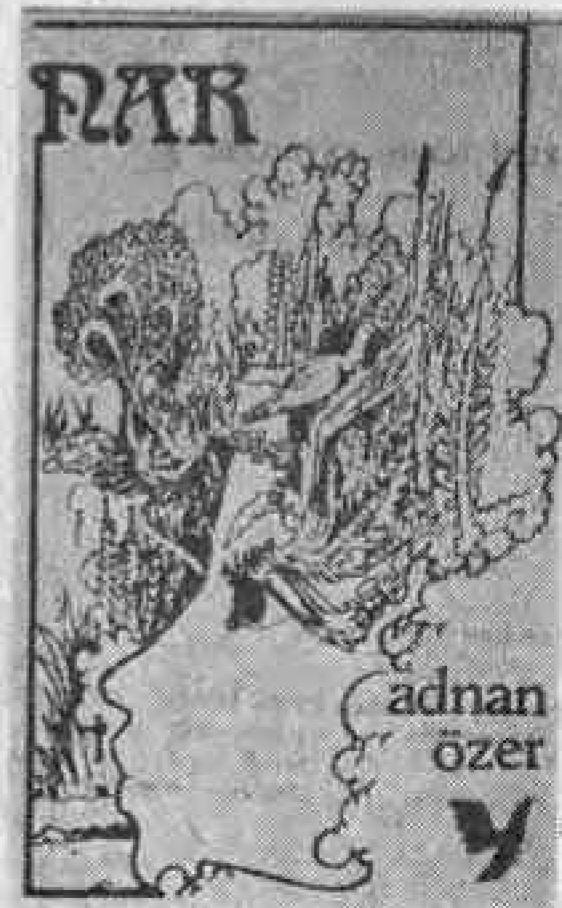

Yeni Türkü
Yayınları

Herbir kitap 12,5 liralık posta pulu karşılığında aşağıdaki adresten istenebilir:
Yaşar Miraç
Fıstıklı Köşk Aralığı No: 9
Ortaköy / İSTANBUL

DÖRDÜNCÜ CİLDİN DİZİNİ

İNCELEME, DENEME, BİLDİRİ

A. Kadir ... ...Konstantin Simonov İçin (20. sayı)

Alova Erdal ... ...Vaptsarov'un 70. Doğum Yılına Doğru (20. sayı)

Behramoğlu Ataol ... ...Şiir İnsanlığın Ortak Dilidir (20. sayı)

Bezirci Asım ... ...Bizde Eleştirmen Var mı, Yok mu? (20. sayı)
Markşçı Eleştiri (24. sayı)

Castro Fidel ... ...Aydınlara Sözcükler (23. sayı)

Dinamo Hasan İzzettin ... ...Simonov'un Ölümü (20. sayı)

Fişekçi Turgay ... ...Anadolu'da Bir Sanatçı-Kitle Buluşması: Hacıbektaş Şenliği (19. sayı)

Hasan Hüseyin ... ...Halkbilimi Ürünlerinin Çağdaş Sanatta Kullanılması ve Ulusal Kültür Sorunu (22. sayı)

İlal Ersan ... ...TRT'de Denetim Ve Yayın Esasları (22. sayı)

Kökden Uğur ... ...Tolstoy'dan Simonov'a «Savaş Ve Barış» Romanları (21. sayı)
Kağıtta Demokrasi Ya Da Kağıttan Demokrasi (23. sayı)

Miraç Yaşar ... ...1979'un Şiir Yapıtları Üstüne Genel Bir Değerlendirme (24. sayı)

Mutlu Erol ... ...Televizyoncunun Yabancılaşması (19. sayı)

Nutku Özdemir ... ...Brecht Ve Müzik (22. sayı)

Sanat Emeği ... ...Faşizme Karşı Vargücümüzle (19. sayı)
Ömer Faruk Toprak Öldü (19. sayı)
Sansüre Ve Yasaklamalara Karşı (20. sayı)
Dayanışma Zorunluğu (21. sayı)
TRT-Denetim-Demokratikleşme (22. sayı)
Bir Şiir Ustası Öldü (23. sayı)
Ferhat İle Şirin Olayı (23. sayı)
Bir Aşk Masalı'nın Düşündürdükleri (23. sayı)
Yenmek Zorundayız (24. sayı)

Sarıkahya Kasım Irak Türkmen Edebiyatına Toplu Bir Bakış (21. sayı)

Sülker Kemal ... ...Nazım Hikmet'i Kağnı Şiirine Götüren Anlayış (23. sayı)

Tangör Ataman ... ...Pavlov: Öğretisi Ve Evrenselliği (24. sayı)

Taygun Ali ... ...Sendikalar Ve Kültür (19. sayı)
İdeoloji Çalışmaları İçin Bir Model: Sanat Emeği (20. sayı)

Türkiye Yazarlar Sendikası'nın Bildirisi (23. sayı)

Zis Avner ... ...Markşçı-Lennici Estetiğin Konusu (20. sayı)

ŞİİR

A. Kadir ... Dile Bizden Çocuk Ne Dilersen (20. sayı)
Akıncıoğlu Niyazi ... Hapishaneye Dair (24. sayı)
Yarım Şiir (24. sayı)
Selam (24. sayı)
Yağmur (24. sayı)
Alova Erdal ... Şili'ye Acı Türkü (19. sayı)
Yapma Çiçekler Sergisi (20. sayı)
Apaydın Talip ... Bizim Kuşak (20. sayı)
Aşılıoğlu Bayram ... İşçi Kız (20. sayı)
Güllerle Örselenmiş Bir Gençlik (20. sayı)
Rosenbergler Ve Hayatımızdan Notlar (20. sayı)
Barış Üstüne (20. sayı)
Hayatımızdan (20. sayı)
Aksu Hasım Reşat ... Ah Hürriyet (21. sayı)
Behramoğlu Ataol ... Mustafa Suphi Ve Arkadaşları İçin Bir Destan Denemesi'nden Parçalar (19. sayı)
Benderoğlu Abdüllatif Afrika'da Kırmızı Bir Kasırga (21. sayı)
İlk Sevgi (21. sayı)
Brecht Bertolt ... Lenin'in Ölüm Yıldönümü İçin Kantat (23. sayı)
Bulut Abdülkadir ... Alibeyköy Şiirleri (22. sayı)
Çavuş Remzi ... Soru (21. sayı)
Çolakoğlu Rıza ... Bir Çoban Türküsü (21. sayı)
Güvercin (21. sayı)
Ben Ölecek İnsan Değilim (21. sayı)
Dağlarca Fazıl Hüsnü ... Suluova Anıtı (20. sayı)
Demiraslan İlhan Denizi Çizmek (20. sayı)
Devrim Adına Şiir (24. sayı)
Demirtaş Metin ... Faşizm Pusuda (22. sayı)
Derviş Mahmud ... Ahmed Zaatar Destanı (19. sayı)
Erbil Nesrin ... Baştan (21. sayı)
Fişekçi Turgay ... Mektup (21. sayı)
Yakınlık (21. sayı)
İnsan Üstüne Sorular-Yanıtlar (21. sayı)
Gökçe Enver ... Hastir Lan (24. sayı)
Hikmet Nazım ... Kağnı (23. sayı)
Kasım Hayrullah ... Filistin Şehitlerine (21. sayı)
İnce Özdemir ... Korku Ne? (20. sayı)
Miraç Yaşar ... Barış Türküsü (19. sayı)
Nevres Selah ... Çiçek İle Kelebek (21. sayı)
Naip Esat ... Dicle (21. sayı)
Önder Perihan ... Günışığı Ve Yağmur (21. sayı)
Özdemir Muzaffer ... Beni Uyaran Çağıltı (20. sayı)
Atölyede Söylenmiştir (20. sayı)
Özer Adnan ... Köy Kahvesi (23. sayı)

Özer Kemal ... ...Vaptsarov'a Saygı Duruşu (23. sayı)
Özyürekli Timuçin ... ...İnançlar Adına Sarsmakta Seni Suların Çağıltısı (21. sayı)
Sarıkahya Adnan ... ...Unutmadım (21. sayı)
Sezer Sennur ... ...Milev'in Gözleri (20. sayı)
Tanilli Server ... ...İki Adım Daha (24. sayı)
Oğlumu Bekliyorum (24. sayı)
Bu Beyaz Gecede (24. sayı)
Leningradlı Delikanlılar (24. sayı)
İnan Natalya (24. sayı)
Dosvidanya (24. sayı)
Telli Ozan ... ...Güney Geceleri (22. sayı)
Toprak Ömer Faruk ... ...Cezayir (19. sayı)
Ateşe Dönük (19. sayı)
Uyaroğlu İsmail ... ...Behçet Necatigil İçin (23. sayı)
Uysal Ahmet ... ...Seni de Uzattık Toprağa (21. sayı)
Vaptsarov Nikolay ... ...Bir Fabrika Kuracağız (20. sayı)
Tarih (20. sayı)
Vardal Suat ... ...Dışarısının Soğukluğunu Duymalıyım İçimde (20. sayı)
İnsanların Yüzündeki Çocukça Parıltıya (20. sayı)
En Son Günün Şiirine Övgü (20. sayı)
Yaşın Mehmet ... ...«Portakal Çiçeklerinin Şarkısı»ndan (23. sayı)
Yüksel Ethem ... ...Geceleyin Yürünen Yolun Şiiri (21. sayı)

ÖYKÜ

Balel Mustafa ... ...Anacık (21. sayı)
Barak Mehmet ... ...Fabrika'da Grev Vardı (23. sayı)
Baran Selçuk ... ...İncir Moru Çilek Kırmızısı (24. sayı)
Kösen Salih ... ...Raşitizm mi, Goşitizm mi? (19. sayı)
Özcan Celal ... ...Poster Anam (22. sayı)

SÖYLEŞİ

Sanat Emeği ... ...Hacıbektaş Belediye Başkanı Nafiz Ünlüyurt İle Bir Söyleşi (19. sayı)
Süleyman Üstün İle Sendikalarda Sanat Çalışmaları Üstüne Söyleşi (19. sayı)
Yunanistanlı Şarkıcı Maria Faranturi İle Söyleşi (20. sayı)
Mipaş Duvar Resimleri Üstüne Orhan Taylan İle Bir Söyleşi (20. sayı)
Türkolog İbrahim Tatarlı İle Bir Söyleşi (21. sayı)
Iraklı Türkmen Şair Rıza Çolakoğlu İle Bir Söyleşi (21. sayı)
Nikola Vaptsarov'un Eşi Boyka Vaptsa-

rova İle Bir Söyleşi (22. sayı)
Arif Melikov İle Bir Söyleşi (23. sayı)
Küba Ulusal Yazar Ve Sanatçılar Birliği Başkan Yardımcısı Angel Augier İle Bir Söyleşi (23. sayı)
«Adak» Filmi Üstüne Atıf Yılmaz'la Bir Söyleşi (23. sayı)

GÖRÜŞLER

Miraç Yaşar ... ...Güzelişin Evrimi (21. sayı)
Özgül Levent ... ...Militan Sinemanın Devrimci İşlevi Üstüne (21. sayı)
Tınmaz R. ... ...Dil Politikası (19. sayı)

DESEN, POSTER, KARİKATÜR

Andreyev V. ... ...V.I. Lenin Deseni (23. sayı)
Bisti P. ... ...Lenin Ve Kızıl Muhafızlar Deseni (23. sayı)
Ergönültaş Engin ... ...Yapma Çiçekler Sergisi (20. sayı)
Bullata Kemal ... ...Ahmed Zaatar Destanı desenleri (19. sayı)
Goya ... ...Savaş Üstüne (20. sayı)
Oral Tan ... ...Ferhat (23. sayı)
Shamout İsmail ... ...Yaşasın Filistin (19. sayı)

KİTAP TANITMA YAZILARI

Aslan Mustafa ... ...Yazıları Seven Ayı (20. sayı)
Bezirci Asım ... ...Nazım Hikmet'in Sahte Dostları (23. sayı)
Dinamo Hasan İzzettin ... ...Halk, Sosyalizm, Kültür Ve Edebiyat (23. sayı)
Fahri Erdinç'in Romanları (24. sayı)
Miraç Yaşar ... ...Eski Şiirler, Yeni Türküler (19. sayı)
Özer Adnan ... ...Yarın Bizimdir Yoldaşlar (24. sayı)
Sanat Emeği ... ...Kurdu Öldürmek İçin (21. sayı)
Yücel Adnan ... ...Çürük Kapı (22. sayı)

OLAYLAR - YORUMLAR

Avcıoğlu Ali ... ...Bulgar Sinemacılarıyla Konuşma (23. sayı)
Cıbıroğlu Yıldız ... ...Nasrettin Hoca Yarışması ve Türkiye'de Çizgi Film (22. sayı)

Dorsay Atilla ... ...Yılın Filmleri, Sansür ve Sinemamızın Sorunları (22. sayı)
Ener Güner ... ...BIB: Bratislava Biennali (24. sayı)
Ertem Özgül ... ...Geçtiğimiz Yılın Sanat Olayları (23. sayı)
Taylan Orhan ... ...Sinemada Şiire Doğru— Varna—79 (22. sayı)
Taktak Yusum ... ...İkinci İstanbul Sanat Bayramı (22. sayı)
Sanat Emeği ... ...Maden-İş Amatör Tiyatrosu İle Söyleşi (20. sayı)

in this issue

p. 3 **We must overcome.** Editorial article discusses the necessity of the participation of artists, writers and cultural workers in the struggle against fascism and reaction.

p. 4 **Artists aganist the laws of oppression.** Declarations of well-known artists and writers of our country concerning the negotiations about the new laws of oppression in the Parliament. Declarations given by Oktay Kurtböke (President of Journalists' Union), Mevlut Ekinci (President of Cinema Workers' Union), Cihat Aral (President of Visual Arts Association), Orhan Taylan (Painter), Mehmet Aksoy (Sculptor), Oktay Akbal (Journalist), Vedat Türkali (Writer), Asım Bezirci (Writer), Onat Kutlar (Writer), Kadir İnanır (Actor), Servet Ziya Çoraklı (Member of Board of Turkish Sinemateque) Genco Erkal (Actor), A. Kadir (Poet). Ataol Behramoğlu (Poet), Türkan Şoray (Actrist).

p. 7 A poem by Well-known poet Enver Gökçe.

p. 9 **Pavlov: His Teaching and Universality.** Dr. Ataman Tangör deals with the contribituon of Pavlov in the culture of humanity, on the occasion of 34. anniversary of his death.

p. 22 Poems by Server Tanilli.

p. 29 A story by Selçuk Baran.

p. 37 A poem by İlhan Demiraslan.

p. 38 **Marxist Critics.** Asım Bezirci, member of editorial board, discusses the birth of Marxist critics, its bounds with Marxist thought, differences between Marxist eritics anda idealistic critics.

p. 50 Four poems by prominent poet Niyazi Akıncıoğlu.

p. 58 **«Our Poetry in 1979».** Poet Yaşar Miraç reviews books of poetry published with in the year 1979.

İSTEKLERİNİZİ KOLAYLAŞTIRIYORUZ!..

Sanat Emeği'nin ürünlerini **kolaylıkla ve % 25 ucuza** edinmek istemez misiniz?.. Öyleyse:

— Bu sayfayı kopartın
— Arkasını doldurun
— Bize postalayın. Adresimiz:

Sanat Emeği, PK. 1339
Sirkeci-İSTANBUL

ÜRÜNLERİMİZİN LİSTESİ
ARKA SAYFADA

Bunu Biliyor musunuz?

Sanat Emeği'ne abone olmak size her ay % 28 **indirim** sağlıyor!... **Her sayı, 75 lira yerine 58 lira-ya!...** Bu fırsatı kaçırmayın!..

Sanat Emeği'ne

6 aylık abone 350 lira
1 yıllık abone 700 lira

— Peki Sanat Emeği'ne nasıl abone olacağım?

— Çok kolay!

En yakınınızdaki postaneden bir Posta Havale Fişi olarak «**Sanat Emeği PK. 1339 Sirkeci-İSTANBUL**» adresine paranızı yatırın.

İSTEK FİŞİ

İsteğim	% 25 indirimli fiyatı	adet	ücreti
— Güneşin Sofrasında Söylenen Türküler **Nâzım Hikmet** (2. Basım)	75 T.L.		
— Makinaların Türküsü - **Bertolt Brecht** (2. Basım) Tüm şiirlerinden seçmeler-1	60 T.L.		
— Trabzonlu Delikanlı - **Yaşar Miraç** Şiirler	45 T.L.		
— Halk, Sosyalizm, Kültür ve Edebiyat **Asım Bezirci** - Yazılar	55 T.L.		
— Kurdu Öldürmek İçin - **Julio Travieso** Küba gençliğinin savaşımının romanı	70 T.L.		
— Mustafa Suphi Destanı **Ataol Behramoğlu**	55 T.L.		
— Bataklık - **Konstantin Paustovski** Roman	70 T.L.		
— Yarın Bizimdir Yoldaşlar - **Manuel Tiago** Portekiz komünistlerinin parti yaşamı	Tükendi		
— Baş Eğmeyenler - **Boris Gorbatov** Roman	75 T.L.		
— En Son Çıkan Şarkılar - **Erdal Alova** Şiirler	30 T.L.		
— Karanlık Zamanlar - **Bertolt Brecht** Tüm Şiirlerinden Seçmeler-2	55 T.L.		
— Nazım Hikmet Posteri (34 cm x 48 cm)	30 T.L.		
— Sanat Emeği Dergisi'nin 1.-2.-3. Ciltleri. Tanesi	500 T.L.		
— Sanat Emeği Dergisi'nin **eski** sayıları. Tanesi	40 T.L.		

Toplam Tutarı:

İsim: **Adres:**
Soyadı:

Yukarıda işaretlediğim ürünlerinizi adresime ödemeli olarak istiyorum.

sanat emeği yayınları

şiir dizisi:

GÜNEŞİN SOFRASINDA
SÖYLENEN TÜRKÜLER (2. basım) ...... Nâzım Hikmet
MAKİNALARIN TÜRKÜSÜ (2. basım) ...... Bertolt Brecht
TRABZONLU DELİKANLI ...... Yaşar Miraç
MUSTAFA SUPHİ DESTANI ...... Ataol Behramoğlu
EN SON ÇIKAN ŞARKILAR ...... Erdal Alova
KARANLIK ZAMANLAR ...... Bertolt Brecht

100 TL
80 TL
60 TL
70 TL
40 TL
75 TL

eleştiri dizisi:

HALK, SOSYALİZM, KÜLTÜR
VE EDEBİYAT ...... Asım Bezirci 70 TL

roman dizisi:

KURDU ÖLDÜRMEK İÇİN ...... Julio Travieso 90 TL
BATAKLIK ...... Konstantin Paustovski 90 TL
YARIN BİZİMDİR YOLDAŞLAR ...... Manuel Tiago Tükendi
BAŞ EĞMEYENLER ...... Boris Gorbatov 100 TL

%25 indirimli
Ödemeli isteme adresi: Sanat Emeği P.K. 1339
Sirkeci—İSTANBUL

Dağıtım: Temel Dağıtım
Yerebatan Cad. Tasavvuklar Sok.
Beyoğlu Han. No: 6/2
Cağaloğlu—İSTANBUL

sanat emeği
YAYINLARI

FİYATI YETMİŞBEŞ LİRA